

PUBLICAȚIE SĂPTĂMÎNALĂ EDITATĂ DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

■ Din sumar : ■ Dosarele „22” : azi – Muncitorul din minte și... muncitorul din fabrică (paginile 10–23) ■ Unde ne sînt teroriștii ? ■ Bronzul și mulțimea dezlănțuită ■ Serialele revistei : Václav Havel, Gozman și Etkind ■ Revenind la dosare publicate : Și cine este aproapele meu ? ■ Un dialog pentru contemporaneitate cu Henri Wald ■

CUM VA FI ZIUA DE MÎINE?

Ce a adus revoluția muncitorilor ? Fabricile se află în mișcare ca acționași oameni și grupuri ; grupuri și oameni care continuă să conducă cu aceeași mentalitate autoritară și lipsită de răspundere. Aceiași grupuri și oameni decid soarta lucrătorilor și producției. Încît ai impresia că nimie nu s-a schimbat. Angrenajul economico-industrial se află în totalitate în mâinile guvernului ex. înalt de 22 decembrie 1989. Soarta fiecărui om care intră pe poarta uzinei se decide într-un birou anonim dintr-un minister.

Reprezintă C.F.S.N. și guvernul (noul statpartid) interesele muncitorilor ? Nu ! Dar ale cui interese le reprezintă ? Ale clasei manageriale, ale celor care decid în industrie și în economie, în administrația publică, Directori, funcționari, președinți, ingineri șefi și contabilii șefi, aceștia alcătuiesc pătura socială care reprezintă și sînt reprezentanții de C.F.S.N. Dimplicată aceștia sînt cei care și-au realizat revendicările. Lovitura de canie și de sîră organizată de C.F.S.N. în zilele de 28–29 ianuarie a ținut limitarea revoluției la îndeplinirea doar a cererilor revendicării.

C.F.S.N. este în ochii vechiului Aparat (activiști P.C.R., U.T.C., sindicat, M.Ap.N. și M.I., ministerele etc.) care a guvernat țara, ultima șansă de a supraviețui social și politic.

Cu aceste două grupuri, liderii de astăzi ai țării încearcă să organizeze o intelocinție, conform teoriei și programului domnului Brucan. Libertate și drepturi unei minorități înscrise, alcătuită din 2 000 000 de deștepti, celorlalți 20 000 000 de prosti urmînd a le fi rezervate cîteva ore în plus de program T.V. cu desene animate, meciuri și show-uri.

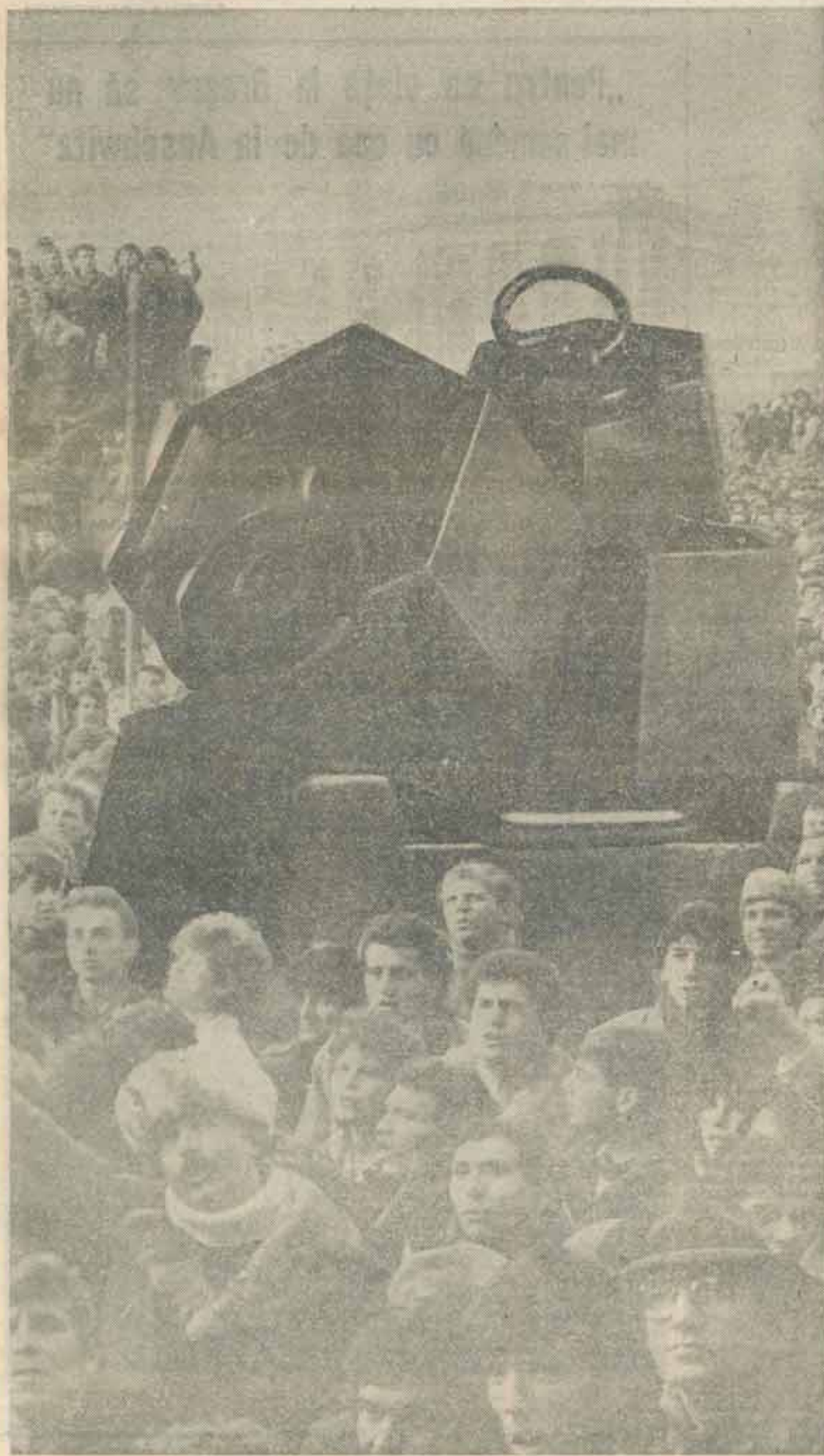
Essențial este acum în România de a pune bazele unei democrații depline, o democrație în care muncitorii, sindicatele să aibă un cuvînt de spus. Nu numai în fabrici, dar și în viața publică. Un cuvînt tot alt de greu ca și al intelectualității tehnice și umaniste, ca și al tîrînilor. O democrație a fiecăruia în parte și deci a tuturor. După cum ni se infățișează lucrurile, grupul dirigent al C.F.S.N.-ului confundă propriile sale interese cu ale întregului popor. Din măsurile luate, nu rezultă decît tentativele repetate de a îngusta procesul revoluționar la satisfacerea doar a intereselor vechii nomenclaturi și a celor dornici (și aceștia mulți) de a pătrunde, cu un capital-politic pseudorevoluționar, în înalte sfere ale societății românești.

Vizitele electorale ale tovarășilor și domnilor Iliescu, Roman, Ionescu și Voican în țară se desfășoară după același scenariu binecunoscut. (De ce nu organizat și de aceeași oameni ?) Agitatori, promisiuni, regie, echipe de protecție și intimidare (care smulg aparatele foto și carnetele de însemnări, care nu lasă să se apropie de tribune decît aplaudatorii de profesie — meseriași ai entuziasmului nu ai strîngului). Aceste mișcări de adăziune au două părți. 1. Mișcarea populară în curtea fabricii. 2. Discuția cu conducerea. Aceste acți ale „vizitelor oficiale și de lucru” se pot desfășura și invers. Oricum, deciziile se iau în cadrul restrîns de „factori responsabili”. Și lucrătorii ? Cine se interesează de soarta lor ? Încămnă ei acum ceva în preocupările C.F.S.N.-ului ? Ce zănuce ? Cifre și voturi. Cum se cîștigă voturile ? Cu promisiuni ! Cum li se va răspunde după alegeri ? Cu somaj, cu măsuri antisindicale, cu cereri de mîrire a producției. Trezirea economiei de la un model centralizat, în care totul aparține statului-partid, la un model mixt și apoi la unul de piață obligă pe oricine ar lua puterea să treacă la măsuri drastice. Prima dintre ele va fi să concedieze muncitorii. Se pare că ar fi inevitabil. Dar cum se împacă asta cu promisiunile din fabrici că „garantăm tuturor locuri de muncă”, făcute de liderii C.F.S.N. ?

Tacitica P.C.R. din anii ’44–’48 a fost să promită totul tuturor. Tîrînilor pămîni, muncitorilor fabricii, intelectualilor libertate de creație. O viață mai bună. Astfel, folos ocupanții sovietici) au reușit să conștie puterea. Domnul Brucan își amintea bine de aceste tehnici politice. Ce motive am avea să credem că nu le folosește și acum ? Că nu încearcă să îngusteze revendicările populare la a obține cîștig de cauză numai pentru clasa managerială ? Cum în anii ’48 „avangarda proletariatului” (?), elita bolșevică, făcea cu succes pentru ea însăși.

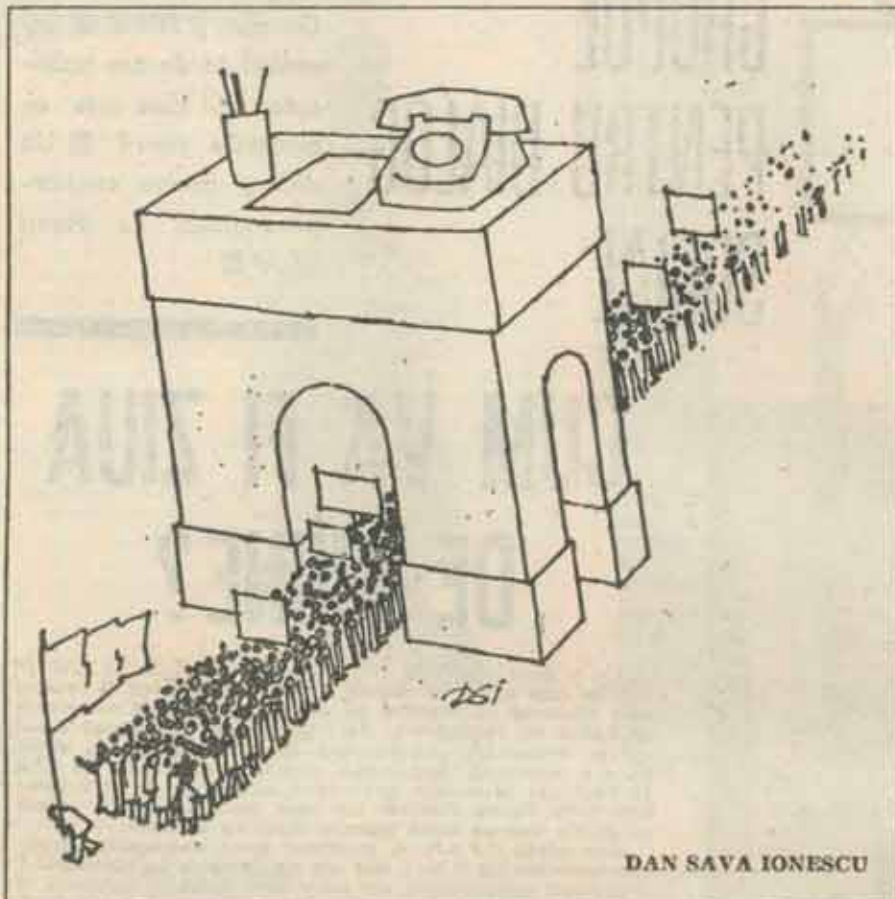
Garantiile, bineînțeles, nu se află înăuntrul C.F.S.N.-ului. Garanțiile le găsim în sindicatele libere care iau naștere în aceste săptămîni. Consiliul social a învățat destule din experiența istorică ce s-a consumat în ultimii decenii. Mai devreme sau mai tîrziu, aceste sindicate vor căpăta o organizare puternică, capabilă să riposteze atunci cînd drepturile muncitorilor ar fi încălcate. S-a spus de multe ori că avem o clasă muncitoare fără o conștiință de sine evoluată. Că avem o clasă muncitoare fără tradiții. Cred că în zilele revoluției, clasa muncitoare a surmontat o bună parte din acest handicap. Liderii C.F.S.N.-ului se vor afla curînd în dilema : sau își schimbă strategia (este vizibilă și cele invizibile) sau vor dispărea de pe scena politică.

STELIAN TĂNĂȘE

UNDE NE SÎNT TERORIȘTII?

DAN SAVA IONESCU

Teroriștii? Cred că nici n-au existat! O mistificare, am început să aud în ultima vreme. Dacă n-au existat teroriști, atunci cine a tras? Și, mai ales după 22 decembrie? (Vă mai amintiți: canoada după ce se întinoca, gărzile la ușile închise ale blocurilor, chemările la morgă pentru identificarea cadavrelor, neliniștea din familii când cineva intră etc.; dacă atunci s-ar fi făcut fenomenul referendum, înclin să cred, spre stupefacția lumii civilizate, s-ar fi votat pentru pedeapsa cu moartea. Nu numai dintr-o dorință de dreptate pe acest pământ, exasperată într-o jumătate de secol, ci și dintr-o lipsă de încredere — avem tot timpul să vedem cât de justificată — în justiție. Acum două luni, în vremea miracolelor, când simțeam că Dumnezeu e cu noi, fiind eram convinși că ne ascultă rugile și ni le îndeplinește pe toate deodată — nu înțeleg, una câte una — suspiciunea față de justiție înclin să cred că stăruie. Cine putea și ce decrete-legi veni să apară peste câteva luni? Ce grăbiri, ce amăniiți? Cine putea garanta că ucigașii de copii n-aveau să fie scoși pe ușa din dos după o vreme? S-a mai întâmplat și la case mai mari, darămite aici, unde până în ceasul adevărului domnisera, ocrotită de înghețul dictatorial, mica înțelegere și corupția?)

Deci...

Dacă n-au existat teroriști, atunci cine a tras? Mi s-a explicat. Am auzit versuri mai multe. Dar de ce după 22 decembrie trebuia să se mai tragă? Răspunsurile la această întrebare sînt și ele legende. Legende în care cred nu doar oameni cu prea multă fantezie, ci și gazetari; chiar gazetari străini, „oameni de meserie”. Si nu numai jurnaliști „de senzație” din fostul occident putred, ci și ziaristi „bine intenționați”, din fostele țări prietene. Înainte să ne supărăm pe legende, ar trebui să ne întrebăm din ce se nasc ele. Orice dicționar enciclopedic ne spune că legende încearcă să explice misterele lumii. Să recunoaștem că justiția, cu procesele și sinuciderile intervenite între timp, pare puțin prea misterioasă, mai ales raportată la exigența de „transparență” a momentului.

Așa cum anunțasem în numărul anterior, am adresat o parte din întrebările referitoare la procesul de la Timișoara (plus altele) ministrului de Justiție, domnul Teofil Pop și procurorului general al țării, domnul Gheorghe Robu. Le reproducem:

Întrebările noastre sînt formulate tot, 1 martie 1990, cu o zi înainte de deschiderea procesului de la Timișoara unde urmează a fi judecat un lot format din inculpați care au săvîrșit sau favorizat genocidul. Primul set de întrebări se referă la acest proces:

1. — Detinam informații în sensul că inculpații Coman Ion, Matei Ilie și Bălan Radu nu figurează în acest lot. Cu ne poate spune despre acest fapt, dat

fiind că numele lor sînt cunoscute în întreaga țară pentru rolul foarte important jucat în reprimarea de la Timișoara? Dar Dăscălescu Constantin va fi sau nu judecat acum? Ce se întrevăde în privința judecării lor? Credenți să se poate stabili în instanță vinovăția unor executori și ordinari, fără ca cei ce au transmis, în primul rînd, ordinul și au accentuat reprimarea, să nu se afle în boxa acuzatilor? Sînt în acest lot de inculpați de la Timișoara și persoane care au tras efectiv în populație? Dacă nu, cum explicați această absență?

2. — Din surse diverse detinam informații că din completul de judecată va face parte și generalul maior de Justiție Valeriu Sitaru care s-a ilustrat într-un trecut apropiat prin sentințe excesive, chiar în raport cu legislația existentă, pronunțate împotriva unor opoziții politice și regimului comunist. (Mentionăm în acest sens dosarul domnului Mircea Răceanu.) Ce ne puteți spune în legătură cu aceste informații? În cazul în care ele se confirmă, cum apreciați dimineaștră că astfel de magistrați ar putea participa, cu deplină obiectivitate la judecarea unor oameni ce provin din același aparat al puterii acuzate? S-au făcut deja în presă sugestii (vezi și nr. 5 al revistei 22), ca să se facă apel și „la magistrați civili, oameni de înaltă tinută profesională și... de o moralitate nepătată de dictatura comunistă” care eventual să fie încadrați în justiția militară, tocmai pentru a fi asigurată obiectivitatea instanței. Ce părere aveți despre aceste sugestii?

3. — Potrivit informațiilor pe care le-am primit, ancheta penală a fost condusă de procurori din vechiul aparat comunist, de cadrele vechii procuraturi ceausiste. Ce ne puteți spune despre acest lucru?

4. — Care este, după opinia dumneavoastră o cifră (fie și aproximativă) a mortilor Timișoarei? Diferența între 4000 și 100, ambele cifre vehiculate, este mult prea mare. De ce nu se fac suficiente eforturi pentru a lumina această tranșă cifră, permițându-se astfel ziaristilor străini să albe îndoilei și să prezinte tinerilor într-o lumină nedreaptă revoluția din România?

La data de 7 ianuarie 1990 a fost publicat în Monitorul oficial un Decret-lege al C.F.S.N. privind înființarea unor tribunale militare extraordinare pentru judecarea și pedesirea actelor teroriste. În art. 4 al acestui decret se anunța că judecarea celor vinovați de săvîrșirea actelor de teroare se va face de urgență potrivit procedurii pentru infracțiunile flagrante; tot de urgență urmează a se judeca și recursurile. Următoarele noastre întrebări se referă în special la executarea dispozițiilor acestui decret-lege și anume:

5. — Cîte procese au avut loc de la data apariției acestui decret-lege, printre care să se judece săvîrșirea actelor de

teroare în timpul și după victoria revoluției populare din luna decembrie 1989? Ce se întimplă cu cei care au tras în acele zile asupra populației? Cîți „teroriști” au fost arestați? Cîți au fost în anchetă? Cîți și unde au fost cei eliberați printr-o eroare a organelor de ordine locală? Vă rugăm să ne dați nume și funcții ale acestor „teroriști”. Care au fost rațiunile promulgării acestui decret-lege, dacă el nu este aplicat? Cum se face că justiția a funcționat atât de rapid (și bine a făcut) față de huliganii (sau și provocatorii) care au spart clădirea guvernului și funcționează atât de lent în raport cu faptele cu nimic (poate cu mult) mai grave ale acțiunilor teroriste? Vă rugăm să aceste date despre „teroriști” să nu se limiteze doar la București, Timișoara ci să se refere la întreaga țară.

6. — În închidere, vă rugăm să vă prezentați pentru cititorii revistei noastre. Ce ne puteți spune despre activitatea dumneavoastră profesională și despre funcțiile deținute pînă la data de 22 decembrie 1989?

Domnul Teofil Pop, ministrul de Justiție, a avut amabilitatea să răspundă în aceeași zi întrebărilor noastre. A considerat însă că cea mai mare parte dintre ele sînt de competența procuraturii. Reproducem în continuare răspunsurile domnului Teofil Pop.

1. Procuratura este un organ central,

separat de ministerul Justiției. Prima întrebare este de competența procurorului general.

2. Este de competența Tribunalului Suprem (în speță, a domnului Teodor Vasiliu).

3. La această întrebare poate răspunde numai domnul procuror general.

4. Numai organele de anchetă sînt în măsură să dea astfel de cifre, fie și aproximative. Judecătorel este investit cu persoana și cu faptele (în rem și în personam) astfel încît nu-și poate extinde aria investigației.

5. Pînă azi s-au judecat în țară 15 teroriști. Procesele lor au fost, toate, la Tribunalul Militar din Sibiu. La celelalte tribunale militare nu au fost înregistrate astfel de dosare. Procuratura este cea care anchetează și trimite la judecată astfel de cazuri.

Numai că pînă la această dată (marti, 6 martie, ora 9.30 dimineața) tot nu sîntem în posesia răspunsului procuraturii generale, deși ne-a fost promis, în fiecare zi, cu amabilitate, de domnul Dan Stoicescu, delegatul pentru relațiile cu presa. Sperăm să avem ocazia să-l publicăm în numărul viitor, chiar dacă printr-o minune el va deveni total inactiv. Chiar dacă nu ne vor mai trimite cititorii alte întrebări, în jurul cărora se pot naște legende.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

„Pentru ca viața la Brașov să nu mai semene cu cea de la Auschwitz”

Procesul intentat muncitorilor de la „Steagul roșu” care, la 15 noiembrie 1987, s-au ridicat împotriva opresiunii și a dictaturii a fost condus direct de Ministerul de Interne, personal de Tudor Postelnicu, la indicațiile special formulate de Nicolae Ceaușescu. La acea vreme, mass-media a dat publicității un comunicat din care rezulta că „un grup de huligani etc...”. În țară, circulau zvonuri care stîrneau speranță și frică: Ei au îndrăznit, trupe USLA, areștări, ei au îndrăznit, au fost deportați, au fost tradați.

Peste Brașov s-a asternut negura de-a

Polona Brașov, Pîrtia Bradul — 2 martie 1989: Dintr-o parte laterală a pîrtiei, din pădure, țigetele tortă aprinsă. („Ar fi putut fi salvat dacă i se tăia imediat calea”). Cîteva secunde, nimeni nu înțelege nimic. („Pîrtia în întregime se coboară în două minute”). Jos, la poale, ajunge o masă pe mal mult de jumătate carbonizată. „Turnase pe ei o canistră de

benzină de 20 litri”. Oamenii sar în ajutor. („Costumul de cel al tonit. L-au smuls cu carne cu tot”). Cine? De ce? — Liviu Cornel Babes. „Pentru că viața în Brașov să nu mai semene cu cea de la Auschwitz” — inscripție lăsată de el pe un copac din pădure.

Avea 42 de ani, era maestru la I.A.C.I.M. Brașov și pictor amator, membru al Asociației Artiștilor Plastici Amatori. Secretar al unei organizații de bază din întreprindere. Cu o lună în urmă, pictase ultimul său tablou — o pesteră în flăcări din care el și fetița lui ies alergînd.

El se simțea complice la regimul de teroare aplicat brașovenilor. El era secretar PCR. El nu a găsit calea de a-și uni chinul cu al celorlalți. El a pictat tabloul mîerficului. El a ars ea o tortă vie. Un avertisment. O speranță. O pîrtie între 15 noiembrie 1987 și 22 decembrie 1988.

RODICA PALADE

La 2 martie, din inițiativa Sindicatului Independent „Mișcarea 15 noiembrie” s-a ridicat o cruce în Poiana Brașov în locul în care a pierit Liviu Babes. După amiază, în Piața Primăriei, a avut loc un miting comemorativ pentru Liviu Babes și pentru toți ceilalți eroi ai Revoluției.

Havel na Hrád ! (li vrem pe Havel președinte)

(Urmare din numărul trecut)

A reproșa „disidenților” că au părăsit „activitatea la scară restrânsă” e pur și simplu absurd. „Disidența” nu e o alternativă la ideea lui Masaryk, ea este adesea unicul ei rezultat posibil. Spun „adesea” pentru a evidenția faptul că acesta nu este, invariabil, cazul. Sînt departe de a crede că singurii oameni decenti și responsabili sînt cei care se găsesc în conflict cu structurile sociale și politice existente. La urma urmei berarul S. ar fi putut câștiga bătălia. A-i condamna pe cei care s-au menținut pe poziții doar pentru că s-au menținut, cu alte cuvinte pentru că nu sînt „disidenți”, e la fel de absurd pe cît ar fi a-i propune drept exemplu „disidenților”. În orice caz, întroaga atitudine „disidentă” — văzută ca o tentativă de a trăi în adevăr — ar fi contrazisă de un mod de a judeca comportamentul uman nu în conformitate cu ceea ce el este și dacă e pozitiv sau nu, ci în conformitate cu circumstanțele personale pe care un anumit comportament le poate suscita.

XV

Tentativa aprofundată a noastră de a trăi în adevăr se poate limita la refuzul de a face anumite lucruri. El decide să nu mai atrîna steaguri la ferestra sa, de vreme ce unicul motiv pentru care le atrîna era de a evita să fie pîrît de administrator; el nu votează în alegeri pe care le consideră incorecte; el nu își ascunde părerile de superiorii săi. Cu alte cuvinte, el poate să nu meargă mai departe de „simplul” refuz de a se supune unor cerințe pe care l le adresează sistemul (ceea ce nu este, desigur, puțin lucru). Dar această tentativă a sa poate deveni ceva mai mult. Apropriaștii poate începe să facă ceva concret, ceva ce merge dincolo de o reacție personală de autoapărare față de manipulare, ceva ce va constitui manifestarea proaspăt regăsitului simț al răspunderii. El ar putea, de exemplu, încerca să-și organizeze confruntări aprofundate pentru ca el să acționeze în apărarea propriilor lor interese. Ar putea scrie scrisori adresate unor instituții, atrăgîndu-le atenția asupra cazurilor de dezordine și nedreptate din preajma sa. Ar putea începe să caute literatură neoficială, s-o copieze și s-o împartă prietenilor săi.

Dacă ceea ce am numit a trăi în adevăr este un punct de pornire elementar existențial (și desigur potențial politic) pentru toate acele inițiative ale „cetățenilor independenți” și pentru mișcările „disidente” sau de „opozitie” de care se ocupă eșeurile care urmează, asta nu înseamnă că orice tentativă de a trăi în adevăr aparține automat acestei categorii. Dimpotrivă, în cel mai original și larg sens,

a trăi în adevăr e o opțiune care acoperă un vast teritoriu ale cărui limite exterioare sînt vagi și dificil de conturat, un teritoriu plin de modeste expresii ale voinței umane, largă majoritate a cărora vor rămîne anonime și al căror impact politic nu va fi probabil niciodată resimțit sau descris mai concret decît pur și simplu ca parte a unui climat sau unei atmosfere sociale. Majoritatea acestor expresii rămîn revolte elementare împotriva manipulării: nu faci decît să-ți îndrepti șira spinării și să trăiești mai demn ca individ.

Ici și colo — grație naturii, convingerilor și profesilor unor dintre oameni, dar și unul număr de circumstanțe accidentale cum ar fi natura specifică a mediului local, prietenii etc. — o inițiativă mai coerentă și mai vizibilă poate apare din interiorul acestor tărîm larg și anonim, o inițiativă care transcende „simpla” revoltă individuală și e transformată într-o activitate mai conștientă, mai structurală și mai clar orientată. Punctul în care viața în adevăr înceiază să fie o simplă negație a vieții în minciună și devine ceva articulat într-un fel particular este punctul în care naste ceva ce s-ar putea numi „viața spirituală, socială și politică independentă a societății”. Această viață independentă nu e separată de restul vieții (de „viața dependentă”) printr-o linie de demarcație clară. Ambele tipuri coexistă frecvent în același oameni. Totuși, cel mai concentrat focar al său e caracterizat printr-un grad relativ înalt de emancipare interioară. Ea navighează pe oceanul vieții manipulate așa cum ar naviga mică bărcă, aruncate de valuri dar redresîndu-se mereu, ca mesageri vizibili ai vieții în adevăr, formulînd țelurile reprimite ale vieții.

Ce este această viață independentă a societății? Spectrul expresiilor și activităților ei este, firește, foarte larg. El merge de la auto-educație și meditație cu privire la lume, prin libera activitate creatoare și comunicarea ei altora, pînă la cele mai variate și libere atitudini civice, inclusiv situații de auto-organizare socială independentă. Pe scurt, este un teren pe care a trăi în adevăr devine ceva articulat și se materializează în mod vizibil.

Astfel, ceea ce mai tîrziu va fi denumit „inițiativă cetățenească”, „mișcare disidentă” sau chiar „opozitie”, apare, ca proverbialul viri al icebergului deasupra apei, din această arie, din viața independentă a societății. Cu alte cuvinte, la fel cum viața independentă a societății se dezvoltă din viața în adevăr în sensul cel mai larg al termenului ca expresie distinctă, articulată a acestei vieți, tot astfel „disidența” emerge treptat din „viața independentă a societății”. Există totuși o diferență importantă: dacă „viața in-

puterea celor fără putere

VACLAV HAVEL

dependență a societății” poate fi înțeleasă, exteriorul cel puțin, ca o formă mai înaltă a vieții în adevăr, e mult mai puțin sigur că „mișcările disidente” sînt în mod necesar o formă mai înaltă a „vieții independente a societății”. Ele sînt, pur și simplu, manifestări ale ei și deci pot fi expresiile ei cele mai vizibile și, la prima vedere, cele mai politice (și mai clar articulate) sînt departe de a fi, în mod necesar, cele mai mature sau chiar cele mai importante, nu numai în sens social general, dar chiar și în termenii unei influențe politice directe. În fund „disidența” a fost în mod artificial deplasată din sfera ei naiv prin faptul că a primit o denotație specială. În realitate însă, ea nu poate fi gîndită distinct de întregul fundal în care se dezvoltă, din care face parte integrantă și din care își extrage forța vitală. În orice caz, rezultă din ceea ce s-a spus deja despre particularitățile sistemului post-totalitar că ceea ce apare ca fiind cea mai politică dintre forțe într-un anumit moment și ceea ce se gîndește pe sine în acești termeni nu este, cu necesitate, o astfel de forță. Măsura în care avem de a face cu o forță politică reală se datorează exclusiv contextului său politic.

Ce rezultă din această descriere? Nimic mai mult și nimic mai puțin decît această constatare: e imposibil de discutat despre ce fac „disidenții” și despre efectul activității lor, fără a discuta în prealabil despre activitatea tuturor celor care iau parte, într-un fel sau altul, la viața independentă a societății și care nu sînt, în mod necesar, „disidenți”. Ei pot fi scriitorii care scriu așa cum vor fără a lua în considerare cenzura și cerințele oficiale și care își fac cunoscute scrierile — atunci cînd editurile oficiale le refuză — prin samizdat. Ei pot fi filosofi, istorici, sociologi, oameni care practică un studiu independent și care, dacă lucrul e imposibil prin canale oficiale sau semi-oficiale, fac cunoscute rezultatele studiului lor prin samizdat, organizează discuții, conferințe sau seminarii private. Ei pot fi dascăli care predau, în particular, tinerilor, lucruri care nu li se spun în școlile de stat; membri ai clerului care, fie prin predicile lor, fie, dacă au fost înveștă de dreptul de a oficia, în afara lor, încearcă să mențină existența unei vieți religioase libere; pictori, muzicieni, cîntăreți care își duc mai departe activitatea indiferent de felul în care este ea privită de instituțiile oficiale; toți cei care participă la această cultură independentă și contribuie la răs-

plîndirea ei; oameni care, utilizînd mijloacele care le sînt la îndemînă, încearcă să exprime și să apere interesele sociale reale ale muncitorilor, să redea sens sindicatelor sau să forneze unele independente; care nu se tem să atragă atenția oficialităților asupra cazurilor de nedreptate și care se luptă pentru ca legile să fie respectate; diversele grupuri de tineri care caută să se elibereze de manipulare și să trăiască în felul lor, în spiritul propriilor lor ierarhii de valori. Lista ar putea continua.

Puțin s-ar gîndi să numească acești oameni „disidenți”. Și totuși, nu sînt oare „disidenți” cunoscuți oameni ca ei? Oare aceste activități nu sînt și cele ale „disidenților”? Oare aceștia nu produc și ei studii independente pe care le publică în samizdat? Nu scriu piese, romane și poezii? Nu în conferințe studențescilor în „universități” private? Nu luptă împotriva variatelor forme de nedreptate încercînd să afirme și să exprime interesele sociale autentice ale diferitelor sectoare ale populației?

După ce am încercat să indic sursele, structura internă și unele aspecte ale atitudinii „disidente” ca atare, mi-am deplasat în mod evident punctul de vedere din afară, ca să spun așa, către o investigație a ceea ce acești „disidenți” fac efectiv, a felului în care se manifestă inițiativele lor și încotro duc ele.

Prima concluzie ar fi, deci, că cea mai originală și importantă sferă de activitate, care le predetermină pe celelalte, e pur și simplu tentativa de a crea și susține „viața independentă a societății” ca expresie articulată a „vieții în adevăr”. Cu alte cuvinte, a servi adevărul cu consecvență, în mod hotărît și articulat și a organiza acest serviciu. Acest lucru nu e decît firesc, la urma urmei: dacă a trăi în adevăr este punctul de pornire elementar al oricărei tentative de oamenii de a se opune presiunii alienante a sistemului, dacă aceasta este unica bază semnificativă pentru orice act independent dotat cu relevanță politică și dacă, în ultimă instanță, aceasta este sursa existențială intrinsecă pentru atitudinea „disidentă”, e dificil de imaginat că pînă și cea mai manifestă „disidență” ar putea avea alt fundament decît slujirea adevărului, viața onestă și tentativa de a face loc țelurilor autentice ale existenței.

(Traducere de ANCA OROVEANU)

(Va urma)

Demonstrație la Praga, toamna lui 1989

Până în anul '60, Marea Neagră era unul dintre cele mai productive bazine, cu o remarcabilă dezvoltare a faunei, inclusiv piscicole, și o vastă distribuție a cimpurilor de macrofite din genurile *Phylophora* și *Cystoseira* — loc ideal de hrănire pentru o serie de pești din Mediterana deosebit de valoroși din punct de vedere alimentar. Ea reprezenta totodată și una dintre cele mai curate mări, pe atunci albastră Dunăre determinând în zona noastră de mare o fertilitate naturală, iar abundența remarcabilă a animalelor filtratoare de suspensii (ca binecunoscutele midii și alte scoici mai mărunte) asigurând continuă primărie a apelor sale. În deceniile 5 și 9 însă, acțiunea umană asupra mării a fost puternic intensificată. Industrializarea excesivă, chimizarea agriculturii și urbanizarea produse la noi, dar și în țările riverane ori în cele din bazinele fluviilor tributare, au determinat creșterea cantității de deșeuri scurse în mare atât direct, cât mai cu seamă prin intermediul afluenților. Aceste surse majore de presiune antropică li s-au adăugat multitudinea preocupărilor de exploatare, adesea irațională, a resurselor marine (prin pescuit, foraj petrolifer, extragere de nisip etc.), intensificarea transportului naval, creșterea volumului lucrărilor de construcții (pentru extinderea și edificarea de porturi, consolidarea și reamenajarea țărmurilor, deschiderea de canale de navigație) etc.

Faptul a antrenat modificări esențiale în conținutul chimic al mării, îndeosebi în partea sa nord-vestică unde se află și litoralul românesc. În această zonă se varsă de fapt toate fluviile tributare ale căror debite totale însumează cca. 285 km³ apă pe an, din care Dunărea reprezintă aproape 90%.

Dunărea — cea mai importantă sursă de fertilizare a mării — adună azi deșeurile din opt țări europene dezvoltate industrial, agrar, urbanistic și demografic, transportându-le în apropierea litoralului românesc.

Conținutul actual în substanțe chimice al Dunării este diferit de cel din trecut, fluviul aducând în mare în prezent pe lângă substanțele toxice, poluante sensu stricto, o încărcătură net superioară de săruri minerale și substanțe organice, cu valori nutritive pentru populațiile de alge microscopice marine. Astfel, fiind ca date de referință cantitățile anuale transportate pe Dunăre în mare în anul '50, constatăm că stocurile fosforului din fosfați au sporit de la 12,6 mil tone la 30,4 mil tone (în 1977), ale azotului din sărurile lui de la 143 mil tone la 741 mil tone (în 1988). Iar ale substanțelor organice de la 1.900 mil tone la 4.000 mil tone (în 1974—1977).

Creșterea aportului Dunării, la care se adaugă influxul aceluiași compus prin intermediul deversărilor directe ale apelor reziduale insuficient epurate, au determinat sporirea în apele mării a stocurilor de nutrienți utilizați de alge. Începând din primul an al deceniului 8, cantitățile de săruri minerale și substanțe organice din sectorul românesc al mării au crescut sensibil. Limitând comparațiile numai la perioada 1986—1988, constatăm că față de anul 1960—1970, cantitățile de substanțe organice din apele de lângă țărmul Constantei au fost de 1,3 ori mai mari, cele de azotați de 5 ori, iar cele de fosfați de nu mai puțin de 25 de ori. (Precizăm că sporul extrem de mare în fosfați în

MAREA NEAGRĂ:

Starea actuală a ecosistemelor

apele de la țărmul Constantei este legat direct de vecinătatea puternicei surse de poluare reprezentată de Combinatul Industrial Chimic de la Năvodua, care produce superfosfați și a cărui amplasare la malul mării a fost nereticit aici.)

S-a creat astfel pentru algele planctonice o situație nouă, complet diferită de cea din trecut, mediul lor natural de viață devenind o veritabilă soluție nutritivă complexă. Cea mai importantă consecință ecologică a acestui fapt a constatat în creșterea frecvenței și amplitudinii fenomenelor de înflorire algală (fenomene de proliferare excesivă a algelor, a căror expresie vizibilă este colorarea apei în nuanțele pigmentelor conținute de speciile de alge ce le produc).

Dacă până în deceniul 8 înfloririle de amploare erau fenomene de excepție, de atunci acestea se produc anual. Astfel, numai în perioada 1983—1989 s-au înregistrat peste 30 de fenomene de înflorire produse de 11 specii de alge planctonice. Sporirea exagerată a masei de celule algele în cursul înfloririlor are efecte negative pentru ecosistem, reducerea conținutului în oxigen și creșterea celui de substanțe organice ducând frecvent la mortalități în masă ale unor grupe întregi de animale marine, la grave diminuări ale faunei marine.

Datorită stocurilor mari de nutrienți, pe lângă speciile producătoare de fenomene de înflorire, realizează dezvoltări cantitative remarcabile numeroase alte specii algele. În perioada intensificării procesului de eutrofizare, numărul total al speciilor algele de masă (cu efective numerice mai mari de 100 mil celule la litru de apă) practic s-a dublat. Astfel, dacă în intervalul 1960—1970 (când apele aveau o încărcare normală în nutrienți), am inventariat în sectorul românesc al mării 38 specii din categoria respectivă, în intervalul 1983—1989 numărul formelor algele din aceeași categorie a crescut la 72 specii (din care 24 au atins

valori extrem de mari, de ordinul milioanele de celule la litru).

Datele acumulate de noi de-a lungul unei perioade de aproape 30 de ani de cercetări în domeniul evidențiază tendința clară de creștere a efectivelor numerice ale majorității speciilor algele de masă în cursul ultimelor două decenii de intensificare a procesului de eutrofizare. Toate aceste procese stimulate de sporirea stocurilor de nutrienți în mediu — intensificarea fenomenelor de înflorire, creșterea numărului speciilor algele de masă și creșterea efectivelor acestor categorii de specii — au indus niveluri net superioare cantităților globale de fitoplanton (totalitatea algelor din masa apei), a cărui biomasă medie pentru ultimii ani (1983—1989) este de trei ori mai mare decât cea pentru perioada anterioară intensificării eutrofizării (1960—1970). Fitoplantonul a devenit astfel excedentat, biomasa lui fiind de multe ori și chiar sute de ori mai mare decât a organismelor animale direct consumatoare ale acestuia (care alcătuiesc zooplantonul), fapt ilustrat clar condiția de dezechilibru la nivelul relațiilor dintre producători (de substanță organică inițială) și consumatori.

★

Excedentul de alge planctonice, determinând creșterea în exces a producției de substanțe organice și scăderea conținutului în oxigen până la valori letale pentru animalele marine au accentuat declinul ecologic îndeosebi în comunitățile organismelor de pe fundul mării. Procesele de mortalitate masivă, produse ca urmare a deficitului de oxigen ce se instalează pe fund în urma depozitării enormei mase algele moarte și muribunde induc o gravă alterare a condițiilor biotice și mari diminuări ale efectivilor de animale bentale (guzi, scoici, creveți, crabii), diminuări ce periclitează stocul organismelor exploatabile. La efectele negative legate de excesul algal se adaugă adesea și prezența în mediu a unor substanțe nocive provenite de pe continent cum sînt detergentii, pesticidii, hidrocarburi etc., care împiedică procesele de refacere a faunei.

Trebuie menționat că la începutul perioadei de intensificare a eutrofizării, efectele ei negative s-au repercutat cu precădere asupra faunei de pe fundul mării care a fost azi de un deceniu. În această primă perioadă fauna pelagică (din masa apei), inclusiv peștii, a trecut printr-o fază de relativă prosperitate, de creștere a stocurilor în legătură cu sporirea hranei lor planctonice. Acum însă, acumularea în timp a cantităților de substanță organică dizolvată provenită ca urmare a mortalităților masive ale animalelor de fund, la care se adaugă reducerea conținutului în oxigen, determină pagube nu numai pe fundul mării, ci și în masa apei de unde practic se capturează peștele prin pescuit.

Situația actuală a ihtiofaunei Mării Negre a devenit și ea dramatică. După ce înrăutățirea condițiilor de viațuire a făcut să dispară practic din acest bazin valoroșii pești care migrau anual aici din Mediterana — scrumbia albastră și pâlămida — să se reducă la minimum hațarul, chehalul și calcanul, acum este periclitată și hamsia, una

dintre puținele specii ce fac obiectul pescuitului actual. Condițiile ei de reproducere în iunie-iulie în apele costiere de suprafață au devenit improprii, în aceeași perioadă producându-se aici, cu regularitate aproape anuală, cele mai ample fenomene de înflorire, însoțite și succedate de deficit de oxigen și creșteri ale cantității de substanțe organice.

Reducerea influxului de nutrienți în mediul marin este condiția obligatorie pentru limitarea fenomenelor de înflorire ale căror efecte sînt tot mai dăunătoare pe măsura creșterii amplitudinii și frecvenței lor. Este însă cit se poate de clar că măsurile vizînd acest deziderat ecologic major trebuie aplicate aici în țara noastră, cit și în toate țările riverane mării, precum și în toate țările din bazinul dunărean. Salvagardarea echilibrului ecologic și al purității apelor Mării Negre poate fi asigurată numai prin colaborarea internațională științifică și diplomatică, prin concertarea eforturilor tuturor țărilor din zona geografică a bazinului pontic.

Ținînd seama de faptul că spațiul nostru de mare este unul dintre cele mai intens supuse presiunii antropice, înainte de toate pentru că aici se varsă prin Dunăre deșeurile întregii activități umane desfășurate în Europa centrală și sud-estică, noi românii avem un interes major în dopoluarea și reechilibrarea ecosistemelor. De aici rezultă necesitatea participării active a țării noastre la acțiunile comune de colaborare cu țările riverane în domeniul protecției Mării Negre, ca și la acțiunile comune de cercetare cu institutele de specialitate din alte țări, inclusiv în cadrul C.A.E.R. Faptul impune necesitatea detașării noastre ferme de vechile poziții de izolare, care ajunseseră până la restricții absurde, de blocare a expedițiilor comune în sectorul românesc al mării, de neparticipare a părții române la acțiuni comune de cercetare, de împiedicare secretomană a publicării datelor și concluziilor românești, toate acestea justificîndu-se în cel mai fals mod cu argumentul „salvagardării suveranității naționale”.

Totodată, trebuie promovate ferm soluțiile rezultate din cercetările noastre pentru reducerea influxului de nutrienți și de poluanți proveniți din deversări industriale și menajere de pe litoralul românesc. Trebuie intensificate cercetările de prognozare a fenomenelor de înflorire și abordate mai ferm căile de remediere și reconstrucție ecologică. În acest scop se impun începerea și intensificarea investigațiilor în domeniul rețelilor artificiale, sisteme construite în apele litorale cu rol în reducerea suspensiilor — inclusiv algele — și în creșterea bioproductivității zonelor invadate. Trebuie, de asemenea, intensificate preocupările de utilizare a procesului de eutrofizare în scopul creșterii productivității biologice în litoralul românesc al Mării Negre, prin dezvoltarea în apele noastre costiere a mitiliculturii (activitate de cultivare a midiiilor, animale valoroase din punct de vedere alimentar, care vor utiliza cantitățile, în prezent în exces, de alge planctonice).

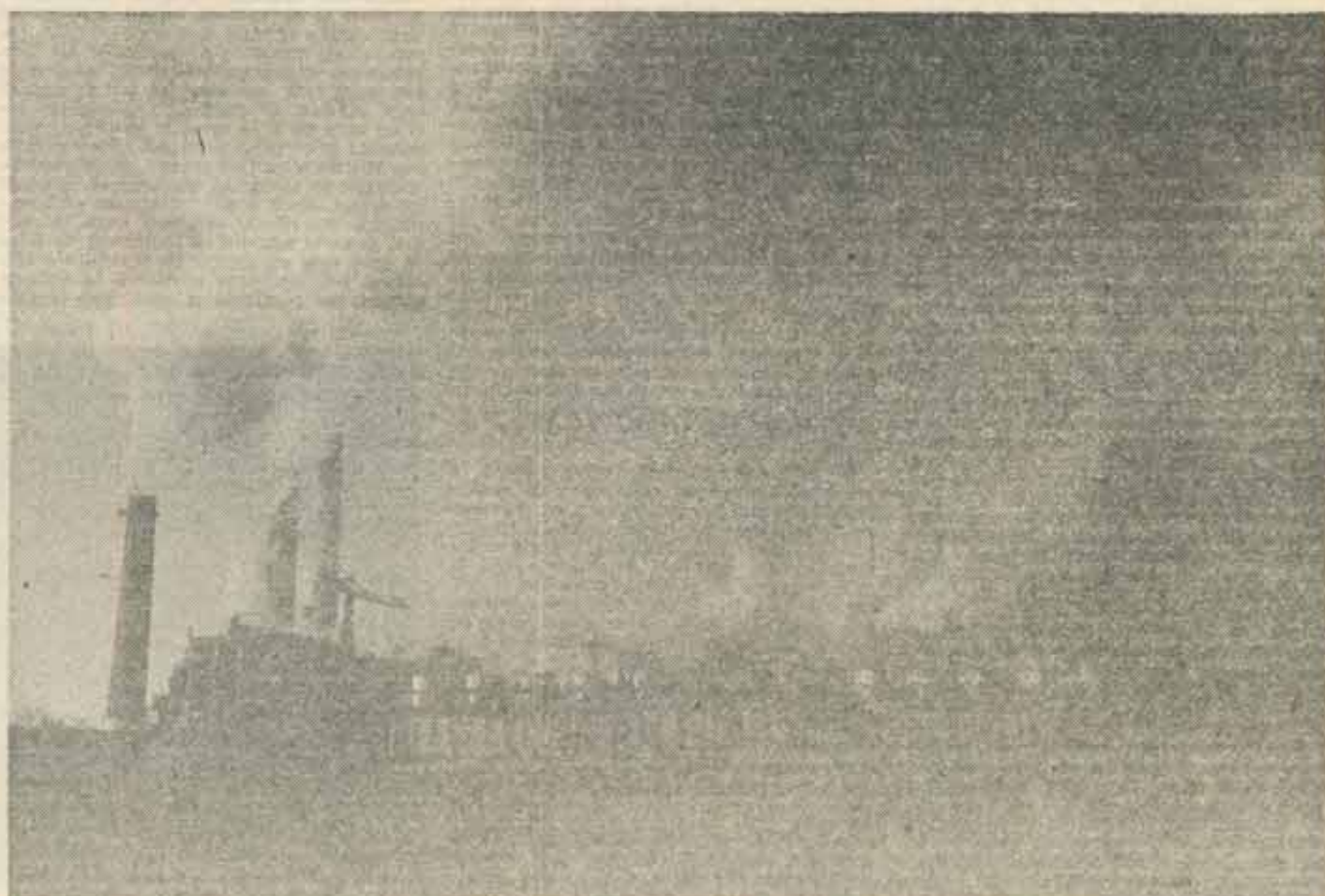
Dr. NICOLAE BODEANU
Institutul Român de Cercetări
Marine din Constanța

Curier „22”

- Redacția revistei „22” angajează de urgență:
  - laborant foto;
  - stenodactilografe de performanță, cunoscătoare ale limbilor de circulație universală;
  - tehnoredactor;
  - secretari tehnici;
  - corectori;

● Atît redacția, cît și mai ales prietenii noștri linotipisti au o înalță rugăminte către stimații colaboratori: vă rugăm, pe cît posibil, să predați manuscrisele bătute la mașină cu caractere autohtone, pe dactilografe standard (la 2 rînduri) folosind coli albe și nu colorate. Iubim atît culoarea, cît și diversitatea, dar unitatea legilor tipografice ne obligă. Cu mulțumiri, Secretariatul.

■ În semn de protest față de atitudinea obstructionistă a Întreprinderii Poligrafice Iași, a Centralei Poligrafice și a Ministerului Culturii, periodicele din Iași (Convorbiri Literare, Cronica, Timpul, Opinia Studentească, Dialog, Opinia și 21 de Ore) au hotărît, de comun acord, să-și suspende (începînd de miercuri 8 martie 1990) apariția, pînă la soluționarea dificultăților tehnice invocate.

Din „Seriale” nejust al catastrofelor ecologice: panoramic la Copsa Mică

(Urmare din numărul trecut)

În fața regimurilor rămân deschise două căi: descompunerea și remanierarea. Noi am avut noroc. Am avut parte și de una și de alta. Epoca lui Brejnev a fost o perioadă de dezintegrare, în care conducătorii se mai agățau, cu mâini tremurătoare, de ultimele simboluri ale cultului puterii, în timp ce poporul le lua în deridare, ca pe niște biete zdrăngănele inutile. Dar nici puterea, nici societatea nu propuneau noi soluții politice. Manifestările singulare ale unor opoziții, cu toată însemnatatea lor, nu modificau luxuria generală răspândită ca puterea în vigoare, cu toată stupiditatea ei, va rămâne voinică. Resursele țării erau presupuse nepuizabile, de parcă ar fi putut acoperi la nesfârșit pagubele provocate țării de puterea incaptabilă. Puterea își păstra comportamentul totalitarist. Dar în diverse straturi ale societății se dezvoltau enclave ale unor alte forme de conștiință politică. Se distrugau fundamentele mecanismului totalitarist, poporul și puterea nu mai formau un monolit, ei se descompuneau în grupuri mai mari sau mai mici, trăind conform intereselor lor intrinseci. Unii începeau să ignore puterea, de pildă intelectualii. Alții, precum reprezentanții economiei clandestine, se străduiau — cu mai mult succes, ce e drept — să-și însușească și să-și supună puterea.

În ultimii ani ai regnului Franco în Spania se spune că situația din țară a asemănat-oare cu cea de pe niște șosele, pe care poliția ar fi decretat o limitare a vitezelor, fără să ia însă măsuri pentru depășirea ei. Călătorii încălcau regulamentele și în mod curent legea. În felul acesta toți sînt vinovați și pot fi în orice moment pedepsiți.

O astfel de metamorfoză a regimului îl demonstrează rapid ineficiența. Simțind slăbiciunea puterii, se activează diferite grupuri antisociale, apare mafia, economia clandestină etc. Contradicția dintre lege, conform căreia „n-ai voie să faci nimic” și practica cotidiană, care te convinge că „totul e permis”, îndeamnă la testarea limitelor reale ale interdicțiilor. Asta împinge periodic puterea la apăsarea prestigiului ei, la demonstratii de forță — în conștiința sa, puterea este încă totalitară, orice împotrivire echivalând cu o lăgăre. În felul acesta, în relaxarea generală se profilează spectrul unor vremuri cumplite.

Pierzându-și ultimele prerogative, puterea își arată colții prin măsuri inconsecvente, iraționale și iraconice, cum au fost procesele contra disidenților și a infractorilor din economie, măsuri specifice tuturor deceniilor post-staliniste. În ciuda tuturor diferențelor dintre un Iosif Brodski și un Ivan Hudenko, amindoi au încredințat, pur și simplu, ca și miș de alții marșuri, să se ocupe de treaba lor, să izoleze un domeniu înmăsurat de competență în care să se poată realiza în afara puterii. Acest lucru le reușise lui Kuroșev, Kuroșev, Tupolev, în aceste cazuri stăutul recunoștință utilitatea independenței lor profesionale și admind devieri locale de la ideea totalitară. Dar toți cei care nu au putut pretinde că talentul lor asigură victoria puterii într-un viitor război, nu puteau conta pe vreo recunoaștere a valorii lor profesionale.

■ ... la puterea autoritară

Si totuși, procesele politice nu mai puteau umbri popularitatea personală a disidenților, după cum controlul lui Suslov asupra ideologiei nu a putut opri răspândirea Samizdat-ului și a celei de-a doua culturii. În mod sistematic, ordinea stăpînirii nu era implinită și domeniul tot mai întins ale vieții scăpau de sub control. Directivele trebuiau repetate ca descintecele. Si minunile tot nu se întimplau. Puterea își pierdea forța magică, iar străinătatea și majoritatea făcută din interiorul țării își formau treptat o imagine perfect adecvată a realităților vieții și puterii. Odată cu dispariția credințelor anterioare se schimbă idealurile comportamentului politic. Personalitatea totalitaristă, cu entuziasmul și modestia sa, dispărea într-un trecut legendar. Fac cariera oamenii cinici, cărora nu le pasă ce și cum fac, care-și croiesc drum din mîntă și scriind anonime. Jocul de-a fidelitatea personală față de conducere se combină cu intrigi complicate țesute în spațiile ei. Apărindu-se de stupiditatea vieții, oamenii se refugiază în diverse forme de „autoapărare socială”: într-o familie închisă, izolată de societate (casa mea — cetatea mea); în cite un hobby sau în cite un grup bazat pe interese comune; în mafii economice ilicite, în biserică, în mișcări naționale. Puterea, nu demult atotputernică și omniprezentă, rămîne neajutorată în fața a tot ceea ce înfărașe altădată drept apăsături „michurburgheze”, „individualism”, „naționalism” — fenomene ce se înscriu de fapt într-un proces de autoorganizare a societății, proces monstruos deformat, dar perfect natural. Se mențin totuși zone puternice de regim totalitar. În armată și aparatul de partid, în școli și închisori se păstrează atmosfera de supunere și identitate de opinie.

Toate acestea se pot descrie ca un proces de descompunere treptată a puterii totalitare și de infoculare a sa printr-un alt tip de putere — cea autoritară. Propunerea lui Mirranian de a face o distincție între sistemul autoritar și cel totalitar ni se pare utilă. Sistemul autoritar, care-și asigură puterea politică pe orice cale, inclusiv pe cea a constrînge-

rii directe, nepermițînd în sfera politică nici o concurență, nu se amestecă totuși în acele zone ale vieții care nu se leagă nemijlocit de politică. Economia, cultura, relațiile apropiate între oameni pot rămîine relativ independente. Independență personală, în anumite limite, nu e considerată drept o sfidare a sistemului de conducere existent. De aceea, în sistemele autoritare, oamenii au în principiu posibilitatea să aleagă între diferite centre de influență sau între mafii care se concurează reciproc. În sistemul totalitar mafiile nu sînt posibile; sau, mai precis, întregul sistem se constituie într-o unică mafie enormă, care înfrînge orice concurență.

Societatea autoritară, în varianta sa

ei oare numele mare lui Cezar? S-a născut el oare regele iudeilor? Dacă nu, să facă re vrea, să propovăduiască ce-i place. Pe procurator nu-l interesează dect politica. Religia și morala nu sînt treaba lui, ci a specialiștilor-sacerdoti, cărora nu le stă în puteri să-l ia omului viața și libertatea. Lui Pilat îi e de ajuns ca Isus să-și nege participarea la problemele puterii: participarea politică este atunci o treabă subiectivă. Dar dacă infractorul spune că puterea Cezarului nu e veșnică, Pilat trebuie să se spele pe mâini. Hotărîrea lui Pilat e un exemplu de conducere autoritară. Și nu e nici pe departe cel mai rău mod de exercitare a puterii, țînînd seama de practica contemporană lui Bulgakov.

pentru incompetența activă a puterii de atunci.

Societatea autoritară generează o prăpastie adîncă între popor și putere, orice punte posibilă peste această prăpastie fiind evitată, în egală măsură, atât de stat cît și de societate. Un aspect important al conștiinței autoritariste este înstrăinarea, în masă, de putere. Conștiinței totalitariste nu îi este caracteristică această înstrăinare — oamenii fuzionează cu puterea și se identifică cu conducătorii sau, dacă nu — devin neocameni. Concomitent cu înstrăinarea, regimul autoritar generează sentimente caracteristice de neîncredere, neliniște, apatie și chiar de expulsi față de orice act al puterii. Toate hotărîrile, chiar cele rezonabile, sînt primite cu scepticism și hatjocură amara. Înstrăinarea de politică implică repunerea unor nevoi umane fundamentale și, în consecință, duce inevitabil la preocupări compensatorii. Alcoolismul, devenit un mod de viață pentru milioane de oameni, a fost, după părerea noastră, una din consecințele colaterale ale înstrăinării de politică.

Regimul autoritar formează o nouă intelectualitate, care nu se mai teme să vadă de treabă, dar urăște, mai mult ca orice pe lume, politica. Politica e o treabă murdară. Cum spunea eroul lui Cehov, oamenii cumsecade nu se amestecă în politică. „Puterea e respingătoare ca mîna celui care te rade”, scria Mandelștam. Acei intelectuali care continuau să colaboreze cu puterea practicau o duplicitate care li stîna interior: actul de prezență la sedințe era poștul plătit pentru a-ți putea vedea de treabă. Alții, mai curajoși, refuzau colaborarea, lucru care portari sau șefi și se realizau în structuri sociale oficiale — conferințe invizibile, cafenele ale artiștilor, publicații ale Samizdat-ului și ale celei de-a doua culturii. Toți erau uniți într-o profundă antipatie față de politică. Chiar și disidenții împărtășeau acest sentiment general. Serghei Kovalov, care a stat 12 ani în lagăr și exil pentru redactarea „Cronicii evenimentelor curente”, organul politic cel mai important al epocii, spune: „Mie și citorva apărători ai dreptății, pe care-i cunosc îndesproape, nu este proprie o repulsiie naturală, intuitivă față de politică”. Larisa Bogoraz, care a ieșit în '68 în Piața Roșie cu un protest împotriva intrării în Cehoslovacia, dă la întrebare: „Dar oare ceea ce ați făcut dvs. nu a fost o formă de acțiune politică? ” următorul răspuns: „Sper din toată inima că nu” — spre uluirea reporterului.

Idealul politic al conștiinței autoritariste este independența și profesionalismul. Independența — în limitele normelor existente, care legitimează lipsa de drepturi. Profesionalismul — nu neapărat la locul de muncă, căci în timpul serviciului trebuie să bei ceai și să te poți bine cu conducerea. Toate acestea duc la jumătăți de măsură și scîndări launtrice, la un stoicism pasiv. Evaziunea intelectualității din politică în problemele ezoterice ale vieții spirituale face intelectualitatea încă mai dependentă iar puterea — și mai puțin competentă. Sustragerea ambelor părți de la orice participare la un dialog public, distrugerea ambelor capete ale unei eventuale conexiuni inverse, ne-a costat scump pe noi toți. Intelectualitatea e formată din oameni obligați să vadă, să gîndească, să avertizeze și să poarte, alături de putere, răspunderea stării în care se află societatea noastră. Din păcate, intelectualitatea s-a dovedit a fi stăpînita de superstițiile totalitarismului și nu a reușit să scape de ele odată cu schimbarea regimului. Si mai mult, mulți dintre noi nici nu au resimțit această schimbare. Unii nu o simt nici astăzi.

Cu toate acestea, iluziile s-au spulberat mult mai repede decît s-ar fi așteptat cei mai liberi dintre noi. Odată cu năruirea ultimelor vestigii ale credinței în imortalitatea dictatorului, a fost supusă confruntării cu realitatea altă credință în resursele nelimitate ale puterii, cît și credința în îndreptățirea și forța sa — ori în răbdarea nesfîrșită, cu adevărat miraculoasă, a poporului.

■ ...la liberalism...

În cîțiva ani s-au petrecut schimbări serioase în conștiința politică. Politica s-a lăsat din neînțînță și a devenit dintr-o dată o ocupație interesantă pentru toți. Limitarea abonamentelor la presa în 1988 a tulburat oamenii mai mult decît penuria de alimente. Să semnezi o scrisoare colectivă adresată presei sau organului puterii a devenit, din ceva cu totul neobișnuit și extrem de riscant, un eveniment curent. Mitingurile adună sute și mii de oameni. Politica umple ziarul și programele televiziunii, multînd pe locul al zecelea sportul și tot ce era altădată pe primul loc. Se politizează totul — economia, arta, ecologia, dreptul. Seceteci politice care a durat atîția ani i-a luat locul e năvălnică vărsare primăvăratecă de ape. Puțim bucuror și pe aceste ape, ne lășăm luați de val, dar întîrsem să ne definim cursul.

(Traducere de SUZANA HOLAN și OANA VLAD)

(Va urma)

*) NEVA 7/83, reviziă a Ununii Scriitorilor din Leningrad.

DE LA CULTUL PUTERII LA PUTEREA OAMENILOR

L. GOZMAN, A. ETKIND*)

L.I. Brejnev, un șaman al directivei, autor al „doctrinei suveranității limitate” (la stînga). Ultima înfățișare a lui Troțki asasinat în Mexic

dușă, din punct de vedere logic, pînă la extrem, e construită după principiul „totul e permis, cu excepția politicii”. Puterea renunță la pretenția realizabilă de a controla totul și își izolează doar citeva zone în care își păstrează rolul conducător: propria sa securitate, apărarea națională, politica externă, asigurările sociale, strategia dezvoltării ș.a. Economia, cultura, religia, viața personală rămîn lipsite de grija ei părintească. O asemenea organizare a puterii, în forma sa cea mai pură, există în Coreea de Sud, Tailandă, Chile și se instaurează treptat în China. Regimurile autoritare se dovedesc a fi stabile, ele reușesc să combine prosperitatea economică cu stabilitatea politică. Iar într-o anumită etapă a dezvoltării sociale, îmbinarea unei puteri autoritare cu o economie liberă constituie cea mai bună soluție.

Dînd lui Dumnezeu ce-i al lui Dumnezeu și cerînd pentru Cezar numai ce-i al Cezarului, puterea autoritară e în stare să satisfacă toate nevoile cetățenilor, cu excepția uneia, pe care, din principiu, nu o poate satisface. Aceasta este nevoie de activitate politică, nevoie pe care mulți oameni o au. Dar puterea autoritară are mari șanse de izbîndă în lupta cu cei pentru care participarea la politică e mai presus de bunăstarea lor personală. Heceta e demult cunoscută. Pilat din Pont al lui Bulgakov îl întrebă pe Isus: s-a ocupat el oare de politică? A pomenit

În țara noastră, trecerea de la regimul de conducere totalitar la cel autoritar s-a produs treptat — și în unele privințe continuă să se producă — în cursul tuturor deceniilor de după anul 1953; dar venirea la putere a lui L.V. Andropov a devenit simbolul acestor transformări. Ca specialist, e foarte puțin probabil ca Andropov să se fi înșelat în privința adevăratei atitudini a poporului față de putere. De tubire nu poate fi vorba și nici nu merită să încerci s-o cîștigi — e de ajuns să ceri supunere. Tonul ideologiei a început să se schimbe. Idealul puterii politice a devenit profesionalismul. Fiecare trebuie să-și vadă de treabă. Îndeplinirea cinstită și strictă a sarcinilor profesionale ajută la propagarea țării mai mult decît orice entuziasm. E nevoie de specialiști — alți în conducerea țării, cît și în artă, în știință sau în spiona. Toate necazurile ni se trag din incompetență, corupție și chiul.

În sine, recunoașterea valorii profesionalismului a constituit un pas înainte față de incapacitatea, scopărită de ordine și medalii, a conducerii anterioare. Acest lucru a fost interesant și primit cu speranțe de către societate. Era stimulată munca de bună calitate, însă prin intermediul măsurilor dictate de profesioniști în domeniul represinilor și cu un total dilettantism politic. Modul în care se verifică în masă cine cu ce se ocupă în timpul orilor de serviciu a devenit exemplar

ACENTE

Andrei Pippidi

● Fac eu politică?

Cind mi-a pus această întrebare o venorabilă doamnă, în glasul căreia am ghicit o oarecare dezaprobare, am rămas incurcat, parcă aș fi fost prins la școală cu citesc o carte interzisă. Am încercat să explic că nu, nici pomeneală, dar interogatoriul a continuat necruțător, că așa a auzit „de la posturile străine” (care posturi Doamne? din cite mai apuc să ascult și eu, nici unul nu mi-a dat și mie această veste...) și că se miră, fiindcă știa că sint „mai degrabă indiferent la asemenea lucruri”. Aici mi-a sărit nițel țandăra — prietenii mei sint de părere că nu-mi trebuie mult — și am răspuns că în ziua de azi nici unul dintre noi n-are dreptul să rămână indiferent, deoarece asemenea lucruri botărăsc soarta noastră, ca niciodată pînă acum. Doamna a schimbat repede vorba (de fapt, a schimbat-o mai puțin decît mi s-a părut), mi s-a plîns de „spiritul distructiv molipsitor” și mi-a laudat amabilul spectacol al tancurilor care înving strîns clădirea din Piața Victoriei, spre liniștirea și satisfacția generală a populației. — Dar am fost cumva și la mitingul de duminică trecută? Am admis fără șovăire că am fost — numai la prima parte, la care asistau și copiii mici, aduși de părinții lor. După care, conversația încheindu-se grăbit, mi-a lăsat nedumerit: asta înseamnă a face politică?

Participarea la demonstrații și exprimarea publică a unor opinii care țin de însăși ființa interioară a cuiva, așa cum s-a construit ea printr-o experiență pe care am trăit-o toți împreună, dar care nu ne-a pregătit pentru unanimitate, este un drept al fiecăruia. Spre deosebire de minciună, care era una singură și colectivă, înmulțită în milioane de exemplare, adevărul e multiplu și personal. Oamenii care au fost victimele unei educații schingiuitoare amesc repede dacă vîd mai mult de două interpretări diferite ale aceleiași situații, una pe care s-o adopte și alta pe care s-o respingă. Din păcate, prejudecățile unesc, pe cînd efortul de a înțelege rămîne o aventură individuală. Cu cit o părere, fie și greșită, e împărtășită de mai mulți, cu atît ne crește încrederea în sine. Cel care își găsește singur drumul, dimpotrivă, e supus mereu îndoielilor și nu conștientizează să se întrebe dacă a avut dreptate.

Am auzit pe un prieten declarînd că „numai cine vrea puterea face politică”. E adevărat, poate, pentru politica de partid. Dar sintem în această țară aproape tot atîția cîți eram pînă acum două luni, oamenii fără de partid, vasta majoritate, care forma categoria cetățenilor de clasa a doua. „Apolitici”, cită vreme regimul totalitar nu tolera decît o politică unică, lor nu li s-a recunoscut niciodată o existență reală. În locul lor apăsă ficțiunea inconsistentă a „poporului muncitor”, care se manifesta prin „adeziuni” entuziaste și, mai ales, spontane. E timpul ca ei să devină a treia forță. În tre actuala conducere a țării și opoziția înrolată în partid. Ei reprezintă cu adevărat electoratul care va hotărî peste șapte săptămîni soarta societății noastre. Va fi prima decizie responsabilă pe care o putem în sfîrșit lua în libertate. Deși

ni s-a spus cîi de greu se organizează un referendum, va veni și timpul altor hotărîri. Înșiși forma de stat pe care o va avea România de mine — republică sau monarhie constituțională — nu poate fi decît rezultatul unei consultări populare. În chip firesc, înainte de aceste decizii, pregătirea opiniei publice are nevoie de înțelegere independentă a dezbaterilor în care chiar o atitudine morală capătă implicații politice.

În acest sens, și numai în acest sens, cel care semnează rîndurile de mai sus recunoaște că „face politică”. De-ar face-o și alții la fel!

ACENTE

Ioana Ieronim ● Ce mai este de la sine înțeles?

Timpul-bloc static și amorf pe care l-am trăit, sub semnul mereu mai degradat și acela al unei așteptări unanime (cum așteptam noi dispariția diavolului mîșchin, posibil doar într-un sistem ce doreglose țara, ca și țările din jur) — acel timp deci, în care mișcarea era o falsă mișcare, a fost înlocuit din decembrie cu un timp de o inexplicabilă densitate și viteză. Și aceasta nu doar prin impresia de contrast acut de la noi, de vreme ce străinii care ne-au urmărit au simțit și ei fascinați, pentru prima oară, cum istoria se întîmplă. Comoșta aceasta în care sublimul și tragicul au fost nedespărțite, iar miticul, esența și totodată istoria au revenit în noi, înseamnă început de lume. Un început unde s-au putut dezlega foarte repede cele mai flagrante legături care ne încătuseră. Unde unele gesturi practice pentru viitor, făcute în chiar primele zile, au putut să pară grăbite și impioase. Unde nimeni nu aștepta să se rezolve prea multe peste noapte: fiindcă, deși fiecare și ne părea cîi un an, știam că este prea devreme ca să se fi putut face mai mult.

Dar, așa cum se întîmplă în viața oricui, timpul reusește să-și schimbe pe deasupra lucidității și voinței noastre macazele. Fără să-ți fi dat seama cînd, ceea ce era devreme a devenit considerabil mai tîrziu. Al revelația că a existat un pasaj de zădărnice și risipă. Pare că importante explicații asupra stării și perspectivelor noastre s-au lăsat prea mult în suspensie: fiecare a priceap ce vrea și ce poate, într-un no man's land al de-la-sine-înțelesului. Dar cite lucruri în spațiul de azi mai sint de la sine înțeles? Tara noastră a ajuns la o distanță enormă de normalitate, se află într-un punct zero, cum au spus-o mulți; are o mare importanță unghiul de redresare pe care ni-l stabilim de la început, pentru ca să nu mai pierdem uriașe energii în corectări și întoarceri. Să ne amintim suspensul revenirii primilor cosmonauți de pe lună: o greșală de unghi, nu cine știe ce în sine, i-ar fi putut face să se piardă în spațiu pe o traiectorie irecuperabil deviată.

Timpul nostru de acum implică răspunderea unei întemeieri. În adevăr, cite lucruri privind această întemeiere sint de la sine înțeles? Aș vrea, de exemplu, să consider de la sine înțeles că judecata asupra economiei noastre e pe mîni bune, profesional și moral. De la sine înțeles că asupra destinului nostru nu se va mai acționa arbitrar și din umbră. De la sine înțeles că nu se va tergiversa un start real în reconstrucția țării.

Și de la sine înțeles că se cuvine să se informeze cetățenii în chestiunile ce-i privesc. Că nimeni nu-și dorește o masă ignorantă pe care să o poată dirija oricum, iar acela care pricep vor face efortul să aducă la cunoștința oamenilor cele necesare pentru a-i lumina în practica democratică.

Fiindcă cei neștiutori nu pot fi liberi. În ce privește lecțiile pe teme de democrație de la TV — cel mai important interlocutor public de azi — aceste emisiuni dovedesc iar și iar o carentă deloc întîmplătoare: meșteșugul popularizării la noi practic nu există. Dacă se va continua cu aceste prelegeri și simulacre de dialog între specialiști în registrul stilistic și vizual pe care l-am urmărit săptămînilor acestea, efectul de formare și informare va fi minim. Nu mai e vremea de „bifet acțiuni” în gol. Iată un punct în care decamdată am lăsat timpul revoluției noastre să se petreacă degeaba. Experți ai audio-visualului, gazetarii etc. n-ar strica să colaboreze cu specialiștii în domeniile respective pentru a ajunge, fără rabat de calitate și de gust, la forme de expunere accesibile, agresive, dinamice — și concise: a se lîna seama de caracteristicile memoriei imediate ș.a.m.d. în condițiile acestui moment în care fie

o lipsă de antrenament al atenției, fie condiții speciale de viteză cotidiană presupun un public cu disponibilități reduse. Uneori dezolat de reduse chiar la categoria la care nu te-ai aștepta să existe asemenea limită. E și aceasta una din vindecările necesare.

Dar nu se pune numai problema cunoștințelor de bază care să aducă poporul nostru întruclivă la zi și la adevăr — ci a culturii în general. Nu pot uita un muncitor care a spărut pe ecranul TV în primele ore de după victorie, timid — cuvintele nu-i erau deloc la îndemînă, mai ales după atîtea ceasuri de luptă. Pînă acum, mărturisesc el, a dus o viață de viață de povară, între muncă și casă, fără nici o perspectivă ori bucurie. Transfigurat de acele clipe, el voia să spună că de la patria lui liberă aștepta pentru el, pentru copiii lui, și altceva acum — n-ar fi putut să-l exprime — ceva tîmînd de lumina spiritului. Niciodată, ca practicant al scrisului, nu am auzit o rugă-speranță mai tulburătoare. Nevoia de cultură este funciară. Să nu-l lăsăm pe el „aprospele noastre, înecat în ignoranță, în zvonuri, dogme și subproduse culturale. Să avem răbdarea de a-i face punte spre el însuși, într-o demnitate. Nu trebuie neglijată, ci dezamorțată moștenirea de impostură și corupere de gust după acea cîntare strîmbă a României. Să împărțim pe cit posibil, cu bună intenție și meșteșug, darul a ceea ce este autentic creativ.

În timp ce, sperăm că este de la sine înțeles, cultura de cel mai rafinat profesionalism, creștia cea mai radical noatoare, vor avea toate posibilitățile deschise.

Tineri specializați în diverse domenii, pe care viața nu i-a încarcerat cu multiple îndatoriri, oameni cu oarecare talent în această direcție, ar fi bine să încerce a se specializa și în „popularizarea” cunoștințelor lor, spre binele general — demers ce presupune generozitate și fanomez și ar merita, mai ales în vremea noastră de cumpănă, toată recunoștința publică. Dacă ne gîndim la un I. Asimov ori L. Bernstejn, o asemenea postură de altfel poate deveni socialmente remarcabilă, antrenînd cu atît mai eficient interesul față de o lume a spiritului, închișă multora pînă acum.

ACENTE

Gabriel Andreescu

● Despre copii, bătrîni, indiferență și violență

Indiferența față de copii și bătrîni se manifestă stîdător de la începutul anilor '70, pîrînd strîns legată de cultul personalității și intîile potențări ale creșterii economice. În prima perioadă de regim comunist, simbolul copilăriei fericite și protejate a funcționat în mod real, a fost poate, din acest punct de vedere, unul dintre simbolurile cele mai rezistente la intemperțiile ideologice. Fără îndoială că discriminarea la examene între copiii de muncitori și cei de intelectuali, acțiunile represive împotriva unor liceeni suspecți de intenții „contrarevoluționare” erau inumane; neluîndos că marea prigoană stalinistă se reflecta în condițiile de viață ale tinerilor generații. Totuși astfel de fenomene nu par să fi fost expresia unui oportunism doctrinal ci mai curînd a primărității unor factori de natură dife-

rită (obsesia conflictului de clasă). Taberele gratuite sau atît de lefline încît păreau, chiar păstrînd proporția de salarii, de necrezut în acești ultimi ani, prețurile mult mai scăzute ale produselor de încălțămînte și îmbrăcămînte pentru cei mici, cărțile proaspete din băncile primei zile a anului școlar, sărbătorile școlare, sărbătorile pomului de iarnă, casele pionierilor cu porțile larg deschise și mai mult ca orice, atmosfera socială, îi făcea pe copii, în raport cu mînzoria generală, privilegiații unei epoci de neinvidiat.

Imaginea unor micuți elevi așteptînd în ușoarea costume de pionier oficialității îmbrăcate în haine groase, apărîndu-se grîjului de ger, nu putea fi posibilă decît în momentul în care puterea a devenit, dintr-un partener al unei ideologii, un scop în sine. Este greu de înțeles cum semnului de la cel mai înalt nivel, nespuns, nescriș, nepublicat, a ajuns să fie identificat și interpretat atît de rapid de către masa societății, dar în curînd nu apărut și în timp, accentuat, universalizat, manifestările (nepatologice) ale indiferenței și violenței față de cele mai fragile ființe ale societății.

Indiferență și violență: acești doi termeni nu foarte depărtați, nu foarte bine individualizați, acoperă o întreagă clasă de fenomene adunate sub zodia nefastă a imoralității socializate. Am avut de înregistrat indiferența pură, indiferența-indiferență, dar și aceasta graduată. Există indiferența-indiferență modestă: dispariția celor „1001 de seri” din programul zilnic de televiziune a făcut să sufere, pentru puțin timp și nesemnificativ, extrema sensibilă a puștilor telespectatori: pentru ceea mai mult timp, cîțiva părinți a căror memorie avea o inerție neadaptată vremurilor noi. Lipsa bananelor era și este reală, dar nu fundamentală. Cu greu îmi imaginez că „Soimii patriei”, revista celor mai mici, mai puțea interesă pe cineva, dar nu de lecturile vîrșite duceau acestia lipsă. De cîlele de astfel de exemple există însă și celelate, cele ale unei indiferențe criminale: cum am putoa oare califica uitarea multilor bătrîni decedați în apartamentele înghețate? Dispariția, înainte de vreme a bunicii și străbunicilor secerati de aceste socialiste cozi care s-au dovedit peste puterile lor? Vocea neiertătoare de la telefonul „Salvării”? Căreia întreba: „Cîți ani are bolnavul?”. Viața din căminele de singuraticii prea vîrstnici sau nevîrstnici, bîntuite de intemperțiile lerni sau promiscuitatea verii? Coma prelungită a spitalelor unde lîna fatală de interes, pînă și față de copii, nu era imblînzită nici măcar de atențiile generoase ale celor care mai au o speranță? Și în sfîrșit, moartea monstruoasă, de neconcepuit, a prematurilor din incubatoare datorită intreruperilor de curent electric? Oare la judecata de apoi a istoriei lungul sir al responsabililor care nu au prevăzut deși trebuiau să prevadă, al celor care au știut și n-au acționat, sau al celor care au tăcut, va găsi în indiferență circumstanța lor atenuantă sau pe cea agravantă?

La jumătatea drumului dintre indiferență și violență — deci și una și alta, niciuna complet, nici cealaltă complet — să notăm poate cea mai răspîndită și ușor explicabilă formă de imoralitate față de ceea ce autoritățile denumeau cu cinism „vitorul patriei”: foloșirea copiilor ca obiecte, ca mijloace.

Am amintit de copiii chemați să cînte, să aplaude, să multumească partidului părinte sau conducătorului grîjului. Au o importanță mai mare decît a unor prețete generațiile de liceeni care au învățat, începînd cu anul '70, pe tot felul de programe și manuale experimentale succedate de la un la an, într-o furie a demonstrațiilor pedagogice și a drepturilor de autor? Practica productivă, necorelată cu programa de învățămînt, lipsită de eficiență și perspectivă, rămînea cu rare excepții, o formă de mîmare a unei opțiuni educaționale sau de folosire meschină, uneori irresponsabilă, a maseilor de elevi.

De mai curînd, sporitoarea acordului global a obligat instituțiile turismului românesc să vindeze eventualii solicitanți. Cine putea fi prada cea mai ușoară, cea mai comodă? Spre zeci de tabere piperrate sau numai pentru o excursie de duminică au plecat trenuri cu sute de copii, pe drumuri care ar fi trebuit să fie ale veseliei și bucuriei. Evident, nu o inițiativă sărbătorească cu efecte comerciale urmează să fie blamată. Dar ce a însemnat în fapt această cavalcadă al cărui adevărat, prim și ultim motiv, a fost voința unora de a exploata școlile în îndeplinirea planului? Fără îndoială, și bucuria sinceră și puternică a acestor ființe aflate la vîrsta naivă, dar ce se poate spune despre profesorele fără experiență, fără ghid, fără minte, rătăcite cu grupuri de aproape douăzeci de nevîrstnici pe muntii ademenitori, dar neretători? De ocele de copii lăsați să se bată în ninsoarea de la venirea oiașă în plecarea trenurilor, în timp ce cadrele didactice, împreună cu familia venită să profite de ocazie își beau, anob, cafeaua la căldura unui restaurant? De micuții uzi duși o zi de joacă care au tremurat la venirea înapoi în vagoane neîncălzite, cu sau fără lumină, cu sau fără culoare, acoperite de zănoadă, așteptati la gară de părinți încrezători?

În sfîrșit, nu lîsoau nici exemplele violenței-violențe, violenței brute. Una de excepție: deposedarea, cu mai mulți ani în urmă, a pionierilor bucureșteni de palatul din care, regimul înăestrîndu-i, îa-

caze altă dată un simbol. Transformarea acestuia într-un bun al familiei conducătoare cu mult înainte ca un nou lăcaș să ofere un pretext nu de bun simț, dar nu grotesc, ar fi meritat să trezească la viață măcar câteva conștiințe adormite.

Mal comună, dar mai apăsătoare era violența zilnică. Am privit de fiecare dată cu aceeași consternare asalturile la usa autobuzelor în care copiii de șapte, opt, zece ani, îngrămădiți, înghionțiți, aruncați în spate, încearcă zadarnic să facă față unei concurențe imposibile. În acest univers, o adevărată bogăție sociologică, care era călătoria cu un mijloc de transport suprancărcat am urmărit ani de-a rândul iritarea pe care o produce adolescenții în situații ce nu-și găsesc explicația prin vechiul „conflict al generațiilor”; cuvinte aspre, observații răutăcioase generate de risul, bucuria asta atât de singulară a vârstei. Bărbați aroganți, de patruzeci-cincizeci de ani, după sedinta de locuri eleva la vîrsta cînd ele ar trebui să descopere cavalerismul. Scene aproape comice: un alt „pedagog” întorcînd belicos cîțiva elevi de liceu de la usa din spate, ca la stația următoare să folosească, impertinent, același drum. Am văzut soferi supărați, lovind cu pumnii copiii care intrau prin față — un drept oficializat — în timp ce călătorii priveau scena în indiferență.

Ce se poate scrie în plus cînd îți perizi prin mințe, după ani, la lumina unei vize, această de necrezut experiență a violenței față de copii, față de bătrîni? Nu este vorba de violența „patologică”, „delicventă”, un produs nedefinit în timp și lungitudine, ci de un fenomen pe care să îndrăznim să-l numesc specific și normalizat, internalizat de societatea românească a ultimilor ani.

Alături de altele, faptul că fenomenul a avut o puternică determinare politică, un impuls de undeva, dintre procesele de reorientare a puterii din deceniul opt. Apoi faptul că rămîne o expresie a degradării sociale generale, constituind, dacă nu aspectul cel mai semnificativ, cel puțin unul dintre cele mai reproșabile.

Greșea față de progenitură, respectul la primatul pentru vîrstnici constituie — arată studiile de etologie — cele mai puternice comportamente socializatoare, componentele unui altruism pe care biologicul a trebuit să-l inoculeze ființelor de-a lungul evoluției. Impună cu accesul de violență, de asemenei înăscute, ele delimitează un gen de viață a colaborării-animoșității care normează, automat, întregul spectru al comportamentelor de grup. Indiferența și violența față de copii, unul dintre fenomenele cele mai acuzatoare din acesti ani reflectă (sau demonstrează) reducerea extremă a scolarii, indicul unei grave destrămări a simțămîntelor sociale. Violența politică din ultimul timp nu ar trebui, de aceea, să ne surprindă. În societatea românească s-a acumulat pînă astăzi un mare potențial de agresivitate. Răspunsul cel mai bun nu este, neapărat, răspunsul direct. Revenirea la normal, la o viață civilizată va trebui începută printr-o nouă așezare a limitelor: o astfel de limită este veghea sfîrșită față de tot ceea ce este fragil.

numesc libertate exterioară, socială. Tot destinul mi-a permanentizat întoarcerea, îndrăcindîndu-mă să lucrez și să rîmîn aici sub o neagră dictatură, consumîndu-mi din plin alături de colegii mei, în tregrea mea porție de lașitate. Sau cum ne place nouă intelectualilor să o mascăm, frustrația neputinței de a fi noi înșine. Neîfiind un dizident ci doar un simplu neparticipant, nu scriu de pe o platformă morală, ci doar de pe una de trăire.

Consider libertatea interioară, individuală, drept capacitatea de a-ți depăși propriile-ți reușite. Ea vine dinăuntru, căci ceea ce sintem, sintem întotdeauna prin alegerea noastră. Lipsa libertății interioare ne blochează în fața primului nostru succes. Așa devenim din muncitori maistri, uitînd că sintem muncitori, din ingineri directori, uitînd că sintem ingineri, din profesori decani, uitînd că sintem profesori... Nevoia de a-ți păstra ceea ce ai cîștigat pare a fi o profundă caracteristică umană. Nu am întîlnit la noi mulți directori sau miniștri dornici să redevină profesioniști. Așa devenim automate conformiste, blocate în țarcul uzinei, instituției sau instituției. Și așa apare supuneră.

Există astăzi, în special la intelectualitate, un sentiment de culpabilitate privind imensa ei lașitate în fața dictaturii. N-am fost sclavi fiindcă ne-a fost frică, ci fiindcă nu ne-am găsit libertatea interioară. Ești liber numai după ce și-ai trăit toate fricile și și-ai consumat toate privațiunile. Poți fi liber într-o închisoare — dizidenții noștri știu bine asta — și sclav în afara ei. — Intelectualii noștri știu bine asta. Toți ne-am blocat de „mica noastră reușită” și fiindcă n-am îndrăznit s-o riscăm, n-am îndrăznit nici să mai recunoaștem ceea ce creдем. Și astfel ne-am pierdut dreptul de a mai crede în ceva.

Inteligentia românească are azi o uriașă șansă istorică. Ea poate și trebuie să readucă societății noastre dreptul de a crede — în primul rînd de a crede în om, definit în alt context drept „această mare cauză aproape pierdută”.

Există azi pericolul de a schimba sensul profund al libertății interioare — care generează liniștea și ordinea — cu demagogia idel de libertate concepută ca dreptul individului de a face ce vrea — care generează agotomul și haosul. Libertatea înseamnă în primul rînd șansa de a-ți realiza, într-un context social dat, proiectul tău uman.

Consider libertatea exterioară, socială, drept responsabilitate unică și personală pentru propriile-ți eșecuri. Într-o societate de oameni liberi nu mai ai pe cine da vina. Libertatea socială generează automat structuri diverse și o scară de valori. „Noi sintem poporul”, înzeca revoluției din nopțile fierbinți ale lui Decembrie ne-a reprezentat pe toți, fie că am fost în Piața Palatului sau în fața televizorului. Toți am aderat la el. În societatea liberă pe care vrem s-o construim, poporul s-a diversificat. Acum, NOI putem fi cel mult reprezentanți unor muncitori sau ai unor studenți sau ai unor tîrîni... Așa apare democrația.

Într-o dictatură, oricine poate vorbi în numele tuturor. Anzi în șir, un singur individ a vorbit în numele nostru. Într-o societate democratică vorbești în primul rînd TU, în numele tău, exprimîndu-te pe tine și apoi cel mult, ceea poartine a societății pe care se întîmplă s-o reprezinti. Consensusul social nu este ingredientul democrației. Ea are întotdeauna grupuri, mai mici sau mai mari, cu idei alternative sau deschise opuse. Consensusul, impus și acceptat în dictatură, dizolvă EUL în vulg. În metafora lui Koestler „eul” comunismului este o mulțime de un milion împărțită la un milion. Democrația regăsește individul și-l scoate din mulțime.

Conceptul de egalitate are cu totul altă semnificație în democrație decît în dictatură, unde el reprezintă în primul rînd egalizare și nivelare. În democrație, ești egal cu semenii tăi nu numai în fața drepturilor tale juridice ca om liber, egalitate, fraternitate) dar și în fața tuturor posibilităților și realizabilităților. Nu însă și a realizatului; de unde scara de valori. În democrație, muncitorul nu este egal și cu inginerul și nici studentul cu profesorul. Ea se diferențiază atât social, cît și ca prestigiu. Fie că ne place sau nu, elitismul este o caracteristică a democrației. Componenta și munca te pot urea însă pe scara socială a democrației oricît de sus, indiferent de unde pornești. În democrație, răspunzi cu precădere de soartă ta și nu un COM (sinistrelor comitete ale oamenilor muncii) din lume nu îți poate dicta locu și prestigiu în comunitate. Într-o societate liberă, prețul se schimbă în valoare.

Este neliniștitoare azi tendința revenirii la egalizare și nivelare. Dacă eliminarea „revoluționară” a unui conducător de unitate incompetent și corupt din regimul trecut este un exercițiu din registrul tinerei noastre încercări de democrație, alegerea unui director de institut de cercetare de către „masa salariaților” ne sugerează alarmant dictatele „adunărilor generale ale oamenilor muncii”.

Democrația, ca și dictatura, are la bază un „discurs de legitimitate”. Legitimitatea comunismului o reprezintă Lenin, Practica lui o reprezintă economia centralizată cu etatizarea mijloacelor de producție. Falimentul ideologic și economic al comunismului este astăzi o realitate istorică. Legitimitatea democrației o reprezintă suita de concepte născute, spre exemplu, din revoluția franceză, ori, ca în cazul Americii de Nord „testamentul (constituția) părinților fondatori”. Practica ei o reprezintă economia liberă cu proprietatea pre-

ponderent privată a mijloacelor de producție. Noi ne căutăm încă „discursul nostru de legitimitate”. Partidele venite din „istorie” reprezintă trecutul nostru democratic, dar viitorul se clădește pe prezent. Poate ar trebui alții oameni care să legitimeze valabilitatea discursului liberal, baza altor societăți occidentale moderne și afluențe. Așa cum este practicat acum, nu poate convinge. Poate ar trebui altele idei care să legitimeze valabilitatea structurii politice prezente. Masele de muncitori de pe platformele industriale ale Capitalei nu pot convinge. Revoluția noastră a spulberat dictatura proletariatului.

În toate începuturile există o sursă magică. Revoluția s-a terminat. Începe reconstrucția. Omul, spunea Noica, este ceea ce rămîne din ei după ce lumea din jur îl desființează. Să nu uităm ce puțin a lăsat din om întunericul ultimelor decenii. Construim cu ce-am mai putut salva din noi.

Este liber azi, aici, cel care are puterea de a rezista la întrebări peste întrebări, acolo unde nu se întrezărește imediat un răspuns. Viitorul este foarte departe. În marșurile lungi trebuie mers încet.

ACENTE

Ion Moga

● Generația Beatles

Sunt un intelectual, cu toate că practic ingineria, sunt un ardelean, cu toate că m-am născut român și sunt un om sincer, cu toate că am acceptat compromisul, cu „gradul doi de vinovăție”, de a fi fost membru de partid. Dar mai important poate decît cele de mai sus este faptul că fac parte din generația Beatles, a celor născuți în preajma graniței deceniilor patru și cinci și care, la vîrsta adolescenței și-au dobîndit forma de sensibilitate necesară supraviețuirii, din buchetul de sensibilitate împrăștiat în lume de idoli lor. Sintem cel educat de părinții noștri terorizați în plin stalinism, cel care am fost prea ușor păcăliți în 1968, iar apoi cel super-decimat de moliina exilului, diabolic dirijist. Român, ungur, evreu sau nemț, inițial coleg de școală și parteneri de sport, devenii apoi, medicii și muncitori, poezii și matematicieni, cosmeticieni și artiști, am găsit prin muzică harul benefic al existențelor noastre paralele. Nu pun în dis-

cuție aici vinovăția noastră, nici participarea la dizidența mai mult sau mai puțin pasivă, nici acțiunile sau trăirile noastre în zilele revoluției. Încerc să formulez niște idei de strategie socială, cu implicații de perspectivă, care să ajute acești oameni, prietenii și mei, actualmente contaminați de blazare și suspiciune, să spargă carapacea clădită în jurul conștiinței lor din cărămizile impuse de sistem și cimentul propriei pasivități. Să revină într-o viață normală. (Vorba bătrînilor noștri: „A little help from (și for) my friends.”) Acordarea acestui ajutor, pentru ei, pentru noi toți de alfel, trebuie făcută, nu pe calea lozincă și agn-ziis revoluționară, ci pe cea mult mai simplă și mai naturală a umanismului și a delicatității.

Întelegem perfect faptul că trebuie să renăstem din cenușă, dar este foarte important să renăstem demn, lucid și calm.

Putem accepta existența germenilor de bijibială ai începuturilor, dar este momentul să decantăm în mod natural (fără salturile de care suntem sătui), cu maturitate, anumite priorități formale în modalitatea de abordare a evenimentelor. Scena politică actuală ne oferă din păcate suficiente exemple de inversări de priorități, cu efecte îngrijorătoare și masive dispariții de energie. Iar mijloacele mass-media se complac în euforia verbală generată de refuzarea violenței a libertății. Avem, în excend, maestri ai can-can-urilor, stilouri-buldozer specializate în demolarea personalităților și chiar a claselor sociale, sclavi roboților ai serviciilor de zvonuri, manipulanți abili (dar destructivi) ai vehemenței, demontizării celor mai nobile simboluri și violențării morale a opiniei publice. Duceșii însă, însă, de tribuni ai popularizării problemelor majore din viața social-economică, capabili să ne spulbere apăsina instabilității și negativismul rezultat din greșita manevrare a ideologiilor, care să ne selecteze ideile valoroase și să ne umple de ele, explicînd oamenilor de rînd că mult visata prosperitate și independență individuală nu se poate realiza păstrînd principiile ale economiei socialiste, demonstrînd oportunitățile ca autoeliminarea lor este numai o chestiune de timp. În aceste condiții ne declarăm extrem de vulnerabili în fața pericolului realității noastre în aceeași masă informă de individualități — duale tip victimă-vinovat. Victime, acum, ale slabei informări (fio ea lipsă de informație, falsă informație eventual lansată intențional sau informare unilaterală) cu toate implicațiile sale și, vinovați printr-o poziție prietă și imatură în raport cu informația acceptată. Deturnăm astfel, din nou, din calea progresului și a istoriei am putea fi tentați să credem că există disonanță roale și neconciliabile între elevii și profesori, între români și maghiari, între tinere muncitori și tinere studente, între locotenenti și generali.

Dramul de optimism pe care-l mai deținem ne permite totuși să afirmăm că, acum și nu altă dată, meșugurile noastre merită integrarea europeană și desprinderea de stigma balcanic.

Pericolul semnalat poate fi lesne debarasat printr-un efort comun de (treptată) revigorare social-culturală. Eu și prietenii mei din generația Beatles nu mai dorim să trăim sub semnul impulsurilor de moment ci vrem să începem cit mai curînd un viitor al rațiunii și competenței, al analizei documentate și al dreptății adevărate. S-a născut democrația și ea se află în faza laburării nevinovate a copilăriei, adolescența sa este decisivă și este bine să știm că avem nevoie de niște ani pentru a putea pretinde înflorirea maturității. De aceea nu trebuie să ne repecim apre birourile de pasapoarte, stațiile de benzină și depozitele de portocale sau să ne îndopăm cu satisfacerea imediată a tuturor frustrărilor, ci să sugerăm că poziția moderată reprezintă cel puțin un punct de vedere demn de luat în seamă. Chiar dacă va trebui să mincăm tîrîni, să ne îmbătăm cu rouă, să bolim încontinuu de susceptibilitate, vom încerca să punem umărul sau minca noastră în salvarea și apoi perfecționarea imensului cîștig de acum.

Avem însă nevoie de niște certitudini, care întîrzie să apară, pentru a fi cooptați „definitiv și irevocabil”, eu și prietenii mei din generația Beatles.

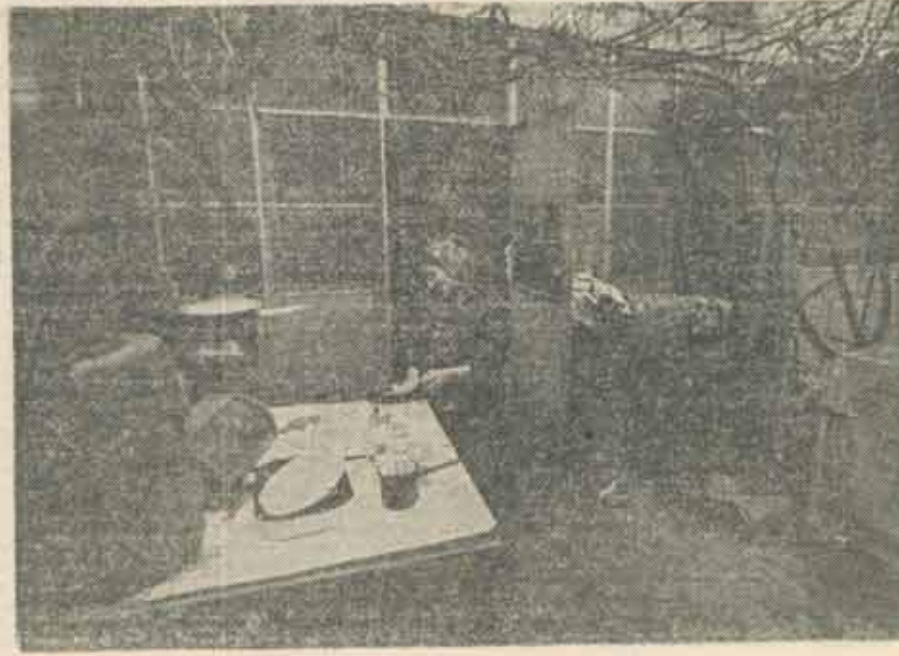
ACENTE

Sorin Comoroșan ● Meditație asupra libertății și democrației

Toate s-au schimbat atât de repede, că nimic nu mai e ce a fost: nici pînă, pline, nici vinul, vin, nici cuvintele, cuvinte. N-am reușit să facem față faptelor. Cînd din negura dictaturii se naște o nouă societate, primu: cuvîn, rostii este libertatea. Cuvîni greu fierbinți, dens. Ne-a lipsit atîta amar de ani, și doodată, a venit. Acum e peste tot: în casă, pe stradă, în metrou, ca și în cele mai neașteptate contexte. Libertate! Armata e cu noi! Libertate! Și noi sintem cu voi! Oie, ole, ole...

Cine se mai întrebă azi, de fapt, ce este libertatea? E mai simplu s-o proclamăm pe toate zidurile.

Destinul, acel raport subtil între ce ai de îndeplîni și ce ai de suportat, m-a dus nu rareori în preajma „monștrilor sacri”, ca Pauling în fizică, Borges în literatură sau Noica în filosofie. Lîngă ei am descoperit ceea ce numesc libertate interioară, individuală, și cu ajutorul lor, sporadic, am și trăit-o. În curgerea anilor destinul m-a dus să lucrez și să trăiesc periodic într-o țară unde libertatea a atîns remarcabile densități: Am trăit acolo ceea ce e

CE ÎNSEAMNĂ

ȘI CINE ESTE

APROAPELE MEU?

Cu mândrie sau cu resentimente, cu neliniști sau cu speranțe, cuvântul de țigan este frecvent folosit în zilele noastre. Cuvântul și oamenii pe care îl însoțește sunt aduși la suprafața vieții civice și politice, precum multe alte identități colective care până mai ieri erau ascunse, confuze, contestate. „Țiganii au făcut...”, „țiganii au zis...”, se vorbește de un partid al romilor, s-a constituit o asociație a romilor... Dar cine sunt țiganii, cine sînt romii?

Citeva informații istorice sau sociologice sînt indispensabile oricărui tentativă de răspuns. Există un domeniu specializat de cercetare științifică numit „țiganologie” sau „romologie”, cu o bibliografie în continuă creștere. Pe lângă informațiile obiective, precizarea și afirmarea identității etnice a țiganilor (ca a oricărei comunități etnice, de altfel) presupune însă și o abordare subiectivă, o „interpretare” a lumii de pe poziția unor grupuri cu poziții și interese sociale distincte, care imprimă o nuanță specifică dramei existențelor omenești marcate de identitatea și de cuvîntul de țigan.

În ce mă privește, am crescut, ca mulți alții, cu gândul că sînt țigan, fiind venit „din afară”, din familie, de pe stradă, etc. Multă vreme n-am știut de ce sînt țigan, sau ce înseamnă că sînt țigan, dar am știut că auzul acestei vorbe. Tîrziu, scîlît fiind, am cules din cărți informații despre istoria și obiceiurile acestui neam de oameni. Am clarificat un punct dureros al persoanei mele, apoi am afirmat eu relaxare, ba chiar cu mîndrie, originea mea etnică: am reînviat limba romanes, pierdută de părinții mei. În ultimii ani am încercat să construiesc un comportament

semnificativ orientat spre valorile de grup ale comunității etnice a țiganilor, prin asocierea într-o organizație voluntară cu caracter cultural, social, Acum „fac politică”, eu și pentru romi.

Menționez aceste detalii autobiografice nu pentru a da pitoresc sau „autenticitate” rîndurilor mele, ci pentru a mă conforma regulii metodologice formulată de Max Weber: sociologul (și prin extensie, orice analist social) trebuie să-și declare valorile, pentru a putea aspira la neutralitatea axiologică și analizei sale. Discursul meu despre țigani este parțial și părtinitor. Putem depăși parțialitatea și părtinirea printr-un dialog social cu mai cuprinzător. Ca premiză a acestui dialog, un pic de istorie...

„Poporul enigmatic”

Originea țiganilor și cauzele migrației lor în lume au fost multă vreme necunoscute („poporul enigmatic” îl numea Hasdeu), deseori fanteziate. Li s-a atribuit o descendență din egipteni, drept pentru care au fost și sînt numiți „gypsies”, „gitanii” sau în Transilvania, „faraoni”. Cercetările sistematice de lingvistică, antropologie și istorie au stabilit însă originea indiană a celor numiți țigani, fapt probat de limba lor, înrudită cu limbile neo-hindi și derivată ca și acestea, din prakrit și forma vernaculară a vechii sanscrite. În limba lor nativă acești oameni se numesc Romi, iar limba vorbită se cheamă Romanes sau Romanes. „Rom sîn”? „Janes (djanes) Romanes”? sînt întrebările și răspunsurile prin care se identifică apartenența la grup: „Rôm sam” (sînt rom) sau „Gadjo si” (este străin). În ce privește etimologia apelativului

etnic de Rom, opiniile sînt controversate. Unii specialiști propun vechiul cuvînt sanscrit Rama, care are și înțelesul de „om”. A fi rom ar însemna deci a fi „om de-al nostru”, om „din neamul nostru”; aceasta spre deosebire de „gadjo” care desemnează pe toți cei ce nu fac parte din grupul vorbitorului (atenție la semnificația cuvintelor „gadjo”, „gadji”, în argou!).

Tot prin studiul lingvistice și etnografice s-a circumscris și aria geografică și culturală din care au migrat strămoșii romilor: nord-vestul Indiei, teritoriul actualului Punjab și Rajasthan. Dar și în această problemă opiniile sînt încă controversate. Cîi privește perioada migrației din aceste locuri se avansează ipoteza (în lucrările mai recente) migrării începînd cu secolul al XI-lea, după ce temutul sultan Mahmud din Ghazni (din actualul Afganistan) a cucerit mari teritorii din India de nord, provocînd mari deplasări de populație.

Obirșii și imprumuturi

În migrația lor romii au străbătut drumuri lungi, pe rute variate: prin Asia centrală, prin Crîmea, prin Africa de nord, regiuni unde au poposit uneori lungi perioade de timp, imprumutînd de la popoarele de baștină cuvinte (precum, de exemplu, persanul „bahit”, noroc, sau armenescul „urdon”, căruță), mesasteguri, obiceiuri. În Europa de sud-est, în Bizanțul acelor vremuri, romii sînt semnalati documentar prin secolul al XII-lea. De la vorbitorii de limbă greacă li se trage și denumirea de țigani, derivat dintr-un cuvînt grecesc care indica pe cei „de nostina”, „cei care nu se ating”. Conform acestei ipoteze, grupurile de romi ar fi fost asemănătoare cu o sectă religioasă care „se țineau deoparte” de lume, nu se „atingeau” de aceasta și care, în plus, aveau și oarecare dar de a prevedea viitorul. Deci, de la vază asemănării comportamentale cu nomazii veniți de pe drumurile Orientului îndepărtat, la un transfer lingvistic care a dus la inventarea unui apelativ etnic răspîndit apoi în întreaga lume. Alți cercetători susțin că denumirea inițială de țigan(i) ar veni de la obiceiul romilor de a saluta precum indienii, prin îmbrucarea mînilor, fără „atingerea” mîinii partenerului, precum în salutul roman (stringerea mîinii). Interpretări...

Pe teritoriul României, romii vin cu apelativul etnic de țigani sau, în unele documente, de „atigani”, apelativ mai apropiat de cuvîntul grecesc inițial. Într-un document de la 1385 domnitorul

Țării Românești, Dan Vodă (1384-1390) confirmă într-o danie mănăstirească și „40 de sălase de țigani”. Venirea țiganilor în Principatele Române este asociată de M. Kogălniceanu și apoi de N. Iorga cu invazia mongolă de la jumătatea secolului al XIII-lea. Cercetări mai recente probează însă venirea țiganilor din teritoriile de la sud de Dunăre, mai tîrziu în Tara Românească, apoi în Moldova, Transilvania și mai departe.

Controversată este și originea instituției sociale și juridice a robiei țiganilor în Principate. Unii istorici consideră că țiganii au fost în situația juridică de robie încă de la venirea lor în Principate, că ar fi căzut în robie datorită numărului lor mic și datorită înstăririi lor. În ce mă privește, fără a fi istoric specializat, nu împărtășesc această teorie. Pe urmele studiilor de istorie socială ale lui H.H. Stahl am încercat să argumentez că romii au fost inițial într-o situație juridică de libertate (în sensul acestui termen în contextul instituțiilor sociale ale Principatelor din sec. XIV-XVI). „Căderea în robie” a survenit ulterior, printr-un proces lent, care a mers împreună cu procesele constituirii proprietății feudale prin aservirea obștilor de țărani care au devenit „rumini” și „vecini”. Către sfîrșitul secolului al XVIII-lea reglementările juridice privind statutul de rob al țiganilor au devenit tot mai clare și mai drastice.

Dependență și marginalizare

Dincolo de controversile de istorie socială, instituția robiei a avut consecințe care au marcat în mod fundamental situația istorică, culturală și etnică a romilor din Principatele române. Robii puteau fi vînduți, cumpărați, transmiși ca zestre, dăruți juridic ei erau asimilați averii imobile a proprietarului, legați de acesta ca „lucru”, mai degrabă decît ca persoane umane. Chestiunile legate de proprietate făceau imposibilă, juridic, căsătoria între rob și persoanele libere. Prin căsătoria robului ar fi devenit liber sau persoana liberă ar fi devenit rob? Și care ar fi fost situația juridică a copiilor rezultați dintr-o astfel de căsătorie?

Timp de cîteva sute de ani țiganii au fost separați, segregati juridic și social de restul populației. A fi țigan a însemnat a fi în situația social-economică și juridică de robie. Cuvintele de țigan și de rob erau folosite ca sinonime. Instituția robiei țiganilor a fost strict

Universal și particular în problema națională

Sînt om de naționalitate maghiară. Calitatea mea de om este determinată, naționalitatea — înțiplătoare.

Parafrazîndu-l astfel de Montaigne, îmi prezînt: înțirarea în subiect: relația ideală dintre valoarea democrației și valoarea naționalității. Căci relația aceasta o concep după același model: sînt democrat și sînt unghuroaică. Ordinea fiind acum tot atît de importantă, ca mai înainte. Cred că numai această ierarhizare a valorilor ne poate permite găsirea unui limbaj comun, european.

Să acceptăm, deci, ca valoare primordiară, calitatea noastră de om, cu toate implicațiile ei, roznate în primul paragraf al Declarației Universale a Drepturilor Omului: iar apartenența națională s-o considerăm drept o valoare particulară, cuprinsă în cel de-al doilea paragraf, care conștințește dreptul de a fi deosebit, de a avea ceva specific. Bunăoară, apartenența individului la o anumită naționalitate poate fi înțiplătoare, dar existența deosebiriilor ca atare este un fapt tot atît de universal, precum egalitatea tuturor în privința demnității dobîndite prin naștere.

Cred că oricine se declară european și democrat, ar accepta această ierarhie a valorilor și nu ar ridica niciodată particularul deasupra generalului. Cel care gîndește după modelul montaignean e democrat, înainte de a fi român sau maghiar.

Dar, o asemenea ierarhie a valorilor nu poate fiemna nicicum o tendință spre minimalizarea sau restrîngerea deosebirilor naționale, nu poate servi drept „justificență” pentru stîrbirea inelocurilor vreunei națiuni sau naționalități. Dimpotrivă, cămățiile de om și democrat — împreună cu atașamentul față de particularitățile și interesele specifice proprii — fundamentează dorința și capacitatea de a înțelege și de a respecta interesele celorlalți.

Ca expresie a comuniunii general-umane, etosul are puterea de a trece peste granițele sferei de interese specifice. Etosul poate fi numitorul comun al democrațiilor de naționalități diferite, un fundament al concordanței și o bază suficientă pentru răsturnarea ierarhiei tradiționale: pentru subordonarea unui pretins interes național (considerat îndeobște ca primar)

față de un deziderat politic: democrația.

Îmi dau seama că se mai pot întîlni mulți oameni de bună credință care susțin că democrația înseamnă impunerea voinței majoritare față de cei rămași în minoritate. Dar cred că noi, participanții la acest dialog, ne putem ghida după o concepție mai modernă a democrației și ne putem dori o societate pluralistă în care tot omul să aibă șanse egale de a-și afirma particularitățile, trăsăturile ce-l deosebesc și interesele sale specifice. Dîndu-mi seama că esența umană universală nu se manifestă în mod direct, ci se realizează prin particular, mijlocul fiind de particular, pentru mine pluralismul înseamnă un efort continuu — uneori anevoios, dar necesar și benefic — care urmărește armonizarea multitudinii de interese, fără ca de dragul unei ordini și armonii prost înțelese, unele voci — în fond curate — să fie trecute sub tăcere.

În ceea ce privește, în momentul de față, una dintre vocile ce se fac auzite este cea a revendicărilor minorității maghiare. Minoritatea maghiară se străduiește ca — în sfîrșit, după șaptezeci de ani — să obțină recunoașterea și garantarea specificului ei și a demnității sale naționale. Aceasta nu poate fi realizată prin simpla asigurare constituțională a drepturilor individuale pentru fiecare cetățean: se mai impune și respectarea faptului că acești cetățeani aparține unei naționalități anume și că este născătorul unor valori specifice; ca dovadă a respectului față de specificul său, cetățeanul minoritar așteaptă să i se garanteze dreptul de a înființa sau a reînființa acele instituții proprii, care constituie garanția și mediul elementar al perpetuării identității sale.

La aceste argumente mi s-ar putea obiecta: dacă susțin că, în primul rînd, sînt om și numai în al doilea rînd unghuroaică, de ce plîdez acum totuși pentru particular? De ce o fac, fiind știu că elementul fundamental, comun — faptul că sîntem oameni — este cel esențial, cel care ne leagă, iar restul nu-i atît de important? Alături de valoarea supremă, universală a calității de om, de ce pun atît accent pe valorile specifice? Nu mă contrazic oare? Recunosc, asupra atitudinii mele planează

NAGY IMRE

pe pericolul de a fi percepută ca ceva grotesc. Dar situația mea de minoritară, situația de om dezavantajat mă face să înfrunt pericolul acestei aparente: căci în timp ce dreptul majorității la propria identitate națională — în principiu — nu poate fi pus la îndoială și nu poate fi stîrbit de nimeni, recunoașterea unui drept analog pentru minorități se va putea realiza numai treptat.

Circumstanțele permit azi numai celui făcînd parte din națiunea majoritară să poată rosti fără complexe: în primul rînd sînt om și numai pe urmă sînt om de etnie naționalitate. Minoritarul în schimb este pus la tot pasul în situația să-și apere identitatea.

Într-o țară unde mai toate hotărîrile importante sînt luate prin vot universal (fie nemijlocit, fie prin mijlocirea reprezentanților aleși), cetățeanul minoritar va juca doar rol secundar în luarea deciziilor. Chiar și atunci cînd se decide propria lui soartă. Se pare că nici democrația plu-

ralistă nu cunoaște mijloace juridice eficiente pentru ocrotirea minorităților sub toate aspectele dorite. Prin urmare, posibilitățile minorităților de a se menține, de a se dezvolta depînd în mare parte de toleranța și de simțul etic al națiunii majoritare; perspectivele lor sînt — într-o însemnată măsură — la discreția majorității.

Cînd cineva din națiunea majoritară îmi face lecții despre caracterul primordiar al calității mele de om și despre caracterul întîmplător al naționalității mele, poate nici nu-și dă seama că în fond, în numele democrației, mă îndeamnă să-mi abandonez identitatea. Iar dacă mă împotrivesc, afirmînd că doresc să-mi exprim calitatea de om sub formă specifică, maghiară, atunci pot fi foarte ușor etichetat drept „naționalist”.

Este deci evident: cetățeanul minoritar este din capul locului dezavantajat față de cel din majoritate, situație ce derivă din însăși situația sa. Ameliorarea acestei situații este posibilă numai prin acordarea

CĂ EȘTI ȚIGAN?

circumscrisă spațiului geografic și istoric al Principatelor române, până la mijlocul secolului al XIX-lea. În Transilvania robia, cea a țiganilor în special, a existat într-o perioadă istorică limitată, cu răspândire socială restrânsă și aplicată unor cazuri individuale. În spațiile limitrofe țiganii au fost în felurite forme de dependență și marginalitate socială, dar nu în forma robiei colective și ereditare. Produs specific al istoriei sociale a Principatelor, la mijlocul secolului al XIX-lea, în plin proces de reforme și modernizare a societății românești, instituția robiei țiganilor a fost desființată, ca simbol și început al demontării structurilor societății feudale.

„Numele de țigan, notează Th. Codreanu în ajunul emancipării robilor din Moldova, ajunsese a însemna în limba românului *ființă omenească supusă veniciei degradării*” (Zimbru, III, 1955, pg. 1.025-1.026, subl. aut.). Eliberarea robilor țigani înasemna nu numai reabilitarea demnității lor de oameni, ci și restaurarea noțiunii de om și umanitate în conștiința politică și morală românească.

Robia a dus în cazul a numeroase colectivități de țigani nomazi la sedentarizare, prin „legarea” de satele și curțile boierilor, ale mânăstirilor sau ale domnitorului, proprietarilor robilor. A urmat apoi un proces lent dar constant de aculturare: preluarea ocupațiilor necesare economiei locale; adoptarea credințelor religioase, a obiceiurilor vieții cotidiene; pierderea limbii românești, în cazul unor colectivități. Aceste procese au dobândit amploare după desființarea instituției robiei și apoi pe măsură dezvoltării și modernizării societății românești de ansamblu. Acesta este cazul indecebi pentru așa-numiții țigani „de vatră”, cei așezați prin mai toate satele și orașele României. Varietatea istoriilor locale și regionale a dus la diversificarea acestor colectivități sub aspectul înfățișărilor, al limbii majorității populației la care s-au aculturat (limba română, maghiară sau turcă, germană pe alocuri), al credințelor religioase etc. Un număr relativ mare de grupuri de țigani au păstrat de-a lungul istoriei pe teritoriul României modul de viață nomad ceea ce a facilitat conservarea unor caracteristici etnice distincte: limba românească în diferite variante dialectale, ocupații specifice (lucrul florului, al aramelor), vestimentația specifică a femeilor, reguli bine precizate privind mariajul și rudenia, elemente de cultură religioasă și juridică etc. Sedentarizate în ultimele decenii, aceste grupuri, numite deseori „corturari” au o coeziune puternică, se mențin distincte atît în ra-

port cu populația majoritară, cît și cu colectivitățile țiganilor „de vatră”.

Populația pe care o numim țigani se prezintă deci ca un mozaic de colectivități relativ eterogene sub aspect cultural și comportamental. Forțele de integrare în societatea contemporană și cele de asimilare culturală fac ca această diversificare să sporească. „La lucru” se află însă și factorii culturali și sociali care favorizează menținerea coeziunii colectivităților locale și comunicarea dintre acestea la nivelul întregii țări. Limba românească constituie un bun instrument de comunicare pentru numeroase colectivități, în ciuda diferențelor locale, regionale sau chiar a diferențelor culturale dintre țările diferite în care este răspândit acest popor. Factorii subiectivi și simbolici de identificare (particularitățile rasiale, mai precis spus, semnificația culturală atașată unor particularități somatice), nivelul de trai, uneori redus, și stilul de viață, modul distinct de interpretare a unor teme culturale generale, de exemplu muzica sau felul de vorbire etc. contribuie în feluri diferite la menținerea conștiinței că aparții unei categorii distincte a populației. Împreună cu toate acestea, un factor puternic de autoidentificare și de coeziune a acestei populații îl constituie denumirea comună de „țigani” atribuită de către cel din jur. Uneori este atribuită cu simpatie, de multe ori este atribuită cu dispreț și cu resentimente. Stereotipurile etnice formate despre țigani (limbă înlemnită romantică (muzica... dansul... dragostea... „la țigane”) cu elemente de critică a comportamentelor de sărăcie, devianță, agresivitate. Ficțiunile romantice nu reușesc totdeauna să compenseze exagerările legate de „pericolul” latent pe care l-ar prezenta indivizii și colectivitățile de țigani. Un observator detașat al relațiilor inter-etnice ar identifica și mentalități și comportamente de rasism, uneori muscat și benevolent, alteori malign și agresiv.

Mentalitate și comportament

„Cuvintele fac deseori soarta oamenilor și a popoarelor”. Cel puțin așa susține o teorie sociologică, cea a „etichetării”. Strămoșii oamenilor despre care vorbim au venit în Europa, din India, ca romi. În Bizanț au primit apelativul de țigani, adoptat apoi în mai toate limbile popoarelor printre care s-au răspândit. În Principatele Române pentru multă vreme denumirea de țigan a fost echivalentă cu cea de rob. Nu-

mirile și definițiile venite „din afara” comunităților de romi au devenit dominante în raport cu simbolurile de identificare proprii acestora. Semnificațiile sociale au eludat semnificațiile etno-culturale tradiționale. Treptat, din romii veniți din India s-a născut un popor nou, țiganii, creație etnică și culturală proprie societăților europene, cu diferitele și variante regionale.

Romi sau țigani? Vorbitorii limbii române se autoidentifică ca romi. În mentalitatea lor „rom sam” desemnează un echipament cultural și comportamental specific, deci cu multe variații de la un grup la altul. În relațiile cu instituțiile și cu persoanele din societățile în care trăiesc ei sînt însă țigani.

Cei care nu vorbesc limba românească sînt numai țigani, sînt „adevărații” țigani. Pentru ei denumirea de romi poate să pară la fel de „străină” ca și cea de român, sau maghiar, sau german etc. Între ei și în relațiile cu ceilalți se autoidentifică ca țigani. Nu se supără dacă denumirea le este atribuită într-un sens „neutr”, deci acest tip de neutralitate este la fel de dificil, dacă nu chiar imposibil, ca și neutralitatea reacțională la care aspiră sociologii. Reacționează cu suferință sau/si cu agresivitate cînd termenul este folosit în sens peiorativ, așa cum se întîmplă deseori.

Mulți dintre oamenii ce poartă acest complex ar dori să fie recunoscuți și

numiți ca români, sau ca maghiari. Deseori această dorință le este refuzată sau acordată ca și o clauză favorizantă. Poate fi oricînd retrasă. Și cînd le este refuzată identitatea la care aspiră, se apără recurgînd la comportamentul ocreșcis prin „eticheta” impusă din afară și interiorizată ritual: ceva vulgaritate, plus un pic de agresivitate, smecherie veselă dacă se poate, poate chiar și un furt mărunț... Omul își prezintă în viața lui cotidiană rolul ce l-a fost creat de timpul lung al istoriei sociale. Își asumă stigma de a fi țigan, refuzînd complexul cultural și instituțional care îl stigmatizează. Sau refuză stigma recurgînd la identitatea simbolică evocată de apelativul etnic de rom.

Nuanțele dialogului social nu vor să justifice și să apere ceea ce este „rău”. Încearcă numai să opereze o bresă în zidul de ignoranță ridicat de tăcerea pudică a limbajului oficial de pînă mai ieri în jurul „problemei țiganilor”. În societatea civilă pe care am vrea s-o construim acum, e nevoie să discutăm și despre țigani. Să-i recunoaștem și să-i acceptăm în forum (fîru, sau phîro se spune la orăz în limba românească) în locul pe care se vor pricepe să și-l croiască după puterile lor sufletești și de organizare. Ca romi sau ca țigani, ca romi și ca țigani, rămînem să alegem...

NICOLAE GHEORGHE

unor drepturi specifice minoritare, care să garanteze existența instituțiilor proprii și să asigure ca minoritatea să aibă drept de decizie în problemele specifice, compensînd astfel într-o oarecare măsură dezavantajele inevitabile. Aceste drepturi, specifice sînt considerate azi de mulți drept privilegii deși ele nu sînt, nici ne departe, privilegii: sînt doar drepturi prin care condiția de minoritar se poate apropia de cea a oricărui cetățean.

Revenind asupra unor drepturi de acest fel face să auzim din nou că simțem naționalist, sevin, xenofob etc. Cînd — de fapt — încercăm să ne apărăm împotriva unui fel de totalitarism majoritar, autoapărarea fiindu-ne uzată pe menținerea unor valori specifice.

Personal, as fi inclinat să tot repet formula modelului ideal: sînt om și sînt de naționalitate maghiară; n-o pot face însă, deoarece sînt și altă timp cît afirmarea valorilor noastre naționale este îngrădită (aproape înăbușită), demnitatea umană va fi și ea sărbită. N-am să pot rosti în voce: sînt om și sînt de naționalitate maghiară pînă cînd nu voi simți că sînt acceptat și respectat în ambele calități ale mele.

Fără a-i socoti pe cei expatriați, sau deportați, sau exilați din provinciile lor de baștină, unii și trăiesc azi în țările europene. Prin urmare, identitatea lor națională este determinată mai mult prin factori etnici și culturali, în primul rînd prin limbă, deci nu prin factori politici. Aplicînd distincția berderiană: maghiarilor li se poartă înțelegerea de Kulturnation și nu cea de națiune politică. În arhivele centrale și răsăritene ale Europei o asemenea situație nu reprezintă o excepție.

Toate acestea le-am reformulat în ideea de a mă adresa acelor democrați români care — independent de profilul lor profesional și de preferințele lor culturale — sîntuindu-se doar pe bazele evidente solide ale moralei și ale superiorității lor numerice, își pot permite să respecte dreptul celorlalți de a se deosebi: și-o pot permite pînă și în cazul mai spinos, cînd acest drept este prelung de o minoritate națională. Și-o pot permite nu numai cu stînga la așezatul de pînă acum al acestei minorități în patrimoniul valorilor noastre comune, dar și în perspectiva unui viitor comun în Casa Europeană a popoarelor prietene.

CS. GYIMESI ÉVA

* Alocuțiune rostită la primul Colocriu cu tema „Democrația și minoritățile naționale”, organizat de Ministerul Culturii (București, 3 martie 1990).

Din carnetul unui om cu identitate

(Notații timișorene)

●●● PEREGRIN prin oraș. Cercetez chipuri, fizionomii, pe stradă, în tramvai. Nu, frica nu se mai vede. În schimb, apar, pregnante, semnele oboseli, ale epuizării. Fizionomiile de hăituiți sînt general-valabile, ele sînt prezente la scara națională. E „marca” dictaturii, semnul-deson al cutelor, săpate de lupta pentru supraviețuire, purtată de o întregă țară. Cum constată flămînd și aruncînd cite o căutătură prin teșchele și dugheze, mari magazine și mici prăvălii, aprovizionarea cu alimente a devenit acceptabilă. Deși, coșile n-au încetat. Un cunoscut (revizor contabil) susține că vidul comercial pe care l-am îndurat atîta amar de ani a produs o doză uriasă de neîncredere care se poate cu greu risipi. Un sofer „particular” din Capitală, care a avut amabilitatea să mă ia la bord imii spunea, încă în primele zile de după: „Domnule, pînă și calca spre democrație trece tot prin stomac”. Era un enunț ușor grosolan, care poate avea acoperire în realitate numai la noi, unde, preț de un deceniu, 23 de milioane de compatrioți au fost, metodic, individual și colectiv deopotriva, supuși la infometare. La ora actuală, la Timișoara poți cumpăra produse din carne, spre exemplu, la care cei din București nici în vis nu pot visa. Rezultă că auto-ritățile locale se ocupă cu rostul muncii lor. Ceea ce nu e puțin: administratia eficientă și înmîit mai de presă decît proasta rînduială, destabilizatoare. ●●● Am stat de vorbă cu o deputată a membrilor Uniunii Democratice a Maghiarilor, venită de la Jimbolia. Între proiecte: scolară în limba maternă, un săptămînal trilingv. Forumul germanilor din Banat — filiala locală — va pune, firește, utajul tipografic, primit nu de mult în dar, în slujba cauzei tripartite. Expresia am auzit-o la fel de firesc rostită — din gura celor de la Jimbolia, localitate care în

maghiară se numește Zsembolya, iar în germană Hatzfeld. Etimologia maghiară provine din sîrbo-croatul čomba. Înceamnă „localitate în jurul așezării Sabac”. Da, așa se plîmădesc limbile și etimologiile. ●●● CATEDRALA din Timișoara e singura biserică pe care n-am mostenit-o de la istorie, ei ea s-a înălțat aici, sub ochii mei. (Am 63 de ani.) Într-un părculeț în care se află plantații brazii, jurîmprejur, pe scările de la intrare — coroane, luminări aprinse, cu sutele. Iau și eu o luminare portocalie, intru în biserică, o adaug, luînd flacăra de la celelalte. Azi, în 22 februarie, e zi de doliu, de pomenire. Dar e și o zi de bucurie, a victoriei. Sînt, și aici, o oarece neșgurată. Și, totuși, pierd, răpunerea dictaturii — asemănător, cu golul căsac în flămarile țării, din care s-a decupat mijlorul — înzeșorează aceste zile cu o lumină particulară, ce răzbate departe. Cobor pe scări: la fel, pe aceleși scări au coborît și prunci cu luminări în mînă coșii de safale. ●●●

IN VIZITA la pastorul TOKES. Era obosit, se lăsa pe spate în fotoliu. Fruntea înaltă, căutătura să-năci îl fac să semene cu Ady¹ cel din tinerete. A mostenit cumpătul, stăpînirea de sine de la antecessorii săi „calvini”. Cuvîntul stăpînit și dulce — un discurs al cărui duct retoric aparte îl sesizezi și într-un dialog particular — e mostenit de la oratorii și predicatorii Reformei. Își împreună mîinile: astfel va fi fost și imaginea lui Szentci Molnár Albert², în răzgarul dintre traduceriile a doi psalmi. „Să strălucască între oameni omenia prietenoasă” a spus, ar fi putut-o spune László Tőkés: sînt cuvîntele lui Szentci Molnár. Ne aflăm în locuința pretească din Palatul Reformei, și-i spun că am fost de multe ori în această casă: unchiul meu sedea la elajul al doilea. E bine cînd omul are rădăcini, își spune. Sînt în fotoliu, se odihnește. Își poartă, cu modestie, semnele oboseli. El a fost catalizatorul. El a fost urcîșitul, pentru că mai apoi să devină izbînditorul. Și pe urmă: constructorul. „De unde vin altele proaste așezări în treburile obști? Pricina este că noi, maghiarii, nu avem nici o universitate.” Sînt vorbele lui Anatóz Csere János³, rostite în veacul al XVII-lea, dar le-ar putea rosti și Tőkés László, în prezent. Un moment de tăcere. În dol. Pădurea din nou la drum, pleacă în Statele Unite. Are o privire curată, de parcă nu sornul ei visele l-au limpozit ochii: „Rămăs bun, unchiule János”. Da, e un amănunt pe care-l dau mereu uitării. Se prea poate să fie nu un semn al timpului meu, ci al Timpului, în genere.

Kós Károly

Lîngă Tőkés aflîndu-mă, aflîndu-ne, nu poți fi decît tînăr. Intrucît, la urma urmel, tineretea înasemnă să ai nădejde și perspective.

SZASZ JANOS

¹ Ady Endre (1877-1919) poet, publicist, o personalitate-cheie a liricii moderne maghiare, cu un rol determinant în evoluția stilistică, a limbajului poetic; pe plan politic, rupe cu „tradiția” mascării refelilor sociale îndrăcitul exaltării mindriei, a trufiei naționale. Un spirit european în sensul extrem de actual al termenului.

² Szentci Molnár Albert (1574-1634) scriitor, traducător rafinat al psalmilor, creator al limbajului teologic-filozofic maghiar modern.

³ Apáczai Csere János (1625-1659) scriitor și pedagog. Studiază în școlile reformate de la Cluj și Alba Iulia, precum și în Olanda. În apăsătoare în Ardeal devine profesor. Autor al unei prime încercări monite să sistatizeze o cunoaștere a sistemului universal al științelor, în maghiară, în baza ideilor lui Descartes și Ramus. În domeniul pedagogiei: autor de metodologii, un promotor în direcția afirmării necesității studiului în limba maternă.

Pagini redactate de TEODOR SUGAR

Muncitorul din minte este cel din mintea intelectualului care vrea să se apropie de muncitorul real. Din nefericire, mai întotdeauna de pe o poziție suverană, iar muncitorul real (noțiune inefabilă) percepe această apropiere ca jignire. Și este într-un fel o jignire.

Intelectualul crede despre muncitorul din minte că i-ar putea deveni consilier. E fals. Dar poate mai există o soluție.

Totuși, unde s-ar putea produce o întâlnire între muncitor și intelectual?

PRIMUL RĂSPUNS : nu cred că în zona intereselor sociale. Ce legătură poate fi între cei doi pe acest palier? Socialul e oricum mai precar decât raportul comunitar, decât relația etică eu-tu bazată pe ieșirea în intiminare.

Muncitorul provine, ca și țărănul, dintr-un blestem biblic. Intelectualul e paradisiac sau apocaliptic. Primul e un chinuit. Al doilea vrea să scape de chin, eventual prin configurarea de utopii. Și iată că s-a insinuat cea dintâi inadvertență în chiar textul de față, ea avându-și obârșia nu în vreun statut biblic, ci în pervertirea lui de către Marx. Cine decide această diferență? Poate vorbi Marx în numele muncitorilor?

AL DOILEA RĂSPUNS : aici ar fi vorba de o dezbinare abisală, din origine. Muncitorul și intelectualul se întâlnesc într-o zonă de pseudo-profuzime : masa. Dar este o întâlnire lichidă, într-un haos fierbinte și mișcător, pentru că cei doi, odată masificați, sînt altceva.

AL TREILEA RĂSPUNS : cei doi se pot întâlni în biserică, fie că-i vorba de biserica văzută, cea instituțională, fie de cea nevăzută. Dar aici se pune o problemă în continuare gravă. Religia, în forma ei actuală, încă nu și-a recuperat o dimensiune inițială fundamentală (e vorba de creștinism) : demistificarea liderului politic și a statului.

AL PATRULEA RĂSPUNS : cei doi se mai pot întâlni în divertisment, dar Pascal atrăgea atenția asupra faptului că acest lucru (de la latinescul *divertere*) înseamnă abotere de la profuzime (sau înălțime).

AL CINCILEA RĂSPUNS : între februarie și octombrie (noiembrie) 1917 Berdiaev a scris în chip furtunos o carte *Despre inegalitate*. E vorba de o idee care mi se pare extraordinară. Vorbește despre o altă structură a societății decât cea teoretizată de Marx, decât cea marxistă sau marxoidă : există o aristocrație diagonală, care străbate toate straturile societății de la „lumpeni la monarh”, adică membrii acestei „elite” pot vorbi, medita împreună asupra societății și nu numai. E vorba de o stare spontană de preînțelegere. Ei nu se mai dizolvă într-o masă, ci se exprimă fiecare cu limbajul lui inteligibil cu al celorlalți. E vorba de o comunicare directă, fără rest. Să fie soluția?

AL ȘASELEA RĂSPUNS : un alt contact, inexact, s-ar produce prin mass-media, dar iluzia de apropiere vizuală este o filosofie americană. E un fel de paradis artificial, dar cu o mare eficacitate socială.

AL ȘAPTELEA RĂSPUNS : apariția liderilor harismatici de felul lui Adam Michnik sau Walesa. Spun de felul acesta și nu de alt fel, întrucât harisma socială poate avea și semnul schimbat, de deplasare a masei către injustiție. Diavolul, care este un domn corect, care se pare că trăiește într-o suburbie a Londrei, are și el harismă.

După cum se vede nu am opinii în materie de muncitori. Nu mă caută, nu-i caut. Dar acest **NU**, ca negație, se revendică de la o pozitivitate care se numește speranță sau bine public.

DAN ARSENIU

Comunism sau capitalism monopolist de stat exclusiv?

Nu sînt multe iluzii care să fi avut îndelungată și durabilă carieră a aceluia potrivit căreia, în esența sa, comunismul ar fi o societate ce l-ar favoriza, întâi de toate, pe muncitorii (iar, dintre aceștia, în primul rînd pe muncitorii industriali); în realitate, nu există clasă sau categorie socială mai năpăstuită decît muncitorimea sub regimul trecut. Și cu greu s-ar putea imagina o mai eficientă operațiune de „spălare a creierelor” precum cea exercitată vreme de peste patru decenii de către aparatul propagandistic și represiv aflat în slujba înaltei burocrății asupra muncitorilor din construcții, industrie și sectorul extractiv; desigur, la succesul acesta cea mai mare contribuție a avut-o însăși specificitatea muncii, o muncă foarte grea, unilaterală și unilateralizantă. De asemenea, faptul că muncitorul, în fel ca întregul popor, a fost ținut în condiții de penurie maximă din punct de vedere alimentară și al mijloacelor de viață în genere a agravat efectele, și așa dezastruoase, pe care clasa muncitoare a trebuit să le îndure.

Comunismul, dacă se reduce la desființarea proprietății private, fără ca prin aceasta să se asigure și condițiile pentru dezvoltarea unilaterală a fiecărui individ social, nu reprezintă — aparent paradoxal — decît a afirmare a aceluia principiu potrivit căruia omul și personalitatea sa sînt sacrificate pe altarul profitului (în jargon ceasutist: al beneficiului), al productivității, al eficienței doar economice. Comunismul nu înseamnă eliberarea de capitalism, dacă esența acestuia din urmă este capitalul, deoarece comunismul reprezintă generalizarea capitalului la scara întregii comunități; experiența comunistă, din 1917 înainte, arată însă că acest capital social intră sub controlul unei păturii sociale supra-puse producătorilor, mai precis sub controlul burocrăției. Naționalizarea, colectivizarea etc. nu înseamnă altceva decît transformarea capitalurilor private într-un singur mare capital social, aflat sub controlul burocrăției (de partid); necesitatea economică nu poate fi însă eludată, în ciuda ideologiei și a propagandei care pune pe primul plan omul (degrădat însă la condiția de capital, chiar dacă e socialist, teoretic, drept „cel mai pretios capital”), iar sfârșitul de a împăra realitatea cu teoria pot fi urmărite încă de la Lenin, după 1919, prin tentativele născute capitalism de stat, n.e.p., subterite etc. Comunismul, așa cum s-a realizat el de-a-de-a-urelea, în istorie, este identic cu un soi de capitalism monopolist de stat exclusiv; între funcționarea în fond capitalistă a economiei (i.e.: „necesitatea economică”), chiar în condițiile naționalizării quasi-totale a mijloacelor productive, pe de o parte, și urmările pe care le are funcționarea „necesară” a economiei pentru dezvoltarea genului uman, pe de altă parte, va exista un permanent antagonism.

Deoarece controlul asupra capitalului social nu este exercitat de producătorii liberi asociați, ci de o minoritate burocratică (ceea ce presupune un grad oarecare de incompetență economică), situația din comunism este considerabilă atrăgătoare comparativ cu cea existentă în țările așa-zis occidentale, deoarece burocrăția, cu încredințarea ei economică unanim recunoscută, va utiliza capitalul social nu doar în sensul unilateralizant pentru om al tendințelor de multiplicare propriei capitalului ci și în scopul de a-i menține și întări sistemul de privilegii de grup sau de castă. Unilateralizarea la care este supus muncitorul, însoțită de cel industrial, nu înseamnă numai mutilare și instrăinare, ci și specializare, eficiență, performanțe îmbunătățite, cu alte cuvinte, prin creșterea productivității muncii — un mai mare potențial de multiplicare (prin intermediul sistemului muncă salariată — plusvaloare — profit) a capitalului. În acest sens, pînă și tânărul Marx, în 1844, scria că o societate comunistă „nu este, așadar, decît o formă de manifestare a mirăviei proprietății private, care vrea să se afirme drept comunitate pozitivă”, deci un fel de capitalism substanțial perfecționat față de cel clasic. În măsura în care beneficiază de privilegii planificării, ale monopolului (eventual, de stat) etc. Considerat doar în calitate de capitalism monopolist de stat exclusiv, comunismul nu este, în principiu, mai puțin mutilant pentru personalitatea umană decît capitalismul liber concurent de la jumătatea secolului al XIX-lea; întrucît munca și capitalizarea rămân și în comunism principalele activități cărora li se subordonează atît dezvoltarea generală a societății, cît și dezvoltarea particulară a fiecărui individ (pentru care munca rămîne, în genere, doar muncă silită, prestată în scopul obținerii de profit-beneficiu, în scopul sporirii capitalului social, iar nu liberă afirmare a potențialităților, talentelor etc.), comunismul poate fi socotit și ca o afirmare pe scara cea mai largă a principiului capitalist. Desigur, agravarea instrăinării în societățile comuniste de după 1917, în comparație cu țările Occidentului, se datorează, pe de o parte, nivelului scăzut la care se afla economia, iar pe de altă parte mecanismelor totalitare de conducere politică.

Intra-o economie caracterizată printr-o

slabă productivitate a muncii, prin ineficiență, somaj masiv (și mascat) etc., cum exista în țările comuniste, se pune și extrem de importantă problemă a modalității concret-politice prin care clasa muncitoare, în ansamblul ei, să participe din interiorul sistemului la luarea deciziilor de însemnătate majoră și modie; experiența stalinistă a demonstrat din plin posibilitatea istorică a eliminării celei mai mari părți din populația de la procesul decizional, prin mecanismele planificării economice (dar și culturale, demografice etc.) centralizat-burocratic și ale controlului birocratic omnilateral, ceea ce în plan socio-politic a avut ca urmări venirea și extinderea unui nou tip de manipulare, caracterizat prin brutalitate și acceptarea necritică a deciziilor luate (citodată perfect arbitrar, temperamental) de un grup restrîns de conducători sau chiar de o singură persoană, socotită drept genială și infalibilă.

Conducerea economiei de către polițierii prefăcuți în burocrati nu-si are alternativa teoretică, în comunism, decît în conducerea ei de către tehnocrații, de către specialiști; această posibilitate n-a apucat însă niciodată să devină o realitate, chiar dacă au existat unele căutări în acest sens, de la „autoconducerea” iugoslavă și „primăvara de la Praga” pînă la faimoasa onestroikă. Toate tentativele de a înstaura „socialismul democratic” sau „cu față umană” etc. au ca temelie totalizantizarea de către factorii politici-decisionali a imposibilității de a mai conduce procesele economice în mod birocratic; faptul că a fost cu neputință ca tehnocrația să preia răspunderea funcționării economiei s-a datorat necesității de către burocrăția de partid a pînă în prezent esenței puterii sale politice, deoarece conducerea economiei implică (mai cu seamă în țări slab dezvoltate) controlul asupra domeniilor sociale și politice. Birocrăția și-a asumat riscul de a continua o creștere economică, industrială în primul rînd, care să-i asigure imediat și pe termen scurt poziția privilegiată ce-i revenea din detinerea puterii politice. Pe termen lung însă, această opțiune s-a vădit catastrofală, atît pentru pînă în prezent respective, aduse la ruină multilateral dezvoltată, cît și pentru burocrăția. Forta burocrăției stătea mai ales în controlul exercitat asupra muncii trecute și acumulate sub formă de capital social; refuzul de a apela la specialiști, de a accepta existența tehnocrației, a dus la utilizarea aberantă a acestui capital social, ceea ce — din punct de vedere economic — nu se putea solda decît printr-un faliment, iar în plan politic poate fi considerat drept un gest sinucidal.

Discursul propagandistic al burocrăției de partid era axat pe recunoașterea for-

mală și mincinoasă a unei iluzii: „clasa muncitoare este clasa conducătoare în societate”. Era evident că muncitorii (împreună cu „harnica noastră țărănie cooperatistă”, care nici măcar nu se mai ostenea să strîngă roada cîmpului...) nu reprezentau o categorie privilegiată; cîți părinți, vînd mai-binele copililor lor, vi-sau să-si facă odraslele muncitori, strungari de pîldă? Nu la poarta santierelor și a marilor uzine năvălea tinerețea la începutul fiecărei veri, ci la concursurile de admitere în facultăți. Muncitorii, mereu mințită cu privire la așa-zisa triplă-i calitate, de „proprietar, producător și beneficiar”, i se ofereau doar salarii de mizerie, grevate de penalizări, curbe de sacrificiu, părti sociale, rale s.a.m.d., o săptămîină de lucru cu o durată aparținînd secolului al XIX-lea, concedii de odihnă reduse și concedii medicale inexistente, o asistență socială și medicală de cea mai proastă calitate etc. — dar, pe de altă parte, posibilitatea de a fura, de a trage chiulul, de a nu munci cu adevărat, ceea ce crea un fel de complicitate între o parte a muncitorimii și burocrăție. Acest statut degradat, convenabil numai burocrăției, a devenit însă insuportabil pentru cel mai mult muncitor; revoltele și grevele muncitorești, începînd după 1977, au fost determinate în primul rînd de necesitatea de a recăpăta demnitatea umană și profesională alterată de structurile comuniste, și abia în al doilea rînd de lipsurile foarte grele (de neînchipuit pentru un cetățean obișnuit al Europei de Vest) din viața de toate zilele.

Cînd se ocupa de clasa muncitoare, propaganda comunistă prefera în mod vădit să reprezinte (deformat) în situația existentă în combinatele metalurgice sau petrochimice, să spunem, ci „eroicele” momente ale construirii acestor combinate, hidrocentrale, canale etc. Construirea unui combinat sau a unei hidrocentrale are un sens, care nu-i altul decît darea în folosință a acestui obiectiv; dar adevărata problemă nu poate fi cea a finalizării, a transformării unui santier într-un „obiectiv”, ci aceea a rostului pe care are acel „obiectiv” i-ar putea avea. Nenumărate santiere s-au prefăcut în giganti industriali, canale vizibile din spațiul cosmic, construcții ciclonice etc., unde au muncit în condiții foarte grele, cu eroism adeseori, milioane de oameni; constituie o cu totul altă problemă faptul că toate aceste „obiective” (sau mai degrabă, o bună parte din ele) n-au nici un rost din punct de vedere economic, ci doar, în unele cazuri, sensuri sociale sau propagandistice; de pildă, rușerea țărănilor de pămînt, aruncarea lor în lumea socială a santierului, navele etc., pentru a-i neutraliza și supune

politiceste; manipularea opiniei publice din țară și din străinătate prin raportarea terminării unor opere faraonice de feul Canalului Dunăre — Marea Neagră, cu totul impresionantă, dar fără nici un rost, căci rostul unui obiectiv economic nu poate fi decît unul legat de eficiența sa economică. Cînd economicul devine doar un pretext pentru propagandă în favoarea grupului aflat la conducerea politică, cineva trebuie să plătască; imediat, clasa muncitoare trebuie să suporte toate asprimile „investiției”, iar pe termen lung întregul popor e nevoit să achite nota. Faimosul Canal s-a făcut pe spinarea tuturor cetățenilor României, iar în mod direct s-au chinat zeci de mii de muncitori. S-ar putea spune că muncitorii au fost triplu exploatați: întâi, în calitate de făcători (de „producători”), de sclavi minăți la muncă forțată, apoi în calitate de români (de „proprietari”), căci datorită națională, internă și externă, a fost plătită de toată lumea, și, în sfîrșit, în calitate de „beneficiari”, căci așa-zisele obiective nu pot funcționa decît pe baza muncii silitice (și foarte prost plătită) a aceluiași muncitor. De asemenea, în cazul în care investiția a fost irațional întreprinsă, ceea ce s-a întimplat adesea, tot muncitorii sînt aceia care vor suferi primii.

Minuții vreme de decenii, supuși unei crinene exploatare, demne de timpurile lui Dickens și Karl Marx, muncitorii români au astăzi în față, în primul rînd, nesiguranța; moștenirea lăsată de Ceaușescu nu este de natură să-i favorizeze în vreun fel. Dar Ceaușescu a făcut mult mai mult rău decît se vede; el, împreună cu grupul de burocrati din conducere, a reușit să amîne scăderea, cele economice mai întîi de toate. Stabilitatea din timpul unora ca Stalin, Tito, Brejnev, Gherak, Kadar sau Ceaușescu este plătită acum de popoarele respective (și va mai fi plătită din greu încă vreme îndelungată) prin instabilitatea economică, mai întîi, dar și socială, politică, morală etc.), inflație, somaj, derută. Nu-i departe ziua cînd cineva, privind magazinele goale, multimea celor fără de lucru, tulburările dintr-o piață sau alta de București, stădă reprezentanților diverselor naționalități undeva prin Ardeal, cozile de la pasapoarte, acrobatiile cutărui sau cutărui politician, zăpăcirea tinereții și încă multe altele, va spune că „era mai bine pe vremea lui Ceaușescu”. Un asemenea om nu va fi înțeles nimic din viață, căci niciodată n-a știut pe ce lume trăiește; dar el și alții asemenea lui vor fi atunci pregătiți sufletește pentru un nou regim autovital, dacă nu de-a dreptul pentru o dictatură. Dacă însă muncitorimea românească se va deștepta din somnul cel de moarte în care a fost cufundată de succesele tiraniei, va fi imposibilă reîntrirea țării în acest fundătură istorică din care, în decembrie trecut, citeva zile, o credeam definitiv ieșită. Ca pe 17 decembrie la Timișoara, ca pe 22 decembrie la București, și acum tot clasa muncitoare este forța decizivă; hotărîndu-se să împlinescă Revoluția, ea trebuie să poată îndura și Democrația.

DAN OPRESCU

Clasa muncitoare merge în Paradis?

Rise o profecie: în doi-trei ani, cele mai serioase probleme ale oricărei viitoare guvernări vor veni din partea clasei muncitoare. Probleme de ordin social, politic și economic. Cauza lor o cunoaștem: agonia comunismului. Or, comunismul a fost utopia totalitară care a înstaurat cea mai perfidă dictatură în numele teoriei demagogice că unica alternativă a progresului istoric este realizabilă prin proletariat, singura clasă consecvent revoluționară. În realitate, „dictatura proletariatului” (indiferent de variații) era o putere neligitimă, bazată pe violență, oscilînd între aristocrația birocratică de partid și dictatura personală. Pînă și liderii comunisti și-au dat seama de anacronismul formulei „dictatura proletariatului”, dar i-au năunțat doar terminologia. Or, practica exercitării puterii în numele proletariatului a fost militarizarea vieții politice, instaurarea „disciplinei” și „responsabilității” în munca de partid și a terorii revoluționare în viața socială (chiar și-a lăsat și retorica discursurilor liderilor comunisti reformiști se vede asta cu ușurință). În ciuda anacronismului, puterea comunistă se menține doar prin teroarea exercitată în numele clasei muncitoare. În ultimele sale discursuri, tiranul ceșescu făcea din nou apel la rezistența terorii proletare, folosind toposul „necesității” întăriri caracterului „muncitoresc” al partidului comunist. F.S.N.-ul nu s-a sîrit să denunțeze pragul ceasutist al violenței simbolice, apellînd la concretă teroare muncitorească din 23-29 ianuarie împotriva demonstrațiilor pașnice a opozitiei democratice. Escaladarea agresivității proletare s-a produs prin apariția repetată a mineriilor în Capitală (mă întreb de ce n-au orag să apară și la Timișoara, singurul oraș-liber al țării). Dări, primari, ca niște forțe ale tenebrilor, susținînd

pretinsa putere a proletariatului, minerii au proferat jigniri și amenințări împotriva oricărei democrații real sau imaginare (partidele „istorice”, străinii, preotul Calciu).

Deși internaționalismul proletar n-a funcționat cu adevărat niciodată — întrucît alianțele militare erau între dic-

— P. S. la dictatura proletariatului —

taturi exercitate în numele clasei muncitoare — proletariatul din toate țările „Jagărului socialist” intră într-o nouă fază a istoriei sale. Sincronismul acesta istoric însă nu provine dintr-o nouă mobilizare la strigarea lozincii „Proletarii din toate țările, uniți-vă!”, ci exprimă o criză. Criza ideologică și puterii politice întemeiate pe leza caracterul consecvent progresist al clasei muncitoare. Sistematic amăgita, permanent frustrată de drepturi și de rezultatele propriei muncii clasa muncitoare trăiește drama de a asista neputincioasă la bulversarea ordinului social edificat pe dogma rolului politic conducător al proletariatului. Numai mentalitatea propagandistică a putut duce la teoriile reductioniste de explicare a istoriei prin tezele imuabilității luptei de clasă și a exercitării puterii de către clasele conducătoare. Proletariatul n-a avut și nici nu va avea vreodată rolul politic conducător. Într-o autentică democrație, el se poate exprima liber alături de celelalte forțe sociale și politice, fără a-i fi legitimată voința nelimitată de putere și de dominație unilaterală. Cel mai eloc-

vent exemplu pentru a demonstra că revoluția nu a aparținut niciodată proletariatului este chiar paradigma istorică a revoluției bolșevice. Prin efectele ei politice, revoluția comunistă a fost îndreptată împotriva clasei muncitoare, forță capabilă să lupte împotriva dictaturii. O forță pe care comunistii, pretinsa avangardă a clasei muncitoare, au manipulat-o după bunul lor plac.

Scurtă paranteză istorică

De fapt, „revoluția proletară” a lui Lenin (primul falsificator al marxismului) a fost făcută, în primul rînd, cu țărani. În 1913, înainte primului război mondial, țărani erau cam 105 milioane. În timp ce muncitorii din uzine și minerii erau mai puțin de 3,5 milioane. Iar proletariatul în totalitatea sa număra 15 milioane de persoane, dintre care majoritatea erau lucrători cu familiile la sate, dar care veneau să lucreze în orașe. În scurtă vreme de la începerea revoluției, Lenin și Troțki au introdus principiul muncii forțate, contrar teoriei socialiste, principiiilor libertății și interesei celor ce muncesc. La fel ca și alte „instituții” de urgență și temporare, munca forțată a devenit și ea permanentă, s-a urmărit chiar „militarizarea clasei muncitoare” (Troțki) și denunțarea „prejudiciilor burgheze” a „libertății de a munci” (Budek). Cel de-al IX-lea Congres al P.C.U.S., din 1920, a ordonat ca muncitorii care-si vor abandona munca să fie stigmatizați ca „dezertori ai muncii” și „închisi în cîmpuri de concentrare”. Un exemplu succesiv este cel al Celei de-a Treia Armate (Rosii) din Ural transformată în „Prima Armată Revoluționară de Muncă”. Majoritatea soldaților ei nu s-au reîntors niciodată acasă.

Teroarea în numele proletariatului s-a manifestat de la început: Lenin și Troțki au înființat abominabila poliție secretă (renumita Ceka, cu efective de 250.000 de agenți permanenți, față de Ohrana, poliția secretă a țării, socotită cu cei 1.500 de agenți ai săi cea mai mare organizație de acest gen din lumea veche), au multiplicat numărul execuțiilor

DAN PAVEL

(Continuare în pag. 22)

Citeva decenii - nu știu cite - trebuie să trecem printr-o democrație de tip occidental

H. W. : Prin Gorbaciov, Uniunea Sovietică a devenit conștientă de dezastrul ei. A devenit conștientă că dacă nu se schimbă radical, se prăbușește. Perestroika este doar un început.

R. P. : Și atunci de ce există la noi adepți ai perestroikii?

H. W. : Pentru că nu sînt în stare să depășească schema de gândire deprinsă decenii de-a rîndul. Am impresia că i-am prins în flagrant delict de nedialectică: Ceaușescu a făcut cu lumea să nu mai poată să nuanteze între socialism, marxism, comunism, să nu mai vrea să facă „socialism cu față umană”. Noii conducători nu înțeleg că dialectica le arată că nu se poate trece de la un socialism bestial la un „socialism cu față umană”. Citeva decenii, nu știu cite, trebuie să trecem printr-o democrație de tip occidental. De multe ori am constatat că există mai multe elemente socialiste în nordul Europei decît au existat în timpul lui Ceaușescu în România. La tinerii mei le-am spus de mai multe ori: eu sînt de acord cu voi că marxismul este discutabil, fiți și voi de acord că ceea ce s-a întimplat aici, n-are nici o legătură cu marxismul. La început, în Uniunea Sovietică, pînă s-a transformat totul într-o ideologie care camufla pur și simplu lupta pentru putere, sigur că în mintea lui Stalin și a altora exista ideea că sînt deținătorii adevărului absolut. Dar neavastă-mea, ascultîndu-mă, mi-a zis de multe ori: „tu nu te-ai gândit că dacă nu există niciieri socialismul de care vorbești tu, poate nu există decît în capul tău?! Poate că nici marxist nu ești! Poate că ești waldist!” (risete)... Egalitate înseamnă egalitate socială și nu egalitate individuală. Toată lumea cu minte știe că noi sîntem inegali. Nu sîntem la fel de frumoși, nu sîntem la fel de destepți! Sîntem inegali biologic, nu numai psihologic și mental. Biologic, un om nu este repetabil. Deci, cine ar putea să creadă că socialismul este egalitarist? Asta e o timpenie. Socialismul a vrut egalitatea tuturor pentru ca toți să poată să devină din ce în ce mai puțin egali. Din ce în ce mai inegali. Egalitatea socială pentru a se diferenția la maximum individual...

R. P. : Ceea ce spune Orwell: Toți sînt egali, dar unii sînt mai egali decît alții?

H. W. : Ei bine, el spunea din alt punct de vedere. După mine, societatea socialistă poate fi superioară societății capitaliste numai într-o singură măsură: dacă izbuteste să îngăduie tuturor membrilor ei să fie inegali, să-și dezvolte individualitatea și diferențierea. Egalitatea — ca să vorbesc ca Noica — egalitate întru diferențiere, întru inegalitate. Ca nu cumva dacă părinții noștri sînt mînistri sau foarte bogali, eu să fiu într-o situație superioară altuia care înl este superior. Să permitem ecceleși posibilități tuturor. O asemenea societate, cred că este socialistă. Chiar dacă Marx nu spune chiar așa. Cartea lui Marx nu este o evangheliă; și evangheliă se interpretează, nu?

G. A. : Societatea comunistă, însă, de cite ori a început, a început cu domeniile de cîndre. Exact învers de cum s-a promis.

Dictatura proletariatului se va transforma în dictatura partidului; dictatura partidului va deveni dictatura comitetului central; dictatura comitetului central va deveni dictatura biroului politic, iar pînă la urmă se va ajunge la dictatura unui singur om.

H. W. : „Hitler și Stalin au creat două societăți național-socialiste sau național-comuniste, cum vreți să le spuneți. Rosa Luxemburg — despre care Belu (Herbert) Silber spunea că a fost cea mai inteligentă femeie din istorie — a explicat foarte clar. Lui Lenin, nu altcuiva: „Nu faci bine, i-a explicat, pentru că în condițiile Rusiei, dacă faci ce ai spus, atunci dictatura proletariatului, într-un an de zile, se transformă în dictatura partidului; dictatura partidului va deveni o dictatură a comitetului central; dictatura comitetului central va deveni — mai devreme ori mai tîrziu — dictatura biroului politic, iar pînă la urmă se va ajunge la dictatura unui singur om”. Este o chestie, să spunem așa, gravitațională. Cu un singur partid nu se poate, cum spun unii, să existe pluralism. Nu se poate. Va fi — și asta a spus-o ea, acum o sută de ani — o alunecare gravitațională spre dictatura unui singur om. Iar de aici, dezastrul. Dar voi, de fapt, vreți să știți despre Belu (Herbert) Silber. L-am cunoscut din 1943. Au fost niște seri, între '43 și '48 (cînd i-au arestat) la Belu Silber acasă. Stătea în spatele actualului Teatru Național, într-o garsonieră frumoasă și pînă scara tîrziu stăteau de vorbă...

G. A. : Cîți ani aveai atunci?
H. W. : 23. Știi că și eu am avut 25 de ani? Asta e o chestie prin care orice bătrîn a trecut... Îmi amînesc două seri esențiale pentru discuția noastră. Belu Silber iscălea Andrei Șerbuțescu (în Viața Românească, în Era Nouă etc.). Într-una din seri, cînd era și Barbu Cîmpina, un istoric care a murit la 39 de ani, vine Lucretiu Pătrășcanu. „Despre ce vorbești?” îl răspund: „Le povesteam o carte care m-a impresionat foarte mult. Autorul se cheama Arthur Koestler și cartea se numeste Le Zéro et l'Infinit”. Și-i spun că-mi pare rău că este o carte atît de ostilă și agresivă la adresa Uniunii Sovietice, pentru că-i foarte bine scrisă. La care Pătrășcanu, spre surprinderea mea, spune: „Ostilă, zici tu? E încă idilică! Situația acolo e mult mai grea și mai gravă decît spune el acolo”. Deci el știa deja o multime de lucruri. Cred că-a fost o dată și la Stalin...

G. A. : În comisia de armistițiu... Din cite știu, prezenta și atitudinea lui i-au nemulțumit pe Stalin...

Stalin nu era un dialoghist. Stalin făcea parte din grupul „monolog autocratic”

H. W. : Da, pentru că Pătrășcanu i-a întrebat pe Stalin dacă vrea să transforme România în Sahara; dacă nu vrea, atunci trebuie să reducă despăgubirile de război. El nu știa că Stalin nu era un dialoghist. Stalin nu făcea parte din grupul de „dialog social”. Făcea parte din grupul „monolog autocratic”. Ce mi-a spus Pătrășcanu atunci, m-a socat. Acesta a fost primul meu șoc. La 25 de ani nu înțelegeam despre ce era vorba, eram mult mai ignorant decît ar fi fost cazul. Și atunci, vine Pătrășcanu și-mi spune: „Măi, băiete, eu mă simt străin în mijlocul lor, dar și ei mă simt străin în mijlocul lor”. Venea de la comitetul central. „Nu am ce să vorbesc cu ei; mai pot să schimb o vorbă, două cu Ana, dar eu ceilalți, nu”.

G. A. : Dar ceilalți cine erau?
H. W. : Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu, Vasile Luca, ș.a.m.d. Toate lucrurile astea au căpătat astăzi importanță, atunci eu nu pricepeam exact despre ce-i vorba. Pătrășcanu avea pe atunci 45-46 de ani.

G. A. : Și stăteau de vorbă cu niște puști?

H. W. : Noi, cum spuneau ei, eram „puști de vizitor”. Nu se uitasu atît la prezentul, cît la viitorul nostru. Belu și Pătrășcanu erau născuți cam în același an. În 1901. Erău prieteni foarte buni. Atît de buni încît Belu a fost condamnat la moarte odată cu Pătrășcanu. I s-a comutat pedeapsa pe viață și a fost eliberat de Gheorghiu-Dej. În '64. A murit în '78. În interviul pe care i-a dat Maurer în Flacăra m-a deranjat foarte mult ce a spus despre Belu (se citește: „Ce-i eu aici? Pînă la care a avut misiunea să vă seacă vinovat? Vinovat de ce? Ce rol a avut această Pînă în uciderea lui Lucretiu Pătrășcanu și de cine s-a știut la confesiunea unor așa-zise probe? Maurer: Era un

nerălean pe numele lui adevărat Pantiușă”.

G. A. : Numele acestui Pantiușă l-am auzit pomenit în legătură cu închisoarea de la Pitești...

H. W. : Da, da, are legătură. El și eu un general Nikolaki...

G. A. : Cineva povestea acum 5-6-7 ani că Pantiușă se plimba pe la Doina, la Șosea. În pace.

H. W. : Pantiușă a murit în patul lui.

G. A. : Și că fusese de curînd decorat de Ceaușescu.

H. W. : N-am detalii, despre asta nu știu. Chiar nu știu. (Se citește: „Maurer: Dispozițiile ca să fie reprimat au venit din partea lui Beria care dăduse aceste dispoziții pentru că am fost împotriva așa-zisei atezeri a Anei Pauker ca secretar general al partidului, cam prin '46-'47. Stalin fusese de acord cu mine, fiindcă i-am argumentat de ce nu era bine ca Ana Pauker să fie secretar general... Am fost dat afară din biroul politic, din C.C. Pantiușă a căutat să găsească martori că aș fi spion. N-a găsit decît un singur martor: pe Belu (Herbert) Silber, care a făcut aceste de-

În mod gravitațional, puterea se concentrează la primul secretar

H. W. : Belu a declarat la un moment dat că întâlnirea în vederea răsturnării regimului socialist a avut loc în zilele în care era la Paris, crezînd că dacă dă această dată, o să se vadă că era imposibil, de vreme ce se afla împreună cu Gheorghiu-Dej și cu Pătrășcanu, la Paris pentru semnarea tratatului de pace. Anchetă a mers în continuare, eu și cînd nu s-ar fi întimplat nimic. Nu interesa adevărul, interesa numai să se aducă dovezi potrivite condamnării deja hotărîte.

(D-na Wald: pînă în '52, tratamentul lor a fost un tratament, cum spunea Belu, de anchetă. Fără tortură. Dar în '52 s-a întimplat ceva...)

H. W. : A căzut Ana Pauker. Au venit și i-au spus: „S-a terminat cu susținătorii voștri, Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu...”.

el, nu cred să fi Stalin nu se apr fel de zeu, trebu ca să te primeas Zvonul Asta ai re lin, este, cred fal

Nu era p român, era nului din R

G. A. : Aproap Sigur că s-a c care se concent țări noncomuni spre comunism. auzit nimic „vredodată...”

H. W. : Da, dar rele care nu sint că l-a denunțat, nici împușcat de fect un caz nu p ea se afla deja

Idei pentru oame nu oameni pentru i

Dialog cu HENRI WALD

clarării. Belu Silber era cel care a dat declarațiile pe baza cărora a fost împușcat Pătrășcanu. Nu mi se pare corect, deoarece Belu a dat toate aceste declarații în închisoare, iar domnul Maurer trebuia să știe că în închisorile de pe vremea aceea asemenea declarații au fost obținute prin tortură. Prin tortură îndelungată. Pe de altă parte, el trebuia să știe că în momentul acela înțel era cineva condamnat la moarte și pe urmă se căutau dovezi și declarații care să srijine această condamnare apriorică. Deci, nu se poate spune că Pătrășcanu a fost împușcat pe baza declarației lui Belu Silber. El a fost împușcat pentru că Gheorghiu-Dej îl considera cel mai periculos adversar al lui. Și atunci Dej i-a suprimat. Maurer mai lasă să se înțeleagă că această surmure a lui Pătrășcanu a fost dorită de Stalin și de Beria. Pătrășcanu a fost însă împușcat cu un an și ceva luni după moartea lui Stalin și după executarea lui Beria. Pătrășcanu a fost împușcat în '54, în august, dacă nu mă înșel și Stalin a murit în '53, în martie. Deci nu poate fi vorba în nici un caz de așa ceva. Că Stalin nu-l agreea pe Pătrășcanu, pe care-l considera naționalist, pentru că voia să facă un socialism adaptat condițiilor țării românești, asta-i altceva. Dar nu poate fi dată vina împușcării lui Pătrășcanu nici pe Stalin, nici pe Beria, pentru că la data aceea ei erau destul de morți! Nu pot să accept că declarația lui Belu a putut să fie suficientă pentru împușcarea lui Pătrășcanu. De altfel, Belu Silber, sub tortură, a acceptat că a vindut Banatul lui Tito, că a încercat să restaureze imperiul habsburgic și alte asemenea aberații. A spus la un moment dat că nu a mai suportat chinurile și că a dat declarațiile pe care le cerea securitatea. „Indiferent ce-m cereți, eu declar, nu mai suport chinurile”. Nu se poate ca Maurer, care era destul de sus, să nu știe... Expresia „în închisoare” pentru generația noastră nu înseamnă nimic. În închisoare — adică cineva căruia i s-au smuls declarații sub tortură. Asta înseamnă. Or, nu pot să-l acuz pe Belu. El a spus textual: „Sînt momente în viață cînd trebuie să fii erou. Ce faci dacă nu poți? Eu n-am putut. La un moment dat, am dat declarațiile cerute”. De altfel, Belu a fost foarte surprins și că Barbu Cîmpina și eu mine nu eram în închisoare, pentru că pe baza declarațiilor lui ar fi trebuit să fim. În '56, cînd a fost chestia cu studenții, cînd Alexandru Ivășuc a fost și el închis, au ajuns să se întîlnesc și Belu i-a întrebat: „Știi cumva ce se întimplă cu Wald?”. „Nu se întimplă nimic. A fost profesorul meu de logică la facultate”. „E liber?”. „Da, e liber”. „Mă întrebăm dacă e în această închisoare cu mine sau e în altă parte”.

R. P. : Ana Pauker era susținătoarea lui Pătrășcanu?

H. W. : În orice caz, nu a ținut să-l infunde...

G. A. : Dar să-l salveze?

H. W. : Nimeni nu putea să-l salveze.

G. A. : Eu țin minte cînd eram în clasele primare că pe perete erau 11 portrete. Pe urmă au rămas mai puține, pe urmă nu a mai rămas decît unul. Totuși, cînd erau mai multe, nu era împărțită puterea?

H. W. : Nu, în mod gravitațional, puterea se concentrează la primul secretar. Știm de la fiica și ginerele Anei — familia Brătescu — că Ana s-a dus la Molotov și a spus: „Nu e cazul să fii eu prim secretar de partid într-o țară unde există încă prejudecăți cu privire la egalitatea dintre bărbați și femei. Și există și mai multe prejudecăți cu privire la evrei. Nu este cazul să fii eu prim secretar. Cel mai potrivit este să fie tovarășul Gheorghiu”. Ana Pauker a fost arestată cu două săptămîni înainte morții lui Stalin și a fost eliberată două luni după. Deci după „demascarea” lui Beria. Simpatia lui Stalin pentru Ana Pauker, tot ce se spunea, că Ana avea telefon direct cu

1935. El a fost marilor procese Sovietică, impresi tori ai partidului România — o a lel comuniste. E care oamenii nu ține de străini partidul comunist Cominternului d să se schimbe, preoții catolici, c pil. Sînt trimisi pentru că sînt versali.

R. P. : De la ta prizonier la ruș era o ființă du

H. W. : Da, era portretul co

G. A. : Era, po

H. W. : Oh, tică. De pîidă,

la închisoare, a

citeva luni și a

foarte bizară, la

întrebat-o ce i

i-a răspuns că i

era clar că nu e

gară de anchet

dat, ginerele ei

indemnă-o să-și

bolnavă, avea u

mai mult în pat

nu voi lovi nici

un răspuns Ingr

ani în închisor

umul dintre înt

din '21. Pentru

intelectuale și e

o dată lui Dej:

porul român o

fiți dai tu bacn

mentul în care

soare arăta ca

Belu Silber: un comunist care și-a pierdut iluziile.

ost adevărat. De la nimeni. Era un să stai cinci zile pentru 5 minute. Iel intime cu Sta-

tidul comunist ecția Cominternă

de Ana Pauker, si un folclor in ostilitatea unei împinși cu sila iar parcă n-am bine" despre ea

si auzit și lucruri devarate. S-a spus: seful ei care a Stalin în 1938. In sa să-l denunte, t Inchiisoare, din

ni, lei!

semat în timpul (-'38) în Unirea cu alti conducători comunist din le a internațional-motivul pentru eleg de ce o mul-conducere atunci român. Nu era român, era secția România. Puteau cum se schimbă înalți, arhiepiscop-tr-o țară în alta solesos, adică uni-

meu, care a fost nă în '47, știu că

ură, pentru că așa aistului-comisar.

fanatică?

te"? Era fanat ce a venit de st arestată în '53 mit cu o arsură înă. Ginerile ei a întâmplat, iar ea ara la sobă. Dar la sobă. Era o ti. La un moment ctorul Brătescu, a rie amintirile. Era cancer, și stătea a a răspuns: „Eu ată în partid.” E or. Belu a stat 17 comuniste, fiind sletorii partidului se afla pe poziții malțioș, i-a spus si tu crezi că po-ai răbdare până restul? În mo-intors din inchi-ful întors de la spunea că cine a exact ca bărbatul după ce te-ai a devenit adver- i numai despre i: despre comu- cea care te-a pă- povestit că atunci 17 ani de inchi- ioment a izbucnit iste copil, rizind. oarele. Fratele și eră. S-a dus la eu sînt cutare, am n-am unde dormi, m aici”. A dormit

chisori a fost? să în Alud, unde a gollt inchișo- rite puțin și lui a fi lichidat. Cînd a cutremura fraza i ceva și înținea vază care mîș- eedinta că în-

tă treaba asta este o deviație de la idealurile sale.

G.A.: În lupta pentru putere (după preluarea puterii), intelectualii au fost primii eliminați.

H.W.: În U.R.S.S. revoluția a fost făcută de intelectuali care pe urmă însă au fost lichidați de către Stalin și au fost puși oameni, promovați cu curaj, de la clasa a 4-a primară (ceea ce a făcut și Ceaușescu) pînă la Academia. Deci pe de o parte o nemăpomenită invidie pentru intelectualii adevărați... De fapt invidia, asta era... O admirație răsturnată. Pe de altă parte, eu cred că atât fascismul, cit și comunismul nu ar fi putut să ajungă la putere dacă nu corespundeau unor trăsături generale umane... Oamenilor le place să aibă niște lucruri fixe. Să nu trăiască în provizorat.

Una din greșelile fundamentale ale leninismului a fost că n-a avut simțul istoriei

H.W.: Chiar sintagma „construirea societății socialiste” este o expresie defectuoasă. O societate și un om nu pot fi construiți. Istoria își are ritmul ei. Una din greșelile fundamentale a leninismului (pentru că au fost și altele) a fost tocmai că n-a avut simțul istoriei. Istoria își are ritmul ei și trebuie cel mult orientată, printr-un joc politic de partid, printr-un parlament, prin dezbateri adevărate, un termen pe care noi l-am compromis timp de 45 de ani. Dezbaterile înseamnă discuție, contradicție, cu răspunsuri și întrebări. Acest regim al dictaturii clasei muncitoare avea în fond, pe mai multe planuri, un dispreț față de muncă. În primul rînd pentru că dacă nu erai cuminte te trimitea la „munca de jos”, ceea ce era o pedeapsă.

Regimul dictaturii clasei muncitoare avea idealul muncitorului necalificat. De altfel, după părerea mea (și asta poate să șocheze pe mulți) munca este o valoare burgheză, nu socialistă. Munca este valoarea supremă a capitalismului, iar capitalismul nu sînt niște trîntori. Dacă vrem să ajungem vreodată la socialism — cine vrea — să știe că mai întii trebuie să trecem prin cîteva decenii de democrație, să-i zicem capitalismă, burgheză, eu i-aș zice, ca să nu mai sunăr pe nimeni, de democrație liberală, parlamentară. Trebuie să trecem printr-o îndelungată perioadă de educare a stăpînirii de sine: a respectului față de ceilalți punct de vedere.

Socialismul cu față umană și operație cosmetică

G.A.: Cum ați defini dumneavoastră „socialismul cu față umană”?

H.W.: O încercare cinstită — mai ales de la Dubček încoace — de a-l face mai puțin terorist.

H.P.: Dar nu este tot o falsificare a ritmurilor istoriei?

H.W.: O înecinare. O operație cosmetică... Pentru ca Frankenstein să arate ca Peter O'Toole.

G.A.: Haideți să ne întoarcem la Belu. Deci Belu a crezut pînă la sfîrșit, ca și Ana Pauker, în comunism?

H.W.: Nu, și-a pierdut fluxurile, după congresul al IX-lea cred, cînd a cerut reabilitarea lui Pătrășcanu. Și a lui personal. Atunci era ministrul de interne Vasile Pătilineț care i-a răspuns: „Nu știu, nu avem decît dosarele astea”, adică dosarele după '52. Și atunci Belu le-a spus că el știe că dosarul adevărat este dosarul „O” de la Operativ. Se numește dosarul „O” pentru că securitatea mai întii vrea să știe adevărul și pe urmă face dosarele de care are nevoie. Pînă la urmă s-a găsit dosarul „O” și au vrut să ajungă la un tîrg cu Belu: să-l dea despăgubiri, carnetul de partid, iar el să recunoască, că datorită lui a fost omorît Pătrășcanu. Belu a refuzat și a dat statul în judecată, să i se dea despăgubiri pentru cei 17 ani de inchișoare. A avut 300 de lei pensie, inițial, pe urmă i s-a dat un apartament de patru camere și o pensie de 1.700 lei pe lună. Despăgubiri, nu... Într-o seară s-a dus pînă vizavi, la tutungerie să ia țigări, iar cînd s-a întors a văzut toate luminile aprinse în casă. A găsit-o pe menajera lui în baie, legată și cu un călșu la gură, iar apartamentul răvășit. I se furaseră 9.000 de lei, dar mai ales memoriile care — sper — acum se mai află în arhiva securității și ar fi tare bine, pentru a cunoaște multe lucruri din această perioadă, să se găsească și eventual să se publice. Au fost luate toate cele trei exemplare și pentru a se camufla porchezitia i-au luat și 9.000 lei, cîți existau în casă. Peste cîteva zile, menajera s-a înfîlțit pe stradă cu unul dintre „hoți”, în uniformă de miliție.

G.A.: Deci, după ce i-au fost confiscate memoriile și-a pierdut credința în comunism?

D-na W.: Nu, nu, și-o pierduse de cînd a văzut reaua credință în clarificarea procesului lui Pătrășcanu.

G.A.: În '44-'45 Pătrășcanu a fost ministru de Justiție, nu? După război au fost arestați mai întii criminalii de război, legionarii, guvernul Antonescu și pînă în '48 sau '49, cînd a fost arestat el însuși, fusese arestată aproape întreaga lume politică anterioară.

H.W.: Antonescu, după cum ne-a spus nouă Belu, a fost cerut de sovietici ca să fie condamnat la moarte.

N-am nici un merit, n-am fost onest din etică și din inteligență critică, ci din temperament

H.W.: Am fost în mișcare înainte, în ilegalitate, dar n-am fost ilegalist, pentru că nu mi-am făcut formele cu marterii ș.a.m.d. Din '45 sînt membru de partid, cu toate acestea, nu am nici o decorație. Am fost șef de secție cînd l-am avut pe Gabi acolo, dar am în schimb patru dări afară: de la Facultatea de filosofie, de la Institutul de filosofie, de la Facultatea de ziaristică, unde eram profesor și, în sfîrșit, obligat moralmente să mă pensionez, pentru că su dat afară 29 de tineri de la Institutul de dialectologie și folclor, fostul centru a lui Rosetti care se contopise cu cel al lui Mihai Pop. Am două voturi de blam și o mustrare scrisă. Mi s-a spus că în timpul obsedan-tului decenții (de fapt, obsedanțele decenții) am fost un om onest. Da, zic eu, dar aici n-am nici un merit, n-am fost onest din etică și din inteligență politică, ci din temperament. Temperamentul meu m-a făcut să gîndesc întotdeauna critic, dar nu am avut destul curaj. La un moment dat, Gogu Rădulescu mi-a spus că i s-a zis că sînt un om cinstit. „Cum să fiu om cinstit, dacă nu sînt în inchișoare?”, i-am replicat: „În momentul de față, orice om cinstit din România e în inchișoare, nu?”

G.A.: Să ne mai întoarcem puțin la Belu Silber. Cum arăta?

H.W.: Belu Silber era un om foarte mărunț și un extrem de mare amator de femei frumoase. Cînd ai un asemenea apetit sexual „democrat”, și ai, în același timp, și 1,60 m cit avea el, el n-a avut altă soluție decît să devină una dintre cele mai strălucitoare inteligențe din țară. Această inteligență care i-a și pierdut. Era un om de o viteză stilistică nemăpomenită. Inginer și mare matematician. Împreună cu Pătrășcanu, Mihail Sebastian, Barbu Cîmpina am asistat la lecția de deschidere a cursului său de economie politică în 1945, la universitate. La Facultatea de filosofie a terminat cursul cu următoarele cuvinte: „Iată, dragi tovarăși și prieteni motivele care mă îndreptătesc să spun, de la scenă catedră, în această lecție de deschidere, că socialismul în țara românească se va construi sub semnul lui I. V. Stalin și I. L. Caragiale.” Și, într-adevăr, asta a fost marea noastră baftă. Caragiale a mlădiat cit de cit ceea ce s-a întimplat. Rușii n-au avut dimonșunea caragialească și a fost mai îngrozitor la ei...

G.A.: Personal, eu nu cred că a fost un comunism „mlădiat”. Experiența inchișorilor de la Pitești este unică în Europa prin tentativa treusită de degradare a fapturii umane prin tortură. Dar multe lucruri le vom afla, cred, de acum înainte.

Indiferent ce-mi vor mai face, n-am să mai spun nimic, niciodată

H.W.: Înainte cu două zile de moartea lui Belu — eu venisem de la Paris, mă întîlnisem acolo cu Ionel Vianu — Belu era deja în precomă. Îmi spune: „Ai fost la Paris, te-ai văzut cu Mișu Ralea”. „Nu, Beluțu, Mișu Ralea a murit demult”. „Aha... Ei, acum sînt obosit. Dar stîts am vrut să-ți spun că degeaba, indiferent ce-mi vor mai face, n-am să mai spun nimic, niciodată. N-am să mai spun nimic.” A murit obsedat, ros adinec de faptul că a fost obligat să dea, sub tortură, acea declarație... Eram odată cu Belu la o cofetărie și, în timp ce mîncam prăjitura, Belu îmi zice: „Nu te uita acum, dar fii atent în dreapta ta, la o masă e un domn și o doamnă. Domnul acela este doctorul care îmi lina pulsul în timp ce mă băteau, pentru că n-aveau voie să mă omnore. Cînd pulsul încetinește periculos, el făcea un semn și se oprea bătăia. Și pe urmă, reproșeză-mi mătăle că...” Sigur că da, Belu a dat declarații inadmisibile, mincinoase, dar a suferit profund din cauza acestora...

Nici unul dintre noi n-are voie să spună ce este eroismul și ce este lașitatea. Sînt oameni fricoși care au fost eroi; sînt niște oameni care credeai că rezistă pînă la capăt și...

G.A.: Belu Silber era în comitetul central cînd a fost arestat?

H.W.: Nu a fost niciodată în comitetul central. Cea mai mare funcție pe care a avut-o a fost de vicepreședinte al C.E.C.-ului de unde a fost scos cînd Miron Constantinescu a anunțat într-o sedință că Belu este exclus din partid. Ceea ce nu era adevărat în clipa aceea, dar a devenit. Asta apropo de condamnat întii și judecat după.

G.A.: Cum de nu a avut funcții politice cînd fusese membru al partidului din 1921?

H.W.: Avea prea mult spirit critic, așa că n-a avut nici un fel de funcție...

G.A.: Sistemul selectează...

H.W.: Selectează fideli la persoana primului ș.a.m.d. Ori el era un spirit critic, reflecționist. Era un foarte bun economist și un senzațional profesor de matematică. A reînviat matematica pentru că în 17 ani de izolare, matematica avusese și ea evoluția ei. Și-a luat cărțile, a învățat, și pe urmă ajunsese unul dintre cei mai buni profesori de matematică... Înainte de a începe să cîștige din meditații a fost ajutat de prieteni, de Eugen Ionescu și Emil Cioran. Au fost foarte buni prieteni.

G.A.: Și cu Mircea Vulcănescu?

H.W.: L-am cunoscut pe Mircea Vulcănescu în casă la Belu. Și pe Sebastian tot în casa lui. Pe ceilalți, nu; Cioran plecase; E. Ionescu se aședera... Ei totii făcuseră un cerc, gen „Dialog social”: Grigore Moisil, Lucrărețu Pătrășcanu, Belu Silber, Mișu Polihroniade, viitor ministru de externe al legionarilor... Mircea Vulcănescu nu a fost legionar, a fost doar un om de dreapta. Înăuntrul democrației poți să fii de stînga sau de dreapta, dar partidul comunist, ca și Garda de fier erau în afara democrației, erau extremă stîngă și extremă dreapta și, fiind în afara democrației, s-au și contopit. Deci chestia asta cu extremele se ating, nu-i o vorbă aruncată în vînt. În acest cerc se discuta deschis, cu polemici ș.a.m.d. Un mare critic literar francez din anii '30 a venit aici, i-a vizitat, i-a văzut îmbrățișîndu-se și s-a mirat: „Mi s-a spus că Polihroniade este extrema dreaptă și Belu Silber este extrema stîngă, de ce se pupă acolo?” „A, zice Belu, noi nu sîntem decît prieteni.” Ceea ce am înțeles eu mai tîrziu și am înțeles și eu Noica și eu cei mai tineri, domnule, poți să fii prieten c-un adversar. Eu am rămas adversarul lui Noica pînă la sfîrșit și el la fel. El nu suportă cum scriu eu, mie îmi plăcea cum scria el, dar nu suportam ce scrie el și totuși îl iubeam. De ala i-am dat o dedicație: „cu cea mai prietenească adversitate”. A lui a fost mult mai noștină: „Lui H. Wald, cu amorul meu intelectual și cu profundul meu regret că dacă nu i-am fost profesor, barem să-i fi fost elev...” Cînd ne certam, supraaprecîndu-mă, din galanterie, din amabilitate, din complezență îmi spunea: „Iasă conferințele, lasă lecțiile, lasă articolele astea din România literară, vino în pădure (întii la Snagov, apoi la Păltiniș) și scrie sistemul...” Eu îi răspundeam că n-am capacitatea asta, eu sînt un eșec, un mediocr și consider că mediocritatea mea are o valoare în cultura românească, cred că e o treabă bună. (...) Cred că sînt antiratat, pentru că am dat mai mult decît credeam eu că pot da. Și-am și primit mai mult. O recunoaștere, o simpatie din partea oamenilor, mai mult decît merit ș.a.m.d. Asta mă făcea să fiu puțin jenat. Dar secretarul organizației mele de partid mi-a atras atenția: „dar ai primit și două voturi de blam cu avertisment”. „Da, zic, tot mai mult decît meritam, nu?”

G.A.: Dar memoriile lui Belu, pe care le-a luat securitatea, le-ați citit?

H.W.: Nu. Mi-a citit el cea mai mare parte; sînt portrete ale lui Gheorghiu-Dej, Emil Bodnăras, Miron Constantinescu e și un portret al partidului... Și explicația de ce oamenii se înscriau în partid: spunea că în afară de cîteva excepții, erau niște veletari relați care-și găseau un cîmp de desfășurare în partid.

G.A.: O compensare pentru frustrări individuale?

H.W.: Așa da. Nu numai frustrări materiale, cum s-a spus. De pildă lui Pătrășcanu ce-i trebuia?! Idelle sînt făcute pentru oameni, și nu oamenii pentru idei! Cînd idelle nu mai slujesc oamenilor, să nu-i mai sacrificăm pe altarele unor false idei, ci să schimbăm idelle.

G.A.: O compensare pentru frustrări individuale?

H.W.: Așa da. Nu numai frustrări materiale, cum s-a spus. De pildă lui Pătrășcanu ce-i trebuia?! Idelle sînt făcute pentru oameni, și nu oamenii pentru idei! Cînd idelle nu mai slujesc oamenilor, să nu-i mai sacrificăm pe altarele unor false idei, ci să schimbăm idelle.

Ana Pauker în 1945; portretul comunistului-comisar îngră un alt portret

Maistrul ȘTEFAN VLAD: „Noi îi ziceam Viorel. Terminase un liceu cu profil mecanic, era din Gorj, un muncitor bun. Și un coleg bun. Voia să facă facultatea la seral...”

Din însemnările lui VIOREL BĂDOI: „O calitate a omului care mi se pare a fi foarte importantă este aceea de a persevera. Ceea ce este esențial este inteligența. Posibilitățile nelimitate ale inteligenței umane se pot însă dezvolta numai printr-o continuă perseverență, pentru că numai ea împinge înainte gândirea...”

Henri Coandă

Ah, dacă aș putea să fiu urmărit în permanență de gândul realizării idealului meu!

MARIN CORNELIU, șef de tură la serviciul urgență ICAB: „Ne întâlnim dimineața în metrou, era căsătorit, avea o fetiță, vorbea puțin. Știu că n-avea casă, că se zbatea...”

Din însemnări: De bine de rău, vara parcă nu-ți vinea chiar atât de neagră pe cât pare a fi iarna, când pe lângă celelalte lipsuri se mai adăuga și frigul de peste tot. Ne apropiem de anul 2000 și totuși simțim nevoia să așteptăm o jumătate de oră, chiar o oră pe un frig de -10, -20°C la mijlocie de transport în comun.

BĂDOI NICOLAE, fratele lui Viorel: „De vreo doi, trei ani spunea că așa nu mai putem trăi, că e vai de poporul care ajunge să cunoască burghezia comunistă, că societatea socialistă este propice pentru cele mai mari minciuni, că nu trebuie să mai îndurăm...”

Nici un minut pierdut în producție. Dar când e vorba de miile de oameni care așteaptă ore în șir, iar iarna la -20°C să treacă ZEUS. Ce să mai vorbim de bieții copii?

Cum de este posibil la sfârșit de secol XX să vorbești despre un om, să-ți prezintă mai mult decât făceau strămoșii noștri zecilor. E posibil ca un președinte de țară să dea decret pentru mărirea programului TV cu o oră? - Cum pot oare crainicii radio și TV să rostescă...

Maistrul ȘTEFAN VLAD: „Avea greutate, cine n-avea? Știam că făcuse două memorii la C.C., la Ceaușescu... Nu de la el știam...”

Poi să reușești oare când ești buturuga mică? Simt că mi-am trosit destul timp din viață și că este momentul să fac ceva. Am... ani, timpul mă presează, iar gândul e stau aici, când poate ultima mea șansă de a face ceva se împrășteie, mă aude în pragul nebuniei. Biet Don Quijote ce sînt...

BĂDOI NICOLAE: „A fost și și-a înregistrat personal memoriile la C.C. Pe urmă, l-a chemat secretarul P.C.R. din întreprindere și la sector, l-au zis să-și bage mințile în cap, dacă nu să-și facă valizele și să plece de unde a venit. Dar să știți că nu se plîngea. Viorel asculta Europa Liberă, era la curent cu ce se întâmpla în alte țări, cu comunismul adică. Eram un grup de șapte oameni, era și sora noastră, Mioara...”

1. Cum pregătim opinia publică românească în vederea înapunerii egalității în drepturi a tuturor cetățenilor țării.

2. Cum să-ți închipui că unul singur se poate împotrivi cu oarecare șansă de reușită atotputernicului aparat represiv al statului.

3. Răsturnarea dictaturii lui... deschide tineretului calea spre o viață liberă, dindu-i posibilitatea să se organizeze pentru a-și face o viață mai bună și fericită.

4. Înainte de a fi comunist, m-am născut român.

1 MARTIE

101. Cui îi este frică de sindicatele libere? ...

Maistrul ȘTEFAN VLAD: „...avea neazuri, greutate. Știam că ar fi vrut să facă facultatea. Numai că viața, familia, neazurile...”

BĂDOI NICOLAE: „Îi plăcea mult să...

Maistrul ȘTEFAN VLAD: „Pe 9 decembrie, Viorel umbla cu o hirtie... Să ia semnături, să nu se mai plătească sindicatul...”

...n-am putut să-l opresc

În ziua de 21 decembrie 1989, ora 15.15, la Spitalul de Urgență din București, medicul Paul Blidaru întocmește certificatul de deces al lui Bădoi Viorel, mort prin împușcare...

citească. Își cumpăra cărți. Am găsit în lucrurile lui caietul asta și ciorna de la o scrisoare către Ceaușescu, a treia...”

Era mitingul ăla organizat. Seara fusese comunicatul cu Timișoara. Era tăcut de felul lui, un bun meseriaș, n-am putut să-l opresc...”

Cui îi este frică de sindicatele libere?

În primul număr al revistei noastre, în articolul Mărturie despre anul din urmă, am scris despre tentativele reprimite de constituire a unui sindicat liber la Zărnești, încă înainte de 15 Noiembrie...

Scrisoare deschisă adresată domnului Dima Ioan - jurist (?) al întreprinderii „6 Martie - Zărnești”

Domnule (?) jurist, Să vă spunem drept nu ne-a surprins „vizita” dv. Știam că vă deranjează - v-a deranjat mereu - activitatea noastră...

MARTIE 2. Debutul mare... Trebuie să ai un NUME ca să poți face ceva? Numai cei cu adevărat curajoși pot deveni liberi.

Trebuie să ai un NUME ca să poți face ceva? Numai cei cu adevărat curajoși pot deveni liberi.

BĂDOI NICOLAE: „La înmormîntarea lui Viorel, cineva povestea, am fost acolo, l-am văzut. Doamne, eram sigur că băiatul ăsta o să moară. Era în fața barajului, striga Veniți cu noi, Românii nu sînt lași. Cu pieptul gol în fața ălora cu arme...”

BĂDOI NICOLAE: „În dimineața zilei de 22, pe la 10, eram în coloană în dreptul cinematografului Luceafărul. Erau alțișia oameni, mă uitam după Viorel, mă gândeam că trebuie să fie și el, neapărat trebuia să fie. El, el care purta doliu după Timișoara, el trebuia să fie printre oameni. Înaintam, armata nu trecuse de partea noastră, mă gândeam că sigur, sigur este și el printre oamenii ăia, nu putea să nu fie. Nu știam încă, mă așteptam să-l văd, mă uitam după el, nu, nu știam încă...”

RODICA PALADE

Controversele dintre muncitori și studenți, din 29-30 Ianuarie au fost inventiv și diabolice a unor profesioniști ai propagandei comuniste...

Libertatea muncitorilor - studenți. Un anume Dima Ioan. După cum se vede din scrisoarea publicată, juristul întreprinderii și fostul anchetator...

Interesele lucrătorilor industriali

Interesele reprezintă, în esența lor, expresia socială a trebuințelor umane de bază care se manifestă cu precădere în relațiile de schimb. Prin trebuințe de bază se înțelege totalitatea trebuințelor de deficit, care dacă nu sînt satisfăcute provoacă boala și chiar moartea (hrană, căldură, haine și adăpost) plus totalitatea nevoilor de dezvoltare (nevoia de utilizare și afirmare a propriului potențial, nevoia de afecțiune și de asociere, nevoia de recunoaștere, nevoia de autorealizare).

INTERESUL, este deci forma socială și politică pe care o dobîndesc trebuințele umane de bază în relațiile de schimb. Interesele majore ale oamenilor sînt stimulare, dar ele iau forme specifice în funcție de trăsăturile de personalitate și de situația socială.

Interese și activitate industrială

Succesul oricărei activități industriale este condiționat de foarte mulți factori precum: calitatea tehnologiei, competența lucrătorilor, existența piețelor de desfacere. În același timp performanța muncii industriale este dependentă de forța și calitatea intereselor celor care muncesc. Interesele raționale și puternice satisfăcute în mod adecvat sînt condiții ale performanței industriale. Nu trebuie uitat faptul că unele preferințe sau plăceri superficiale pot fi contrare interesului propriu.

Nici o teorie economică nu poate evita răspunsul la întrebarea: **De ce muncesc oamenii?**

Înainte de a prezenta pe scurt interesele esențiale ale lucrătorilor industriali (muncitori, maștri, tehnicieni, ingineri) voi aminti câteva din imaginile cronice sau în cel mai bun caz simple (pentru a nu spune stupide) vehiculate de diverși specialiști care neglijează sau pur și simplu nu cunosc psihologia muncii, și în speță motivația muncii.

Citeva clișee false

Le voi enumera fără nici un comentariu:

1. — „Lucrătorii industriali (muncitori, maștri, tehnicieni, ingineri) muncesc doar dacă sînt amenințați sau constrinși. Ei nu au cunoștință. De aceea ei trebuie

gîl, cerîndu-le celor din comitetul de inițiativă o justificare, o dovadă din care să reiasă cine le-a permis să ducă activitate sindicală „împotriva economiei naționale, a statului” etc. Securistul-jurist vorbes în numele Comitetului Național al Sindicatelor Libere, de la București, unde i se pusese la dispoziție un „dosar” cu privire la sindicatul „suspect” din Zărnești, care scandalizase „centrul” din pricina afilierei „neautorizate” la C.I.S.L. din Bruxelles. În mod direct era acuzat Mihai Torja pentru inițiativa. Întreprinzătorul „domn” Dima Ioan le-a spus că sindicatul liber nu este autorizat de conducerea întreprinderii (II), că trebuia să ceară voie (domnul Dima ar fi vrut probabil și revoluție cu voie de la politic). Consultînd proiectul statutului și văzînd punctul cu privire la dreptul de grevă, domnul jurist-securist s-a revoltat: „Cum puteți face grevă în timpul programului? Așa ceva nu există. Greva are loc după programul de muncă!”

Un lurt de putere

Zărneștenii au fost, prin multe locuri, ca să ceară sprijin, chiar și pe la Petre Mihai Băcanu, dar n-au găsit încă oameni dispuși să-i asculte. El au auzit că revista noastră se citește mult în străinătate și se gîndesc că poate dacă cei din exterior vor interveni, se va găsi și în interior cineva să-i audă. Din acest punct de vedere, lui spun ei, multe sînt încă la fel ca înainte. Și tocmai de aceea ei nu vor să se lase. Activitatea lor sindicală nu cunoaște odihnă. Au venit la București ca să facă o vizită domnului Pleșu sau domnului Dan Petrescu la Ministerul Culturii pentru că sînt amenințați că li se ia clubul.

Domnul Toderas, fostul director al clubului „5 Martie” din Zărnești, absolvent de „Ștefan Gheorghiu” și mic dictador în acest „locas de cultură”, nu vrea să renunșe la decizia noului sindicat, al Sindicatului Liber de a prelua clubul (care era al sindicatului ugcerist) și de a-l schimba pe el din funcție. Și cum nu-l convine să se reinvoare la vechiul loc de muncă, cel de lăcătuș, pe care l-a călășit în 1971 pentru o carieră politică, exercitînd mereu funcția de conducere și stabilîndu-se în acest „loc călduț”, de aici vrea să lase la o parte.

De aceea, în afară de acțiunile de intimidare și amenințare întreprinse împotriva sindicatului liber, împreună cu Dima Ioan și cu alți „foști”, directorul Toderas a început tot felul de demersuri pe la Ministerul Culturii, unde ar mai exista destul funcționari din vechiul Comitet al Culturii și Educației Socialiste, ca să afi-

șura controlul continuu, supraveghează tot timpul și în caz de nerealizare a sarcinilor trebuie sancționați neîntîrziat și fără milă”;

2. — „Lucrătorii industriali muncesc doar pentru bani. Cu cît vor fi plății mai mult nu numai că vor munci mai mult și mai bine ci vor face orice muncă li se va da. Pentru ei nu contează ce muncă fac ei doar cît câștigă”;

3. — „Lucrătorii industriali sînt preocupati doar să câștige cît mai mult într-un timp cît mai scurt pentru ca apoi să consume în cele mai efemere forme de investiție cele câștigate, alcoolul ocupînd un loc principal în opțiunile lor”;

4. — „Lucrătorii industriali nu sînt preocupati de satisfacerea nevoilor lor de dezvoltare (de autorealizare), pentru ei totul se reduce aproape exclusiv la viața materială, la satisfacerea nevoilor de consum material”.

Aceste clișee percep munca industrială doar prin opoziția muncă manuală—muncă intelectuală. În condițiile industriei moderne, această opoziție — care este vehiculată preponderent de politici — devine una de ordin minor atît cantitativ, cît mai ales calitativ. Pentru lucrătorul industrial (muncitor, tehnician, inginer) ea trebuie completată cu cei puțin următoarele forme de opoziție: muncă monotona — muncă variată; muncă de execuție — muncă de concepție; muncă de rutină — muncă în condiții neprevăzute integral (unicele). Aceste opoziții privesc conținutul muncii și sînt valabile, pentru muncitori, tehnicieni și ingineri. Dezvoltarea interesului și în ultimă instanță a motivației muncii presupune nu numai o recompensare adecvată prin a. mărirea câștigului bănesc ci și b. dezvoltarea resurselor muncii și a condițiilor de muncă de a oferi recompense.

Motivația muncii industriale

Foarte sumar se poate spune că în mod principal lucrătorii industriali muncesc:

1. — pentru a-și satisfacă trebuințele fundamentale de hrană, căldură, haine și adăpost pentru ei și familiile lor. O dată satisfăcute aceste trebuințe de supraviețuire ei muncesc, ca toți oamenii de altfel, pentru a-și îmbunătăți confortul vieții zilnice. De aceea interesul

leze clubul acelu și să-l creeze o independentă față de sindicatul liber al muncitorilor. Comitetul de inițiativă al muncitorilor a ales pentru perioada de provizorat, pînă se va da concurs pentru postul de director, un om de încredere din rîndurile lor, dar fostul director nu-l recunoaște și s-a asociat acuzațiilor lui Dima Ioan că sindicatul liber este un „furt de putere”, o „acaparare de putere”.

Am stat mult de vorbă cu sindicalistii din Zărnești și dirigența lor mi-a inspirat încredere. Nu se vor lăsa înșelați de nimeni, desi știu că privilegiatii dictaturii detin încă destulă influență și pot face încă rău. Acum, cînd scriu articolul despre sindicatul lor, îmi dau seama că am uitat să-l întreb pe Mihai Torja și pe colegii săi cum mai merge treaba pe la facultate. Și-am mai uitat să-l întreb ceva: dacă trăiesc, în dubla lor calitate, opoziția dintre muncitori și studenți ca pe o dramă interioară.

DAN PAVEL

lor este ca munca să fie adecvat plătită în raport cu aceste trebuințe și în raport cu valoarea ei;

2. — pentru a-și folosi resursele psihofizice — într-o activitate aptă să le valorifice și să le dezvolte. Din acest punct de vedere munca trebuie să respecte două condiții minime pentru a stimula motivația: a. să nu fie nocivă individului care o practică; b. să aibă un conținut bogat care să permită valorificarea și dezvoltarea zestrei naturale și educaționale a celui care o practică. Cu cît conținutul muncii este mai bogat, cu atît ea este mai atractivă;

3. — pentru a dobîndi un statut social demn datorat utilității muncii efectuate și posibilității de autosusținere prin munca proprie;

4. — pentru a putea stabili relații interpersonale satisfăcătoare și pentru a dobîndi recunoaștere socială prin meritele și activitatea proprie;

5. — pentru a autorealiza, fructifica și dezvolta potențialul personal.

Condiția muncii

Îmbunătățirea condiției umane a muncii constituie un scop care solidarizează practic pe toți lucrătorii industriali: muncitori necalificați, muncitori calificați, tehnicieni, designeri, arhitecți. Acest scop este în deplină concordanță cu interesele oricărei alte categorii profesionale.

Scopul vizat impune: reducerea la minim a condițiilor de muncă nocive, iar în cazul menținerii lor recompensarea progresivă a celor care lucrează în ele; asigurarea condițiilor igienice, sanitare și sociale (dusuri, vestiare, bufete, cantine, mijloace de comunicare cu exteriorul întreprinderii, posibilitatea de refacere a forței de muncă chiar în interiorul întreprinderii, posibilitatea de documentare etc.); asigurarea condițiilor tehnologice pentru realizarea optimă a muncii; îmbogățirea treptată a conținutului diferitelor munci; eliberarea relațiilor de muncă de constrîngerile politice extra — și mai ales ne-productive; eliminarea abstracțiilor politico-economice și financiare cuprinse în ample mecanisme birocratice care limitează inițiativa individuală și autonomia întreprinderii făcînd imposibilă angajarea acestora într-un proces de schimb specific economiei de piață; salubritatea și apoi tratarea estetică a locurilor de muncă și a uneltelor producției industriale.

Economia socialistă prin tipul de proprietate, prin centralizare, prin controlul artificial al relațiilor de schimb, prin îngrădirea și descurajarea sistematică a inițiativii individuale este marcată de o gravă ineficiență. În plus economia socialistă se caracterizează și prin forme specifice de exploatare care au fost abil mascate pentru a salva legitimitatea sistemului.

Exploatarea de tip comunist

Proprietatea socialistă, așa cum există ea, îi oferă muncitorului industrial un drept fictiv asupra unei abstracții pe care nu o poate controla prin posesie și folosință. Acest drept fictiv devine în schimb o cale majoră de legitimizare a avantajelor politice, economice și sociale ale reprezentanților, adică ale conducătorilor asupra celor conduși. În exploatarea de tip socialist eficiența și rentabilitatea muncii industriale sînt sacrificate ori de cîte ori ele ar pune în pericol controlul liderilor politici asupra produselor și producătorilor. Exploatarea de tip comunist îi ia lucrătorului industrial chiar dreptul la revoltă și negociere deoarece el este pus să lupte cu o abstracție care pretinde că-l reprezintă și îi apără interesele. Această abstracție, susținută de un puternic aparat politic, desi i se opune muncitorului în mod real, este prezentată ideologic ca fiind emanatia tuturor muncitorilor.

În acest caz proprietatea este înlocuită la nivelul fiecărui actor social cu noțiția, cu statutul, cu postul său social. Postul îi dă posibilitatea celui care-l ocupă să dispună de resursele celorlalți pe care-l reprezintă. Cu cît postul este mai înalt în ierarhia socială, cu atît resursele de care poate dispune sînt mai mari. Ceea ce este deosebit de grav este faptul că cei care ocupă un astfel de post nu este interesat în creșterea eficienței muncii, în dezvoltarea priorităților, ci doar în menținerea postului și avantajelor sale. Exploatarea de tip socialist s-a realizat inclusiv prin politicizarea și birocratizarea sindicatelor care au devenit mijloace de constrîngere a lucrătorilor și nu de apărare a intereselor lor.

A oprit pe un altul capabil să producă mai mult și mai bine decît tine, înseamnă nu numai a-l constrînge să rămînă la nivelul propriei noastre nepuțințe ci a ne rețea șansele depășirii propriei noastre condiții. Interesul major al lucrătorilor industriali este de a produce cît mai eficient în condiții de satisfacție care să facă posibilă realizarea personală și co-dezvoltarea umană.

CĂTALIN MAMALI

Revoluția și răsturnările pe care le-a trăit țara, dar mai ales renășterea vieții politice au adus în actualitate, au pus într-o lumină cu totul aparte antagonismul — artificial? — dintre muncitori și intelectuali. Din păcate, lipsește încă o analiză temeinică, în adîncime a evenimentelor din luna decembrie. Zvonurile, imaginile disparate, informațiile trunchiate nu sînt de natură să ajute, să lămurască decît în mică măsură. „Montajul” versiunilor care ne stau la dispoziție pare trucat, este (voit?) anapoda, pîrînd să poată fi răstîlmăciți la nesfîrșit. Escamotările și manipularea au darul să aporească o stare de confuzie regretabilă. Ceea ce „trece”, însă, cu adevărat este mesajul unor mulțimi exasperate, indignate, hotărîte să lupte cu orice preț. Mulțimi alcătuite din tineri și mai puțin tineri, muncitori și studenți, elevi și militari. Mulțimi străbătute — la răstîmpuri — de straniu, uriașe bascule întesate cu oameni, parcă strălucinți, fluturînd steaguri.

Surpriza dureroasă pe care am trăit-o în ultimele zile ale lunii ianuarie a stat în apariția neașteptată — intrucît justificată? — a acelorasi bascule. Însă multumile dovedeau, de astă dată, o cu totul altă polarizare. Adversitatea luase locul fraternizării. Sloganuri din cele mai stupide păreau să vestindesească o ruptură, o stare de criză, vestind eseculă contestării „partidelor”, violența plutea în aer...

O confruntare de cu totul altă natură părea să menecesă, stînd și astăzi gata să izbucneasă, între intelectuali și studenți, pe de o parte, și muncitori. Dincolo de raliurile de moment și conjuncturale, dincolo de etichetările și mobilizarea „pro” sau „anti” F.S.N., dincolo de manipularile reale sau „cu puțință”, criza,

Muncitorii și intelectualii..

ruptura au devenit evidente. Se pune problema stringentă a găririi unor explicații, a unor soluții care să poată oferi opune — unor clișee periculoase, atomizării artificiale a vieții politice — alternativa unei adevărate societăți civile.

Să fie oare vorba de prelungirea — undeva în inconștientul mulțimilor — a unor reflexe anti-intelectualiste, și încă încă de propaganda comunistă? Mai curînd credem a găsi într-altă parte unele răspunsuri. În primul rînd, ar fi vorba de tăcerea și expectativa cvasi-absolute dovedite — atît în august 1977, cît și în noiembrie 1967 — de către intelectualitate, precum și de reacția anemică, așa zice, venită din partea studenților. În acele momente de grea cupă, țara și intelectualitatea acestei țări au tăcut. Cum la fel am tăcut, cu toții, în primele zile ale „Timișoarei”. Cu același gen de probleme au fost confrunțați și polonezii: în 1956, a curs singele muncitorilor; în 1980, studenții au manifestat singuri, iar în 1970 a fost rîndul muncitorilor să rămînă singuri și să plătească — din nou — cu sînge. Lucrurile s-au schimbat cu adevărat doar începînd cu 1976 cînd la filiața KOR-ul (Comitetul pentru apărarea muncitorilor) și — în mod radical — în 1980, odată cu apariția sindicatului „Solidarnosc”. Au urmat zece ani de splendidă, uluitoare unitate într-o luptă disperată și fără răgaz pe care mulți am urmărit-o cu sufletul la gură, plîni de nădejde. Acești ani din urmă erau colorați a zeci de ani de lupte, căutări și eșecuri, de neînțelese re-luări de la capăt. O Polonia nouă a început a se construi, a se re-clădi pe temelile unei societăți civile în care muncitorii și intelectualii sînt cu adevărat solidari, au cu adevărat încredere unul într-altul. Totuși acești ani sînt înși, în egală măsură, și pentru noi, o lecție severă, dar timpul ne e măsurat, evenimentele se precipită, sîntem confrunțați cu situații critice.

E greu ca muncitorii să nu fie conștienți, astăzi, de rolul preocupărilor pe care l-au avut de jucat în schimbarea la față a României. Grevele și demonstrațiile din decembrie de la Timișoara, coloanele nesfîrșite ale muncitorilor Clujului, dar mai cu seamă prezenta masivă, conștientă a acelorasi muncitori în manifestările și demonstrațiile din București și Brașov au avut, toate, un rol hotărîtor.

În schimb, nici în 28 și nici în 29 ianuarie, rolul muncitorilor nu a mai fost la fel de limpede. Mulți dintre ei au manifestat, se pare, alături de studenți la fel cum a existat, a putut fi lesne văzut un număr imens, impresionant de oameni care „nu răspund chemărilor”. Ne lipsesc, însă — renet — analizele obiective ale participării la aceste manifestații, precum și cele privind de presă și în organizarea „evenimentelor”. S-ar putea prea bine ca, dincolo de minimalismul sau de sperietorea somajului și a multi-discuției privatizării, una din cauzele amenințării și confrunțării să o constituie și imaginea, părerea pe care și le-au format în

IOAN MUȘLEA

(Continuare în pag. 22)

Comunismul a reînviat la Galați

● „Cine nu e cu FSN-ul, poate lua un pumn în dinți!” ● Grevele de la C.S.G. și Regionala de Gaz Metan ●

● comuniștii și securiștii în alte scaune și cu lefuri mai mari ● 53 de ingineri și 3 muncitori: Sindicatul muncitorilor din C.S.G. ● greve trecute sub tăcere ● Marx, Engels și Lenin la C.S.G. ● „e chiar mai rău ca sub Ceaușescu!” ● „să vină Roman care ne-a dus de nas!” ● dulci amenințări ● „sintem conștii de aceleași lichele!” ●

Teroare în „Orașul Roșu”

Galații a fost, este și va rămâne „orașul roșu”. Mi-au declarat-o cu disperare și cu o teamă de o sută de ori mai mare ca în regimul ceaușist — „teamă de a nu fi arestat și sălățat” — toți oamenii cu care am vorbit într-ascuns și care mi-au cerut să le jur că nu le voi pomeni numele. Și asta până în ziua în care securiștii de sonoră de bloc, de cartier și din întreprinderi, precum și cei de la faimosul cabinet „Dimofte” al sediului Securității nu vor fi desființați în realitate. „Orașul roșu” al anilor '45, în care și-au făcut ucenicia proletar-leninistă Gh. Ghe. Dej și Gh. Apostol, și-a păstrat în totalitate armata fidelă de staliniești.

Galații trăiește din nou teama anilor de sub Dej: teroarea mașinii negre. Numai că de la începutul lui februarie '90 încoace, în locul mașinii negre a apărut grupul de bețivi. La o cază, la ziare, un bătrân 7-a compară cu celele de bătași ale lui Gh. Apostol. În casa unui gălățean, care a ajuns să se teamă și de umbra lui, afu că orașul este terorizat de o singură formulă: „Cine nu e cu FSN-ul, poate lua un pumn în dinți!”. Metoda a devenit arhicunoscută și este foarte eficientă. Grupul de bețivi sau bețivii te compromite public, te amenință și te incită la bătaie. Intimplător, dar mereu intimplător, un polițist, trecând pur și simplu pe acolo, aude „scandalul” și arestează pe cei doi pentru tulburarea liniștii publice. Bețivul reapare a doua zi în oraș, în altă parte, cu același rol. Se intimplă oriunde e lume, unde se discută politică, la cozi la salan sau la ziare — singurele produse pe care mai circulă banii, în rest orașul e absolut gol — în magazine, în tramvay sau în gară. Altcori, dacă ai fost vizat de mai înainte, mergând pe trotuar, te poți izbi de un bețiv sau doi care încep să-ți cărbănească pumnii și „cercul” începe. Oriunde te-ai afla, e suficient să pronunți cuvântul țărănist, liberal, drepturile omului, proprietate privată sau capital și observi că cineva de lângă tine dispare și în locul lui apare imediat bețivul care te scapă și te ia de guler: Ce, bă, nu-ți convine de Hiescu? Vrei să ne vinzi țara? Las' că leși tu din rind și-ți trag una-n dinți de-ți sar dolarii din buzunar! Ce legătură ar mai avea grupul de bețivi și huliganii care au devastat, pe rind, sediile partidelor P.N.T. și P.N.L. din Galați,

luni, 29 ianuarie, 1990 la ora 11, oră bliz în toată țara, cu grupurile mai mici de bețivi în misiune, implinși în tot orașul, gălățenii nu se mai întreabă.

În fabricile și uzinele orașului, ale căror conducători au rămas total neschimbați, muncitorii sînt terorizați de acești doi birani: șeful de echipă și muncitorul specialist cu categoria a 7-a. Ambii au căpătat funcțiile numai grație colaborării exclusive și rodnice cu ofițerul de securitate al secției. Gălățenii nu mai cred nici în presă, nici în televiziunea care ne minte ca pe copii. Presa locală este unită într-un cvartet al manipulării: Vinea Liberă, ziar condus de Radu Macovei — cel care pe 21 decembrie a scris articole de condamnare a Timișoarei; NOI, ziarul Combinatului Siderurgic — care a trecut sub tăcere orice grevă anunțată oficial; Gazeta noastră, ziarul F.S.N.-ului, în care primăvara ride la soare cu mărțisoare; revista Orientări, a studenților gălățeni care au rămas foarte mindri că au reușit, grație libertății aduse de revoluție, să publice o listă de alimente aprobată de p.e.r. pentru fostă nomenclatură a C.S.G.

În casa unei familii gălățene am vorbit în seapte, cu televizorul deschis pentru zgomot de fond. Perioade s-a privit pe vizor holul etajului pentru a nu fi vreun securist care să ne asculte. O teamă cumplită apasă Galații. Oamenii, de frică, acum spun că sînt cu F.S.N.-ul, dar în ascuns vor vota împotriva! E tot ce putem face deocamdată! La serviciu sintem amenințați, de către aceiași șefi, mai în glumă, mai în serios, că dacă nu ești cu Hiescu, poți fi dat afară! O spaimă teribilă apasă sufletul oamenilor. La Galați revoluția încă nu a ajuns. De la Combinat am aflat că ea abia se pregătește. Moldova începe a se trezi. Minciunile F.S.N.-ului, promisiunile — nerespectate — făcute cu nemilium pentru a câștiga încrederea muncitorilor siderurgici, pentru a vota cu Frontul, la Galați, nu mai tin. Mai mult, cei 300.000 de gălățeni trăiesc o stopoare generală: comuniștii și securiștii vechiului regim nu numai că nu au fost schimbați, ci au fost promovați, iar restul au trecut în F.S.N. Tărâni și muncitorii, cei nevoiași și necăjiți, vin la doctor cu genti și mai pline de pliocape și cu plăcări și mai consistente. La tribunalul județean, cei mai corupți justițari au rămas pe scaune și împart drept

atea în continuare. La Universitate domnesc aceeași dictatură a mediocrității asupra inteligenței, cursurile de îndobitocire a studenților continuă, făcute de aceleași rețete staliniste.

Activiștii p.e.r. și fostul comitet județean au trecut în bloc, cu tot cu aparatul și fonduri, în clădirea F.S.N.-ului, iar acum își împart între ei ajutoarele din străinătate. În fața primăriei greva foamei pentru o locuință este un lucru banal. Familii întregi stau, zilnic,

pe scări. Cîțiva polițisti îi păzesc, cu o mină pe pistolul din loc și cu ocalită pe centura ce-ar vrea mai, mai să plesnească. Undeva, la țară, colotele ziarului Dreptatea au fost incendiate înainte de distribuție.

Mi-au spus-o toți gălățenii: așa nu se mai poate. Lupta subterană a început, se așteaptă acolo, la ei, o nouă revoluție. Moldoveanul este un om calm, înec, răbdător, dar cînd se pornește muiă mușii din loc!

Curaj și disperare

Ne declarăm astăzi, 1 martie 1990, cu același curaj și disperare, subinginerul Ștefan Badea-Marin, singurul om de pe Platforma Siderurgică Galați, care pe 21 decembrie a risecat totul ca și acum, spunînd adevărul, atunci despre Timișoara și acum despre Galați:

„Exceptînd izgonirea conducerii ceaușiste și a secretarilor de partid, făcută în primele ore ale revoluției, în rest totul a rămas neschimbat. (Acea oficială a CSG este presărată cu panouri ale întrecerii socialiste pe anii 88-89 și planul cincinal pentru siderurgie, iar în capăt, pe stînga, trononza glorios o pancartă cu un extras din Plenara ce al per. din 28 iulie 1988: Trebuie să facem totul... etc. etc. Nicolae Ceaușescu, secretar general etc., etc. Nota red., 2 martie, 1990. În posturile cheie au rămas oamenii de catur, cei mai mulți dintre ei oameni care la congresul al XIV-lea per. își domplăseră plămîni în oșanale dezgustătoare, iar astăzi, cu minciunile strînse în banderole tricolore, sînt mari patrioți, vietime ale vechiului sistem... și conducători de neînlocuit. În lipsa lui de către Consiliul FSN a unei atitudini ferme, foștii activiști și alte persoane compromise s-au plasat în posturi cheie, bine plătite și cu vîlitate posibilități de control economic și decizional în CSG. Astfel, exceptînd fuga fostului „șbir”, dir. gen. Dan Dulamă și a cumătrului său, inr. Preotea Gh., directorul oțelărilor și a inchiuzitorului de uzină, inginerul șef Grani — toate făcute numai sub presunea maselor de muncitori — noua organizație a directorilor generali a rămas neschimbată. Aceleași figuri comuniste și secu-

riste sînt directorii generali de azi al CSG-ului, mai mult:

● Sandu Florentin, actualul dir. gen. al Platformei, a fost numit în funcție — nu ales de muncitori — de actualul ministru al Siderurgiei Ion Chesă, și el fost activist de frunte al ce al per.:

● Stan Peire, actualul șef al Serviciului Plan-Programare, a fost adus de fostul dir. gen. D. Dulamă și este fiul actualului dir. gen. Sandu Florentin;

● Actualul șef al CFI este fostul contabil șef al centralei ind. ee. Gazea, om foarte cunoscut de muncitorii din „afacerea” Oțelului;

● Secretarul de birou a lui Sandu Florentin este sotița fostului ofițer de securitate al platformei de la biroul de cadre-dosare-verificări:

...etc., etc., etc. și Ștefan Badea-Marin mi-a continuat pret de o jumătate de oră, lista noii nomenclaturi a CSG, de cumetri, naști, fini și cumnați ai foștilor comuniști și securiști, care în prezent se numesc simplu Administrația Platformei, organ apolitic de conducere, ales democratic, susțin ei, prin voința muncitorilor, pe principiul competenței și biografiilor nenăbate. Cvartetul manipulat al presei locale duce, în prezent, o campanie de compromitere, acuzații și calomnii împotriva domnului Ștefan Badea-Marin. Nu a primit încă amenințările cu moartea. Gălățenii sînt mai umani.

Minia proletară încă nu s-a dezlănțuit

Joi, 1 martie, 1990, ora 8.30. Sunt la poartă celui mai mare coloz stalinist al Moldovei, ce numără peste 50.000 de oameni: Platforma Siderurgică Galați — Combinatul Siderurgic. Poarta oficială, prin care acum trei luni defilau mașinile negre cu trei cifre ale activiștilor și ale securității, este păzită formal de doi paznici în mantale kaki. Cei aproape 15.000 de boși comunisti și securiști care au supt singele muncitorilor gălățeni timp de 43 de ani nu mai există oficial. Statutul lor a fost desființat la revoluție. După trei zile, însă, petrecute la C.S.G. am înțeles că minia proletară nu-i va lera nicidecum, chiar dacă ei s-au ascuns sub numele de Administrație, chiar dacă au fost rebotezați cu numele Conducerea tehnico-administrativă, după cum protector sună Holărirea Consiliului F.S.N., semnată de primul ministru Petre Roman, la 24.01.1990, nr. 371/I/PR. Cei 15.000 de boși stau și astăzi liniștiți, dar în alte scaune, folosesc același parc auto al p.e.r., Dacia negre și ARO-uri cu număr galben consumă aceleași fonduri, ba chiar au lefuri mai mari ca înainte. Dar iată că instrumentul de luptă pe care și-l croșeră împotriva burgheziei, acum se întoarce împotriva lor: minia proletară.

Străbat steca oficială pînă la fostul sediu al comitetului de partid. Vîntul rece suflă în difuzoarele uzate și cîntecul ce-l aud în rafale îmi aminteste de imnurile staliniste ale anilor '50, care începeau așa: Hei rup, hei rup, suim, suim, / O lume nouă să construim. Versurile spăreau atunci în ziarul Sciația, al cărui redactor-șef ad., dl. Silviu Brucan, cerea insistenț muncitorilor, în zeci de articole, Hechilarea fizică și morală a oricărui dusman de clasă. Am un singur scop: să mă strecur în sala de sedințe. Va avea loc adunarea de constituire a Federației (sau

Asociației) Sindicatelor Libere Independente Muncitorești din C.S.G. Apar, după o oră, reprezentanții sindicatelor celor 9 uzine. S-au ocupat toate scaunele mesei rotunde, 56 de persoane: 3 muncitori și... 53 de ingineri! Ca în filmele americane, toți își pun diplomele și serviciile pe masă. Își scoate fiecare statutul, tabelul cu adreșuri și aprobarea judecătorească de înscriere a sindicatului (echivalent, spunea unii, dacă ești legal constituit). Muncitorul din stînga mea nu scoate nimic, dar indignat spune că la Oțelăria TC 3 este grevă de dimineață. Motivul este comunicat de așezară prin care promisiunea pentru reducerea săptămînilor de lucru la cinci zile nu a fost respectată de Consiliul F.S.N. Nimic nu are urechi să-l audă. Se face imediat prezența pe uzine de către un tip care avea să aibă de fapt rolul secretarului B.O.B. Apoi, tot el, amenințată pe participanți cu dosarul albastru în care are toate adreșurile și statutele, iar cine nu e trecut acolo să părăsească sala! Există deja un sindicat format, voi trebuie numai să aderați! În dreapta, doi ingineri își șoptesc la ureche că tipul din față, cu pulover verde, vrea și trebuie să fie ales lider. Îl descopăr și eu. Este înconjurat de echipa lui: cel cu rol de secretar B.O.B., un altul care repetă tutu-ror Vă rog să vă legitimați, să fiți verificați dacă sînteți trecuți în dosarul albastru, iar ceilalți, afară! Tipă și mai tare, dar îl calmază cel de-al treilea, un inginer chel — seamănă bine cu Gorbaciov, exclamă cineva — probabil ideologul șef al dosarului albastru. Totul derivă într-un veritabil vacarm și pînă la urmă sindicatul dosarului albastru iese pe hol și se închid, vreo 20 de membri, într-un birou alăturat. Din cei rămași mulți renunță la utopia federației, alții sînt tate de pe lista și pleacă indignați la uzinele lor, înțele-

gînd de fapt ce se intimplă. Întru și eu după zece minute în biroul alăturat. Toți amuzec, oracum surprinși și speriați, iar tipul cu securitatea sindicatului albastru mă întreabă Ce dorești, mă? și îmi barozăză calea. Găsesc totuși salvarea: în spatele lui o uriașă bibliotecă. Opere complete de Lenin, apoi Karl Marx și Engels. Fac trei pași, îi ocolesc, iau două volume de Lenin și dispar pe ușă. După vreo oră, Sindicatul dosarului albastru revine în sală și, cu cei rămași, se începe un adevărat „scandal” pentru alegerea liderului Federației și alegerea unui statut cui mai original de cele existente în țară și în străinătate, ne atenționează „secretarul B.O.B.”. Cineva de pe hol anunță că la mai toate uzinele s-au anunțat greve de avertiment. Dar vocea lui este înghițită de strigătele Ne trebuie un lider! Ne trebuie un lider!

1 martie 1990, ora 12. Privesc spre oțelăria TC 3. Nici un coș nu fumegă. Sînt în biroul de secție al oțelăriei. La ora 12.15, reprezentantul real al sindicatului muncitorilor din TC 3, un muncitor cu barbă, anunță telefonic, oficial, Administrația C.S.G.-ului că TC 3 a intrat în grevă pe motivul nerespectării promisiunii cu săptămîna de cinci zile lucrătoare.

Vineri, 2 martie, 1990, ora 6.40. Cobor cu valul de muncitori din autobuze. Mulți spun că au fost greve de avertiment, în continuare, în schimburile II și III. Comunistul de pe 28 februarie nu a făcut decât să umple paharul. Siderurgistii gălățeni trăiesc de la revoluție o stare de ne-mulțumire generală: Sintem conduși de aceleași lichele de directori generali! Delegația lor, trimisă în București, a stat de vorbă cu dl. Petre Roman, care i-a asigurat atunci că în privința reducerii săptămînilor de lucru la cinci zile, a respectării

sporului de toxicitate și punerea siderurgistilor în drepturile elementare pe care le-au avut cîndva, chiar sub Ceaușescu, nici o problemă, mergeti și muncii că totul se va rezolva imediat. Dar după o lună absolut nimic nu s-a schimbat. E chiar mai rău ca sub Ceaușescu, ne-am săturat de minciunile Frontului!

Ora 7.30. La uzinele de oțel refractar-U.O.R., grevă. Un inginer de la Administrație vrea să-i convingă pe muncitorii că F.S.N.-ul nu minte. Rămîne să vorbească singur. Reprezentanții oțelărilor se îndreaptă către uzinele 2 și 1. Și acolo greva a început de dimineață, converti-zoarele sînt la orizontală. La plecarea oamenilor Administrației încearcă să-i oprească. Dar vocile oțelărilor devin aspre, minioase. Ne-am săturat de Hiescu și de Frontul lui, ce-am ajuns la mina lui? Să vină Roman care ne-a dus de nas! Și Ceaușescu ne-a mințit la fel! Minerii au fost mai deștepti, noi am stat și am muncit ca proștii, iar ei și-au obișnuit drepturile!

Ora 9.00. La sediul U.O.R. este așteptat directorul general care nu are curajul să vină! S-a anunțat greva generală pe întreg C.S.G.-ul, pentru mîine, sîmbătă, 3 martie 1990, ora 9.30. Pe poarta principală ies mai multe ARO-uri cu număr galben și Dacia ale Administrației, în plină viteză.

Ora 11.00. În oraș, în drum spre gară, observ o pancartă mare: Grevă. Jos Mociușchi și elica lui de mafioți. În curtea Regionalei de Gaz Metan Galați, muncitorii așteaptă demisia fostului și actualului lor director, cel mai corupt om al Galațiului, sustineau ei.

Sîmbătă, 3 martie, ora 14.30. Afu, la ieșirea schimbului I al C.S.G., că Administrația a reușit prin oamenii ei să convingă pe siderurgistii prin „dulci amenințări” — de genul dacă nu vă liniștiți, vin capitaliștii și vă cumpără combinatul — să amîne greva generală pentru luni 5 martie, ora 12.00, dar că ar fi mai bine să se răzîndească!

Pogină realizată de SILVIU ALUPEI

Un mărtișor pentru guvern

● Fragment din stenograma discuției purtate la sediul G.D.S. cu liderii ai sindicatelor, în prezența domnilor Gabriel Andreescu și Dan Opreșcu pe data de 1 martie 1990

O voce: (...) noi, de fapt, reprezentăm suportul... deci, suportul... dacă vreți, propteaua pe care ceponeu' se sprijină în rezolvarea problemei economice, dom'le! Dacă noi ne dezorganizăm și stăm pe stradă și manifestăm, ceponeu' asta nu-si mai la salariile, dom'le!

Miron Mițrea (Sindicatul Sofierilor): Deci, punctul nostru de vedere este următorul: căutăm încă săptămâna asta și poate săptămâna viitoare să se numere sindicatele în birouri. Adică noi cu acetle (...) Dacă nu găsim înțelegere, săptămâna viitoare vom număra în stradă. Adică, dacă au nevoie C.P.U.N.-ul, președintele Iliescu, Petre Roman sau altcineva să le vadă în stradă — le ducem în stradă, să le vadă! Astăzi sînt sindicatele: la București, la Timișoara, la Craiova, peste tot; le putem scoate ori cînd în stradă. Ieri am făcut o mică demonstrație celor din guvern, cum se pot scoate sindicatele ușor, numai așa, un pic. Nu este nevoie să facem, din punctul nostru de vedere, Doamne fereste, demonstrații de genul ăsta. Noi nu vrem să bulversăm economia, noi, sindicatele, sîntem primii care vrem s-o sprîmim. Însă nu la modul în care în C.P.U.N. există Călinescu și Nagy care ne reprezintă pe noi, sindicatele libere, și sindicatele libere n-au nici un reprezentant acolo. Și mai au și dreptul să voteze, indiferent ce poștile au ei. (...) Noi tocmai asta vrem să facem acum, să nu apelăm la forța noastră. Nu am venit aici la dumneavoastră știind că faceți parte din C.P.U.N. ca să punem probleme. Nu! Întîmplător a ajuns discuția aicea. Noi încercăm, tocmai, să nu apelăm la a se număra sindicatele în stradă. Dar se pare că deocamdată nu găsim nici-un fel de... cum de a aborda discuția la un nivel... mod să spun... nu că nu abordăm discuția, ba da, se abordează discuția — prin pasarea problemei de la un ministru la altul, de la guvern la C.P.U.N., de la C.P.U.N. la alt guvern și așa mai departe. Nu este un mod care se mai poate tolera. Avem dela niște situații: ajutoare de boală și alte chestii de ăsta. Sindicatele nu beneficiază de ele și

întreprinderile ar avea fonduri, nu sindicatele, deoarece directorul și-a făcut sindicatul lui, pe care vrea, bineînțeles, să-l afilieze la vechiul U.G.S.R. — este o soluție foarte firească pentru un director. (...) Vreți să vă înscrieți în sindicatul soferilor? Nu vă dau casă, nu vă dau ală... Există o lege care nu se respectă. După cum nu se respectă hotărârile primului-ministru Petre Roman. Noi am făcut ieri grevă ca să convingem un ministru să zică că Petre Roman a avut dreptate... Adică, vedeți, situația e foarte delicată. (...) Sînt momente în care a sta de vorbă la infinit, săptămîni de zile, nu duce nicăieri. Noi avem dela două luni peste cinci zile de cînd am discutat prima oară cu domnul Petre Roman problema asta. Și răbdarea are o limită!

Gabriel Andreescu: Sînt absolut de acord cu dvs. și am comentat înainte că forța aceasta, pînă în urmă, este solicitată ca să apere niște interese. Este însă îned o nuanță în modul în care apare această solicitare, o nuanță care, totuși, poate să conțenească foarte mult. Astăzi cînd discutați cu...
Miron Mițrea: Aaa, vorbim de prima discuție sau de a doua, nu de a șaptea discuție! Sînteti de acord cu mine?
Gabriel Andreescu: Nuanța care a apărut în...
Miron Mițrea: Da! Deci noi cînd am discutat acum am pus problema... Noi am discutat cu domnul Roman, l-am spus domnului Roman, am discutat cu domnul Budura, ne-a garantat de n ori că l-a transmis domnului Iliescu, am discutat cu alții, tot felul de consilieri și adjuccți de consilieri, mine discutați din nou cu domnul Budura și mine o să discutați cu domnul N. S. Dumitru, angajat și obligat de domnul Iliescu să facă ancheta asupra U.G.S.R.-ului, zicea că-mi dă în două zile răspuns prin telefon acasă, nu trecut trei zile, n-a venit nici telefonul... Nu pot să mă duc cu mașina la domnul Dumitru acasă, să nu exagerez, adică avem și noi o limită de bun-simț.

Gabriel Andreescu: Da, da, firese, nu...
Miron Mițrea: Trebuie să... ținem lucrurile, să se... lucrurile sînt clare la ora actuală. S-a schimbat forța de stat, la ora actuală ca forța de stat, întîmplător este acest C.P.U.N. — eî este de fragil știți mai bine decît mine! Există un guvern — eî este de fragil știu cu toții, din relațiile între primul-ministru și ministere care există la ora actuală; și trebuie să recunoaștem că restul structurilor, cu ministri în cap, majoritatea, sînt vechile organe de conducere. Majoritatea (...) Acea tergiversare pe care o cunoaștem cu toții, acea mutare a discuției de azi pe poimîine pe care o cunoaștem cu toții, refuz de a se prezenta la o comisie ordonată de primul ministru, ce să mai vorbim... (...) Cine și cum putem să cerem acest lucru, pentru că nu vrem să cerem cu mașina în stradă, pentru că... vă spunem și noi, toată forța se transformă în chestia asta și atunci ce facem?... Doamne, scoatem noi 2000 de mașini în București ca să ne vadă lumea și să stea de vorbă cu noi și eu nu vreau pentru că ei adoră chestia asta. Și noi, care privim, e un spectacol... ei adoră, dacă mine... dacă acum dau telefon la sediul și spun mine scoateți-mi mașinile în stradă, dacă dau telefon, ca furnicile pînă mine sînt pregătiti să iasă. Deci, nu trebuie să...

A consemnat LUCIAN BRANEA

Sindicatele independente

Doleanțe și imperative

Mai multe sindicate legal constituite (Sindicatul Liber Independent ale Întreprinderii „23 August”, Sindicatul Liber din Întreprinderea de Tevil „Republica”, Sindicatul Liber din Întreprinderea de Încălțăminte „Progresul”, Sindicatul Liber Independent de la I.M.U.A.B.) au înaintat C.P.U.N. o listă, înregistrată cu nr. 71.314/25.02.1990 și cu tr. 13/28.02.1990, cuprinzînd următoarele cereri:
● Desființarea completă a structurii U.G.S.R.
● Considerînd că organele de conducere ale vechiului U.G.S.R., precum și Comitetul Național Provizoriu de Organizare a Sindicatelor Libere nu sînt legal constituite pe baze democratice de reprezentare, se impune nerecunoașterea lor formală.
● Se revendică: a) deblocarea și accesul la fondurile bănești și la alte bunuri aparținînd fostului U.G.S.R.; b) stabilirea unui mecanism legal prin care sindicatele adevărate să intre în posesia fondurilor și patrimoniului fostului U.G.S.R., în proporția cîvînită.
De asemenea, semnatarii se alătură, prin accesul petiției, Confederației FRAȚIA, Sindicatului „15 Noiembrie” Brașov, Sindicatului SANITAS, Federației Institutelor de Cercetare și Proiectare.
Domnul Constantin Caloianu, prim-adjunct al Ministrului Economiei Na-

ționale a semnat o **Exponere de motive** în legătură cu decretul-lege privind administrarea provizorie a patrimoniului aparținînd fostei U.G.S.R. și a organelor ei teritoriale; totodată, s-a înaintat spre semnare domnului Ion Iliescu, președintele C.P.U.N., proiectul decretului-lege respectiv.
Într-o petiție către C.P.U.N., sindicatele și federațiile sindicale, reunite în Confederația Națională, au cerut:
● Interzicerea activității structurii fostului U.G.S.R. și a Comitetului Național de Organizare a Sindicatelor Libere din România.
● Publicarea patrimoniului sindical, împreună cu transferarea —

în mod progresiv — de cote părți din fondurile fostului U.G.S.R. către sindicatele și federațiile sindicale legale.
● Controlul, din partea noilor sindicate și federații, a bazelor materiale a sindicatelor din România.
● Reprezentarea sindicatelor legal constituite în C.P.U.N. prin trei membri ai Confederației Naționale, cu statut de observator, cu drept de interpelare și de inițiativă legislativă.
● Repartizarea de sedii pentru sindicatele legal constituite, precum și renunțarea tuturor decretelor-lege elaborate pînă la data de 2 martie 1990.
Semnază reprezentarii următoarelor sindicate: Federația Sindicatelor Lucrătorilor din Cercetare-Proiectare din România, Federația Sindicatului Independent „Migrația 13 Noiembrie” Brașov, Sindicatul Independent al Medicilor din România, Sindicatul Liber Independent al Întreprinderii de Încălțăminte „Progresul” București, Sindicatul Liber Independent al I.M.G.B., Sindicatul Liber Independent al Întreprinderii de Tevil „Republica”, Sindicatul Liber Independent „Unitatea” din Întreprinderea „23 August”, Sindicatul Liber Independent al sectilor calde din Întreprinderea „23 August” București, Sindicatul Liber Independent „DERO” Ploiești, Sindicatul Liber Independent „1 Mai” Ploiești, Sindicatul Liber Independent „AZUR” Timișoara, Sindicatul Liber Independent al Întreprinderii Rulmenți Grei Ploiești, Sindicatul Independent al Institutului de Aviație, Sindicatul Liber al Salariaților din I.M.G.B., Sindicatul Liber Independent „Flacăra” Ploiești, Sindicatul Liber Independent „POLICOLOR” București, Sindicatul Sofierilor din România, Sindicatul Liber Independent „Bete Bahova” București, Sindicatul Liber Întreprinderea de Medicamente București.

Proză naivă

sau cum să devii muncitor necalificat?

1 martie 1990, ora 14.30. Tramvaiul 34, bine umplut și cu oameni și cu fum (în fața seriei „Defect” dar cine știe cînd mai vine altul, așa că fie ce-o fi, urcăm). Dintre coastele bine presate țigărele undeva un răcnet: „N-a zis dom'le că ne dă săptămîna de 5 zile? ! N-a zis că de la 1 martie ne dă 5 zile? ! Și acum o schimbă că vezi, economia, chestii...
— Păi dacă stai pe străzi toată ziua! spune o voce feminină, gen funcționară spre pensie.
— I-aunzuri, stii ce-i aia 1 leu și 15 bani, ai muncit vreo două pentru 1 leu și 15 bani, că mai bine cîștigam în față la „Melodia”. Eu la confecții cu 2.200 și 3 copii acasă?
— Nu știu de ce se mai omoară unii ațita, nu văd că e la fel, doar ceva mai moderat! spune un filosof cu un plod în brațe.
Ei bine, o reacție atît de rapidă, ajunsă în urechile mele (după comunicatul din 28 februarie), m-a surprins. Gîndim la fel și fără indicații? De exemplu, îmi spunem în seara precedentă, că „bici-cleți” (săptămîna de lucru de 5 zile) nu s-a primit pentru că s-a lipsit nejustificat (!!) de la muncă. N-am fost băieți cumînți! Surprinsă, surprinsă, dar am tresărit auzind de confecții. Un loc cu nimic mai confortabil decît celelalte fabrici ale industriei ușoare.
Să ne întoarcem cu cîțiva ani în urmă. O absinență de lucru teoretic, în '76, se ducea frumos la oficiul forței de muncă (să nu credeți că este o poveste). În buzurii avea un stes de specialiști în broderia manuală (nu rîdeți). Biroul de repartiție al sectorului 2 de pe atunci: „Broderie”, poate la maici, noi trebuie să vă trimitem într-o întreprindere serioasă care așteaptă să vă atînceți contribuția etc.”
A fost „Progresul” — fabrică de încălțăminte.
Pentru machiajul gros cu care se forda realitatea aș cere socoteală și azi. Dar cui?
N-a surprins-o că în acel loc era singura absolventă de liceu. Urmite au fost însă gazetele: „Cum, nu s-a pînit lăsat de un loc la un birou? Dar dacă aveți liceu e bine, poate ne ajutați la gazeta de știri, să scrieți ceva, să desenați...” (vocea U.T.C.-ului).
Primete zile, oriunde te ții treaz, vioi. Locurile noi sînt interesante indiferent de culoarea și mînosul lor. Dădeai cu pap, mutai de colo-colo un teac de ceai, decupai, curătași și te uitați din ce în ce mai des la ceas. Neînspirat gest, pentru că la sfîrșitul lunii, maistrul, șeful acelei hale pline de salariați, grăia: — „Deci nu ne-am îndeplinit planul. Mîna necalificată ne trage înapoi. Miine lucrăm peste program. Duminică nu la la 8 ore!”. Îl dădea maistrului era economia mișcărilor tehnologice. În unitatea de timp trebuia să faci cît mai puține mișcări și eî mai multe produse. Cînteresarea materială era marota lui. Se lucra la normă. Stăteau 8 ore în picioare la o mașină de statat și luau bani, 800 de lei pe lună (salariul oficial minim era 1.200 lei — muncitori necalificați).

mele directe. Dar revendicările în fața cui să le mai pui? Doar trăiam în minunata societate visată de îndăintat. Eu găzduim totuși pe cineva. Părinții. „De ce n-ai făcut nimic? De ce n-ai lăsat? De ce n-ai admis?” — urlam duminica venînd de la lucru.
Cu timpul, cînd am înțeles cît conțam în decizia (poate doar la nivelul „jumătate plus unu”) furia de atunci a început să zemeze cu o fișă.
În cele din urmă am aderat la „fluctuație”, fenomen consacrat în întreprinderile dificile (neînclintuire de plan, trei schimburi, toxicitatea mediului). Am părăsit hangarul fixt de oameni și ghețe pentru copii, de la marginea orașului, pentru o igienizantă secție de săpun „Stella”. Admit ruginată că am sosit pe noui post de muncitor necalificat prin pie. Aici, m-am simțit că un pionier venit cu detașamentul, să vadă cum se fabrică săpunul. Sălile erau pline de utilaje tehnologice de import, de praful de săpun și de optimiam distribuit pe 24 de ore. Noaptea, în pauza de masă, dormeam pe masă, 15 minute, intervalul liniștit — mașinile tăceau. Zina împachetam și porțeam. Cu toate polurile de producție, acordul era global, salariul integral. În timpul programului se primea lapte (la sporal de toxicitate se renunțase; eroiam spre culmile...).

E greu de spus dacă acele experiențe au fost fundamentale. Dar de uitat nu sînt. În timpul celor 8 sau mai multe ore de gesturi repetate la nesfîrșit, creierul făcea deciziuni. Sugera nerăbdare că 8 ore de automatisme sînt mai potricite unui robot (care?) decît unui om. Probabil că ne-am născut cu toți prea devreme! V-ar dezplăce o societate în care robotii ar excelela muncile inconvenabile, iar oamenii s-ar ocupa în sfîrșit de ceea ce le place? Din acest vis SF mă trezește o imagine de pe stradă. Din mîna unui om atîrnă o sacosă de plastic plină cu ouă. Odată am văzut-o rupîndu-se de la mîner, ca făiată. Omitem de a te totuar și prindem sămă a comparatorului. În mîntoa mea un tren de asociații: sacosule defecte, aparatele defecte, alimentele din încăpătorii și banii pe care îi plătești cumpărînd nimic. Iar aceste erori se fabricau în locuri în care oamenii căpătau boli profesionale, infirmități pe viață și salarii insuficiente ca să cumpere o dată pe lună celor 2 copii cîte o pungă de pufoșe și un covrig în zeamă de sărbătoare — zina lefi!

Odată, inginerul îi spunea muncitorului: „Doamne, vă rog să-mi faceți această piesă”. Dialogul era profesional, căutarea în interesul instituției. Muncitorul ar fi roșit dacă ar fi dat un rebut. „Secvună interbelică transilvană” mi se spune, ce-a fost, s-a dus, irecuperabil, nu întreb? În ultima vreme, oameni simpli mărturisesc că nu mai au nici o plăcere. Obligați să facă lucruri proaste, cîrpite și de mîntuială, se devalorizau ei înșiși, în propriilor ochi.
Un psiholog ne-ar putea explica ce se află la originea onoarei profesionale. La sfîrșitul ei, este aia de o facultate, de o încropelă și mai ales de „cooperativa Munca în zadar”. Poate avem fiecare un sens al binelui, conținut în noi și exprimat cînd în zălzet e liniște, cînd patologicul nu acoperă mîntea.
Prima tursă a echilibrului e respectul celorlalți pentru ceea ce faci. Respectul în munca ta, nu mai poți fi conștănt, înălțurat, iar cu un statut social solid, ce rost ar mai avea să te aperi, inventînd monstruoșități de tipul „noi muncim, noi nu gîndim?”
Să înțelegem în sfîrșit, că nimeni nu poate lipsi sau nu va fi sărit la apelul de bilanș. Sîntem toți, cele 5 miliarde, oameni. Dacă unii uită, să nu ocolim prețelul de a le aminti. Apropo, am auzit că umbra tar scrisorile deschise, mai ales dintre cele spre „exterior”. Dragi muncitori de la L. Ch. Victoria, faceți vă rog lipiciul mai bun, altfel într-o bună zi amicii noștri de peste hotare vor primi doar piucul... (!)

MARINA MEZEI

TEMEIURI LEGALE

In dorința de a sprijini acțiunea de constituire și organizare a noilor sindicate, redacția își propune să continue publicarea unor articole și consultații pe această temă, precum și a unor texte din Convențiile și Recomandările Organizației Internaționale a Muncii care prezintă un interes mai larg.

Convenția nr. 135 / 1971, asupra protecției oamenilor muncii în cadrul întreprinderii și facilităților ce trebuie să li se acorde

Art. 1 — Reprezentanții oamenilor muncii în întreprindere trebuie să beneficieze de o protecție eficace împotriva oricăror manevre ce ar putea să le aducă prejudicii, inclusiv concedierea și care ar fi motivate de calitatea sau activitățile lor în calitate de reprezentanți ai oamenilor muncii, afilierea lor sindicală sau participarea la activități sindicale, cu condiția ca ei să fi acționați în conformitate cu legile, contractele colective sau alte aranjamente contractuale în vigoare.

Art. 2 — Trebuie acordate facilități în întreprindere reprezentanților oamenilor muncii, pentru a li se permite îndeplinirea rapidă și eficace a funcțiilor lor.

In această privință trebuie să se țină cont de caracteristicile sistemului de relații profesionale prevalente în țară, ca și de nevoile, importanța

și posibilitățile întreprinderii interesate.

Acordarea unor astfel de facilități nu trebuie să împiedice funcționarea eficace a întreprinderii interesate.

Art. 3 — Prin „reprezenții ai oamenilor muncii” în sensul prezentei convenții se înțeleg persoanele recunoscute ca atare de către legislația sau practicile fiecărei țări, fie că sînt: a) reprezentanți sindicali, adică reprezentanți numiți sau aleși de către sindicate sau de către membri de sindicat;

b) reprezentanți aleși de către oamenii muncii din întreprindere, conform prevederilor legislației naționale sau al contractelor colective și a căror funcții nu vizează activități recunoscute ca fiind de prerogative exclusive ale sindicatelor.

Convenția nr. 87 din 1948 privind libertatea sindicală și protecția dreptului sindical

I. LIBERTATEA SINDICALĂ

Orice membru al Organizației Internaționale a Muncii care a ratificat prezenta convenție se angajează să dea expresie următoarelor dispoziții:

— Oamenii muncii, fără nici o deosebire, au dreptul, fără autorizație prealabilă, să constituie organizații potrivit opiniilor lor, precum și să se afilieze la aceste organizații, cu condiția să se conformeze statutelor acestora;

— Organizațiile oamenilor muncii au dreptul să-și elaboreze propriile statute și regulamente administrative, să-și aleagă liber reprezentanții, să-și organizeze propria activitate și gestionare și să-și formuleze programul de acțiune;

— Autoritățile publice trebuie să se abțină de la orice intervenție de natură să limiteze acest drept sau să îngreuneze exercitarea lui legală;

— Organizațiile oamenilor muncii nu pot fi dizolvate sau suspendate pe cale administrativă;

— Organizațiile oamenilor muncii au dreptul de a constitui federații și confederații precum și cel de a se afilia la organizații internaționale ale sindicatelor;

— Dobîndirea personalității juridice de către organizațiile oamenilor mun-

ci, federațiile și confederațiile acestora nu poate fi subordonată unor condiții de natură să compromită independența și autonomia acestora;

— Legislația națională nu trebuie să afecteze garanțiile prevăzute prin prezenta convenție;

— In sensul prezentei Convenții, termenul „organizație” înseamnă orice organizație a oamenilor muncii avînd ca scop promovarea și apărarea intereselor acestora.

II. PROTECȚIA DREPTULUI SINDICAL

— Toți membrii Organizației Internaționale a Muncii pentru care prezenta convenție este în vigoare se angajează să ia toate măsurile necesare și apropiate pentru a asigura oamenilor muncii liberul exercițiu al dreptului sindical.

N.R. Pentru a veni în sprijinul constituirii și organizării pe baze legale, și potrivit intereselor oamenilor muncii din țara noastră, a noulor organizații sindicale libere vom continua să publicăm extrase din Convențiile și Recomandările Organizației Internaționale a Muncii, care prezintă un interes mai larg.

Sindicatul Independent al Institutului de Aviație s-a format ca orice organizație democratică, de jos în sus, printr-o mișcare organizatorică de inițiere lansată încă din primele zile ale lunii ianuarie de către un grup de salariați care au desfășurat o vastă acțiune de documentare și informare, pe baza unor materiale referitoare la mișcarea sindicală din țară și din străinătate.

mină funcționarea democratică a sindicatului iar eficiența de acțiune a sindicatului depinde de coeziunea dintre membrii săi.

Sindicatul Independent al Institutului de Aviație este, deci, o organizație permanentă, democratică, creată de oamenii muncii pentru a îmbunătăți condițiile de lucru prin Contractul Colectiv de Muncă, pentru a obține condiții de muncă și de trai mai bune.

In Institutul nostru, sindicatul s-a constituit ca un sindicat independent, pe baze democratice de reprezentare, de jos în sus, prin intermediul adunăturilor liber consimțite.

Conform statutului nostru, nu recunoaștem organele de conducere a fostului U.G.S.R. și nici Comitetul Național Provizoriu de Organizare a Sindicatelor Libere din România, avînd în vedere că nu sînt legal constituite, pe baze democratice de reprezentare.

Din acest motiv, Sindicatul Independent al Institutului de Aviație, revendică deblocarea și accesul la fondurile bănești acumulate în timp prin cotizațiile salariaților Institutului și stabilirea mecanismului legal prin care sindicatul nostru să intre în posesia fondurilor și a patrimoniului fostului U.G.S.R. ce i se cuvin.

Deșigur că există și salariați ai Institutului de Aviație care nu sînt membri ai noului sindicat independent creat în Institutul nostru și care trebuie să beneficieze și ei, în egală măsură de revendicările expuse mai sus.

Paralel cu interzicerea activităților suprastructurii fostului U.G.S.R. și a Comitetului Național de Organizare a Sindicatelor Libere este necesară elaborarea unei carte albe a patrimoniului vechiului U.G.S.R. care să fie dată publicității.

In contextul noulor relații social-politice din România, muncătorii, intelectuali și celelalte categorii sociale au trecut la organizarea sindicatelor de tip nou, demo-

Sindicatul independent al Institutului de Aviație

In urma a peste 3 săptămîni de muncă susținută în domeniul culegerii de informații și al documentării, s-a lansat, prin grija unui comitet de inițiere format spontan, primul proiect de STATUT provizoriu care urmărește, prin difuzarea lui în rândul salariaților Institutului de Aviație, să promoveze din partea oamenilor muncii propuneri de susținere, completări sau modificări a acestuia. Coroborarea tuturor propunerilor și sugestilor privitoare la structura și fondul acestui statut a avut ca rezultat variantele II și III ale statutului, cea de a treia rămînd în forma definitivă de prezentare pentru legalizare.

In timpul aceleiași mișcări de inițiere și organizare a acestui sindicat s-a elaborat și un proiect de contract colectiv de muncă, care la ora actuală nu este definitiv, dar care reprezintă principala preocupare a Consiliului sindicatului nostru în următoarea perioadă.

Contractul colectiv de muncă trebuie încheiat cu conducerea administrativă a Institutului și prevede o serie de desiderate și hotărîri ale membrilor de sindicat.

In acest moment, problema încheierii contractului colectiv de muncă este în strînsă asociere cu șomajul apărut în România și cu problematica asigurării locurilor de muncă.

Sindicatul Independent al Institutului de Aviație nu s-a constituit pînă în acest moment cu o situație concretă de șomaj în cadrul Institutului, dar problema restructurării personalului muncitor începe să fie din ce în ce mai acută la nivelul conducerii administrative. Se încearcă tot felul de soluționări și idei pentru a se evita transformarea unor salariați ai Institutului în șomeri, dar în același timp, în anumite sectoare de activitate ale Institutului, deja s-au concretizat noi angajări de personal și chiar concursuri pentru ocuparea unor posturi.

Este adevărat că Revoluția din decembrie 1989 a adus o concepție nouă în organizarea și funcționarea Institutului de Aviație, o autonomie economică și o libertate de acțiune, dar în același timp, se pune din ce în ce mai acut problema specificului fiecărei întreprinderi, profesionalismul celor angajați în procesele productive cit și problema eficienței și rentabilității. Este evident că acestea sînt criteriile de existență a oricărei întreprinderi în actuala conjunctură economică, dar trebuie să se analizeze foarte profund problema șomajului și a asigurării locurilor de muncă, problema ce revine implicit fiecărei întreprinderi dar și sindicatelor libere și independente create în aceste întreprinderi. In prezent, se desfășoară o luptă pentru asigurarea încărcării capacităților de producție ale fiecărei întreprinderi, pentru asigurarea salariilor de bază ale tuturor oamenilor muncii.

Fundamentul vechii sindicale este democrația, la fel ca și principul „minoritatea se supune majorității”, dar fără a ignora respectul față de ideile minorității. Statutul este documentul de bază care deter-

mină funcționarea democratică a sindicatului și este fundamentul de acțiune a sindicatului. În baza Decretului-Lege nr. 8 din 31.12.1989, publicat în Monitorul Oficial din 03.01.1990. Avînd în vedere că pe plan național nu există un organ de coordonare a mișcării sindicale de tip democratic, precum și necesitatea stringenței a organizării și îndrumării maselor de oameni ai muncii pentru continuarea procesului de producție și dobîndirea drepturilor și libertăților democratice, prin asocierea mai multor sindicate s-a constituit Confederația Sindicatelor Independente „Frăția”, în care activează și sindicatul nostru.

Noua călăușă a U.G.S.R.-ului care se autointitulează acum Comitet Național de Organizare a Sindicatelor Libere din România întretine astăzi un fals conflict între sindicatele nou create și între oamenii muncii. Acest conflict dacă va deveni scut are toate șansele să devină o problemă de stat. De aceea, toți activiștii U.G.S.R., trebuie să fie trecuți cit mai repede la același regim cu activiștii p.e.r. și să li se interzică să mai desfășoare orice activitate sindicală.

Se impun în același timp organizarea unei întâlniri a tuturor reprezentanților sindicatelor democratice din România pentru a realiza o unitate de luptă și acțiune în estul acestui conflict cu vechiul U.G.S.R.

Intenția Sindicatului nostru este de a iniția și realiza o Federație a Sindicatelor Libere și Independente din Industria aeronautică română.

Totuși, am primit din partea Grupului pentru Dialog Social, care ne-a contactat în rezolvarea unor probleme de dotare și acces la mass-media, un sprijin susținut. Am purtat dialoguri, am realizat legături cu reprezentanți ai altor sindicate democratice din țară și de peste hotare și am fost îndrumați pentru obținerea unor echipamente de birou, strict necesare acum la început de drum. Deși aceste echipamente nu reprezintă nici pe departe strictul necesar, ele au constituit un stimul pentru mișcarea noastră sindicală. Așteptăm însă sprijin din partea Grupului pentru Dialog Social în problema procurării unui xerox cu care să ne putem rezolva problemele zilnice de multiplicare și copiere, întrucît la ora actuală nu dispunem decît de două mașini de scris, o mașină de calcul și un copier manual.

Ar mai fi multe probleme de supus atenției în aceste rînduri ca de exemplu probleme legate de privatizarea în economie, problematica alegerilor și stabilitatea economică, probleme care privesc implicit și organizația de sindicat. Sîntem siguri că pentru aceste probleme fiecare dintre noi avem libertatea și dreptul să gîndim așa cum ne dictează bunul simț și conștiința.

Cînd ești singur nu ai nici o putere, unit înșă cu colegii tăi de muncă într-un sindicat, al cărui scop este să se ocupe zilnic și în mod permanent de problemele salariaților, canei o protecție a cărei valoare nu poate fi apreciată în cuvinte.

MARIUS AVRAM

O nouă primăvară pe vechile dureri?

- Convorbire cu dl. SIMION GHEORGHE, un lider sindical -

Fosta U.G.S.R. este o instituție compromisă. Activiștii ei și-au trăit veacul în bună vecinătate și înțelegere cu activiștii de partid — de altfel, distincția de termeni este pur formală întrucât atât unii și ceilalți reprezentau același aparat de constrângere, numit cu candoare **puterea poporului**. Pentru ca lupul să rămână lup, după revolta din decembrie, U.G.S.R. și-a schimbat titulatura, prin imitația cea mai la îndemână: s-a botezat **Frontul Național al Sindicatelor Libere**. Astfel, eu cea mai multă răbdare din partea acestui popor, am mai fi putut afla și de existența altor fronturi, nu cu mult mai năstrușnice: **Frontul Național al Miștilor**, **Frontul Național și Internațional al Securității**, **Frontul Național al Penitenciarelor**. Din convorbirea cu domnul Simion Gheorghe, unul din liderii Federației sindicatelor libere din România, convorbirea pe care am avut-o la sediul **Grupului pentru Dialog Social**, veți deduce „subtila” strategie a foștilor și actualilor activiști ai U.G.S.R. prin care acestia au încercat și încearcă „menține-rea căciulii brumării ori din blana de nutria care să dea seama de capetele descoperite care au legat în stradă în zilele acestui blestemat dar și binecuvântat decembrie al nostru”.

— Cunoaștem, domnule Simion, cu toții zicala: „cine se aseamănă se adună”. Puterea, la noi, nu a putut-o exercita decât o anumită categorie, hai să-i spunem umană: cei care, cu orice preț, au vrut această putere. Printre condițiile pe care trebuia să le intrinsecă un executant al puterii cred că se numără și acestea: nonidentitate, nonpartenență de clasă ori categorie socială, incultură, lipsă de scrupule în obținerea și mai ales în păstrarea unui secon. Activiștii U.G.S.R. erau, și ei, instrumente în exercitarea acestei puteri, ca „reprezentanți” ai oamenilor muncii din întreprinderi și instituții. Personal, nu cred că ați constatat acest lucru, la modul unei revelații, abia după evenimentele din decembrie.

— Nu, și tocmai de aceea în primele zile ale lui ianuarie am intrat în biroulul lui, cum se spune. Au fost naivi cei care au crezut că, o dată cu căderea regimului lui Ceaușescu, exponenții puterii ne vor cădea nouă în genunchi, pentru iertare. Pe 5 ianuarie m-am dus la sectorul 1 unde era adunată, în păr, toată gașca U.G.S.R. Doamna Matilda Voinea

mi-a dat „sfaturi prețioase” pe care să le pun în aplicare, nu înainte de a mă îndemna să semnez o adeziune pentru **Frontul Național al Sindicatelor Libere**. Aveau acolo stive de platforme-program, scrise pe hirtie cartonată, super lux, cu care eu trebuia să le fac propagandă. Le-am făcut jocul și am citit, în fugă, cele câteva zeci de puncte din programul „noului” sindicat. La punctul 21 se anunța congresul sindicatelor, pe data de 12 aprilie, rezervându-se astfel timp suficient pentru depunerea candidaturilor în parlament. Într-un alt punct al platformei-program se anunța că se pun la dispoziția poporului toate vilele și casele de odihnă ale sindicatului. Mai rămânea ca poporul să se infățiseze și să le stăpânească și gospodărească pe placul lui! Le-am făcut jocul, am luat tocurile de platforme-program și le-am distribuit la metrou, la Unirii, ca manifeste. Au eliminat ei, apoi, punctele prin care se acuzau singuri, au „curățit” platforma, dar cuiul era bătut în talpă — și-l bătușeră singuri, mizând, ca și până acum, pe credulitatea muncitorilor...

— Tocmai aici e problema: au crezut până acum muncitorii în U.G.S.R., în activiștii care îi „reprezentau”?

— Sîi foarte bine că nu. Sau, vor fi fost și dintre cei care au crezut, dovadă că mai cred și astăzi. Activiștii U.G.S.R. nu renunță atât de ușor la luptă. Mulți dintre ei controlează în continuare fondurile sindicatului, deci au posibilitatea de a-și face propagandă printre muncitori. În trecut fie spus, ne-am întîlnit cu citiva lideri americani ai sindicatelor lor. Ne-au ținut discursuri! Noi avem nevoie de fonduri și de oamenii noștri care să ne creadă, nu de discursuri.

— Domnule Simion, nu înțeleg propaganda mai ales ca pe un mijloc de a face cunoscut adevărul, pentru cei care nu-l cunosc. Refuz acea conotație a cuvintului, care ne-a obligat să vedem în mijloacele de propagandă de până acum nu o informare a maselor, ci o dezinformare a lor prin acurarea, ori mistificarea adevărului. Noi, toți, chiar n-am știut ce se întîmplă cu noi?

— Din păcate, cred că sînt mulți și dintre aceștia. Alții au știut, dar au profitat chiar de pe urma acestei „științe”. Mulți oameni sînt manipulați în continuare: de către partide politice, de către foști activiști, de către comitete de inițiativă, chiar

și sindicale. Sînt întreprinderi care nu, la ora actuală, mai multe sindicate în interiorul lor: 23 August, I.M.G.B., „1 Mai” din Ploiești. Chiar la mine, la Institutul de cercetare și proiectare (I.N.M.T.) mai există și Sindicatul liber al muncitorilor, format din vreo trei sute de oameni care, se pare, cochetează cu U.G.S.R., și cărei activiști și-au pregătit deja cuvîntările pentru congres. Am citit cu ochii mei câteva dintre ele. Ca pe vremea „epocii de aur”, care pentru majoritatea dintre noi pare acum atât de îndepărtată în timp! Dacă domnii Călinescu Ștefan și Nagy Carol au făcut parte pînă ieri din C.P.U.N., ca „reprezentanți ai Sindicatelor libere din România” (citiți astfel în sedința din 9 februarie a actualului for provizoriu de reprezentare a puterii de stat), ce să ne mai mire! A, nu știți cine sînt acești domni?

— Mărturisesc că nu știu.
— Vă dau câteva date care să răspundă la întrebarea: „ce-ați făcut în ultimii cinci ani?”. Întrebare care nu e deloc rea, dar eam indulgență în privința numărului de ani. Deci, funcțiile pe care dl. Călinescu Ștefan le-a exercitat „sub dictatură”: vicepreședinte al Comitetului U.G.S.R. din agricultură, silvicultură și industria alimentară; secretar al Comisiei S.A. Ilfov; prim-adjunct al secției organizatorice al Consiliului central al U.G.S.R., secretar P.C.R. a Consiliului național al U.G.S.R. Cîț despre dl. Nagy Carol, a fost, pînă mai ieri, instructor U.G.S.R. în Valea Jiului. Am vorbit personal cu dl. Iliescu și am obținut promisiunea că cei doi nu vor avea dreptul să participe la ședințele C.P.U.N.

— Punctînd, în trecut, lipsa de vigilență a actualului organism provizoriu al puterii de stat condus de dl. Ion Iliescu, saluînd în aceeași măsură, promisiunea pe care ați obținut-o de la domnia sa care, iată, nu se opune evidentelor, în momentul în care această evidență i se aduce personal la cunoștință, v-aș ruga să ne spuneți cum ați înfruntat și cum înțelegeți să luptați în continuare împotriva activiștilor U.G.S.R., a aparatului respectiv care, înțeleg, nu e nici pe departe dezamorsat.

— Am format mai întîi un comitet de inițiativă și acțiune pentru Federația sindicatelor independente. Pe 16 februarie s-a constituit Federația Sindicatelor Lucrătorilor din Cercetare și Proiectare din România. La adunare au participat 163 de sindicate din țară. Ulterior, federația a fost înscrisă la Judecătoria sectorului 1, pe data de 2 martie urmînd să primească personalitate juridică. Între timp am luat legătura cu confederația „Frăția” și ne-am unit acțiunile împotriva foștilor activiști ai U.G.S.R. Tot acum am obținut promisiunea din partea T.V.R.L. de a organiza o emisiune săptămînală de treizeci de minute pentru sindicatele independente nou constituite. Sperăm să aibă un spațiu de emisie la o oră de vizionare maximă. Cerem acum obținerea acceptu-ului ca trei reprezentanți din partea noas-

tră să participe la ședințele C.P.U.N., cu rol de observator, dar cu drept de interpelare și de inițiativă legislativă. Am pregătit în acest sens o petiție semnată de mai multe sindicate independente pe care o vom înainta guvernului și C.P.U.N. Vom înainta un proiect de decret-lege privind înființarea unei întreprinderi de administrare provizorie a patrimoniului aparținînd fostei U.G.S.R. și organelor ei teritoriale.

— Care este opinia dumneavoastră în ceea ce privește situația economiei naționale? De fapt, nu voi mai aștepta răspunsul care va fi, fără îndoială, acesta: economia noastră națională este la pămînt. Așa că vă întreb dacă întrevedeți vreo soluție. Și, încă ceva: care este reacția muncitorilor la posibilitatea privatizării?

— Nu cred că trebuie să mai identifi-căm privatizarea cu „exploatarea omului de către om”. Ne mai țin încă în urechi baliverne de genul: „muncitorii sînt alți proprietari cit și producători ai mijloacelor de producție”. Probabil că mai sînt și dintre cei care se tem că de acum încolo nu vor mai fi! Cîț despre o soluție, noi propunem trei direcții de acțiune pentru deblocarea economiei naționale, pe care ar fi bine să le cunoască și guvernul: 1) Înființarea în fiecare ministere a unui directorat pe produse (o fișă a fiecărui produs, inclusiv a brevetelor și inovațiilor); 2) Repartițiile să se facă pe cote minime; 3) Legat de legea micilor industrii, s-a dat această lege, dar nu s-a dat legea impozitului care să încurajeze, dar să și limiteze inițiativa particulară.

— Propun să ne oprim aici, așteptînd fiecare dintre noi un răspuns, pe care să sperăm că-l vor putea da, în timp, noile sindicate independente, actualii și viitorii lideri despre care eu cred că nu pot fi decît, vorba ceea, niște „oameni de bine”. Pentru că există o unitate a acțiunii (reformatoare, revoluționare, creatoare), deci una reală, și o altă „unitate” de data aceasta falsă (aceea care permite manipulara, mai mult, o inițiază printr-o psihologie pasivă, de grup, de masă), eu cred că adevărata unitate au dovedit-o muncitorii în zilele lui decembrie, și nu numai ei între ei, „noi ai noștri”, adică, Adevărul sindical s-a format atunci, pe loc. Să nu ne întrebăm de ce atunci, cum nu ne vom întreba nici de ce „șoimii ai patriei” au strigat tot atunci lucruri străine de ei, de virsta lor. Să nu ne întrebăm, în schimb, dacă ei, muncitorii, sau unii dintre ei, nu cumva s-au mișcat fără milă cînd s-au lăsat inspirați de sloganul: „noi muncim, noi nu gîndim”. În așteptarea răspunsului, nu-mi voi mai aminti niciodată de noaptea de 28 ianuarie, cînd am fost oprit de un grup de muncitori pe Calea Victoriei și întrebat cu duritatea pietrei ori a otelului: „tu cu cine ești, bă?”

Cu voi, cu cine să fim. Dar, cu voi, eel adevărați.
GEORGE ARUN

Stelian Tănase: Cum s-a format sindicatul dumneavoastră și de ce ați simțit nevoia să-l organizați?

N.T.: Am simțit nevoia de a organiza acest sindicat în ideea de a nu pierde acest început de democrație, de a întări democrația în România și de a impledica apariția oricărei noi forme de dictatură în țara noastră. Nu numai pentru muncitori, pentru toată lumea.

S.T.: Cînd s-a înființat acest sindicat?

N.T.: Sindicatul a început să se organizeze la 29 decembrie prin formarea unui grup de inițiativă dintre oamenii cei mai înnoși și cei mai dornici de libertate și de instaurarea unei noi orîndiri. Ulterior, acest grup nucleu i s-au raliat și alți oameni de la întreprinderi diverse sectii.

S.T.: Care sînt scopurile în acest moment, deci la începutul lui martie, ale acestui sindicat?

A.T.M.: Scopurile acestui sindicat sînt legate de exercitarea dreptului sindical în cadrul întreprinderii noastre și asigurarea libertății de opinie a tuturor muncitorilor care se raliază acestuia: posibilitatea de a organiza activitatea socială în întreprindere pe baze noi, de a putea satisface toate cerințele muncitorilor; vrem să ne aducem contribuția efectivă la dezvoltarea bazei materiale a întreprinderii, la modernizarea acesteia, să ne aducem o contribuție directă la elaborarea contractului colectiv de muncă, la semnarea contractelor cu unele firme străine remarcabile în domeniu. În așa fel încît progresul economic să fie foarte repede simțit și, alături de acest sindicat puternic, să apară și un nivel tehnic dezvoltat în întreprindere.

S.T.: În timp ce vechile sindicate aveau rolul de a întări rolul p.c.r., aveau scopul de a interzice orice activitate democratică-grevistă, demonstrații sau manifestații — asta era primul scop: de a obține câștiguri cit mai mari pentru economia națională, fără a da drepturi oamenilor. Sindicatele noi își propun tocmai să asigure exercitarea drepturilor democratice pentru toți salariații, exprimarea liberă a opiniilor, dreptul la petiție, la manifestație, la grevă, atunci cînd acestea se impun.

A.T.M.: În primul rînd, pentru reușita unor idei, am prins o idee în statutul nostru — ca vechii activiști pe linie de sindicat ținereți partid să nu facă parte din noile structuri organizatorice

Nu întîmplător, peste noapte

- Dialog cu **NARCIS TEODORESCU**, liderul Sindicatului Liber Independent „1 Mai” Ploiești și **ADRIAN TUDOR MOROIANU**, șeful comisiei mass-media al aceluiași sindicat -

și de conducere; ei pot fi simpli membri. Avînd acești oameni noi, cu idei noi, trebuie să vă spunem cu o mare satisfacție că muncitorii de la „1 Mai” gîdesc, vin zilnic cu propuneri care pot fi repede încadrate spre rezolvare: nu primim în activitatea noastră decît respectarea strictă a statutului nostru pe care îl vedem ca o lege viabilă respectînd, bineînțeles, legislația în vigoare și Constituția țării.

N.T.: Noi am început să acționăm imediat după alegerea consiliului de conducere și a biroului executiv prin comisia pentru sectoarele calde care, analizînd problemele specifice locurilor de muncă, analizînd vechea legislație, vechile articole și legi abrogate de regimul ceaușescu, a întocmit un memoriu în care se cerea revenirea la vechia legislație care dădea unele drepturi și eu acest memoriu s-a prezentat la Ministerul Industriilor Construcțiilor de Masini și la Ministerul Muncii și Ocrotirii Sociale și deja au fost ridicate problemele, au fost prinse în proiectele de lege care se pregătesc în vederea redobîndirii acestor drepturi.

S.T.: Ah vorbiți aici despre normative vechi care dădeau drepturi muncitorilor. Aveți cumva în vedere și puncte noi într-o legislație nouă?

A.T.M.: Avem în vedere dar, hînd seama că un mic sindicat de la „1 Mai” — mic între gîlîmele, fiindcă avem deja peste 10.000 de membri — poate rezolva aceste probleme, fiind problema de interes național. Dorim să ne organizăm foarte repede pe federații de ramură la nivelul federațiilor municipale

și a confederațiilor teritoriale în așa fel încît să realizăm un cumul de probleme cu care să ne putem pune în valoare posibilitatea de inițiativă legislativă.

S.T.: Care sînt raporturile între sindicatul dumneavoastră și altele sindicate?

N.T.: Raporturile sînt foarte strînsse, au devenit din ce în ce mai strînsse cu sindicatele libere și independente care și-au organizat și își desfășoară activitatea pe baza unor statute asemănătoare cu al nostru, formate de jos în sus, sindicate care au luat imediat legătura cu noi după apariția ziarului „România liberă” și care a fost publicat proiectul nostru de statut.

A.T.M.: Încă a doua zi după revoluție, care în Ploiești a avut un caracter cu totul special — nu s-a tras și, deci, nu a existat agitație în următoarele zile — ne-am putut așeza foarte repede. Acest grup de inițiativă a apărut foarte rapid, bineînțeles cu oameni care de mult ne gîndeam la astfel de probleme fiindcă nu întîmplător, peste noapte, am reușit să pornim această activitate de organizare a sindicatelor libere independente. Ne-am așiat și noi în situația de a face o vizită grupului de inițiativă de la U.G.S.R., dar am constatat foarte repede că este o mare păcăleală le-am întors spatele, le-am spus adevărurile în față și ne-am continuat activitatea.

S.T.: Spuneți-mi și mie aceste adevăruri.

A.T.M.: Adevărurile sînt legate de spiritul democratic de organizare a sindicatelor, pe baze legale, în fiecare unitate economică în parte, pe care ei nu

le respectau, pornind tot pe vechile structuri, de sus în jos, nespecifice unui stat democratic.

N.T.: U.G.S.R.-ul a elaborat în faza inițială, deci după ce și-a schimbat inscripția din U.G.S.R. în Uniunea Națională a Sindicatelor Libere din România, o platformă-program, destul de democratică, pe care au trimis-o la nivel de județe și municipii ca un fel de directivă, deci tot sarcini tratate de sus. Ulterior, o persoană de acolo care era specialistul U.G.S.R. în elaborarea statute-lor mi-a dat un model de statut care semăna foarte mult cu statutul vechiului sindicat comunist, dar din care lipsea exact punctul cel mai important, care nu trebuia în nici un caz să lipsească: dreptul la manifestație, grevă și miting. Deci, acest lucru lipsea, deci în platforma lor era stipulat ca punct aparte.

S.T.: Aș vrea să vă întreb ce inițiative pregătiți pentru viitorul apropiat?

A.T.M.: În această săptămînă ne vom putea bucura de apariția primului ziar al unui sindicat liber independent din județul Prahova, se va numi foarte frumos „Concordia” — zeita prieteniei și a concilierii, un simbol șper, pentru toată activitatea sindicală, prin care vom doîi să facem publice foarte multe materiale vizînd democrația sindicală pentru a reuși să transmitem noțiuni elementare tuturor muncitorilor de pe raza județului Prahova.

S.T.: Ne bucurăm și aș vrea să vă întreb care este relația dumneavoastră cu redacția revistei „22”, cu Grupul pentru Dialog Social?

A.T.M.: Pînă în acest moment, cel din conducerea sindicatului am reușit să stabilim încă de la începutul lunii ianuarie legături cu Grupul pentru Dialog Social, pe care dorim să le materializăm prin vizita unor personalități din cadrul Grupului în județul Prahova, pe la marile unități economice, pentru a putea cunoaște și muncitorii de acolo multe adevăruri despre democrația autentică. Facem vizite săptămînal la București, de fiecare dată inițiativele noastre au fost scrise, am primit sfaturi foarte utile vizînd activitatea noastră de moment și de perspectivă; ne bucurăm foarte mult că am reușit să fim primiți ca niște adevărați prieteni.

A consemnat
LUCIAN BRANEA

I-AM ARUNCAT ÎN STRADĂ

Ugesceriștii se țin tare

Lucian Branea: Ce s-a făcut până acum, domnule Mitrea și care sînt prioritățile de moment?

Tudor Mitrea: În 4 ianuarie a apărut ideea să formăm acest Sindicat al Șoferilor; drept urmare a avut loc sedința de constituire la nivelul Autobazel București, cînd am și fost ales președintele. În 6 ianuarie am făcut apel la radio către unitățile de transporturi din țară în vederea constituirii unui sindicat al șoferilor la nivel național, fiind astfel posibil ca în 12-13 ianuarie să aibă loc o primă sedință de constituire la nivel național, cînd s-au pus bazele statutare ale activității noastre, stabilindu-se totodată și planul de măsuri. Tot în aceeași perioadă s-au întreprins demersurile pentru obținerea personalității juridice a sindicatului, finalizate în 13 ianuarie prin dosarul nr. 2 la Judecătoria sectorului 1 a municipiului București. Pe 30 ianuarie, conform hotărîrii luate la sedința din 12, a avut loc prima conferință a acestui sindicat la care au participat 412 reprezentanți ai organizațiilor sindicale existente la data respectivă care au aprobat statutul de principiu, urmînd să funcționeze pînă în data de 5 mai, cînd va avea loc Conferința Națională a Sindicatului și au confirmat cadrele de reprezentare, de conducere ale sindicatului al cărui președinte am fost numit. Între timp au apărut organizații în toate județele țării — la ora actuală avem peste 60.000 de membri și 6 filiale care funcționează cu sediul și cu aparatul administrativ necesar în țară în afara celei din București. Aș putea nominaliza ca foarte bine organizate pe cele din Brăila, Galați, Brașov, Constanța, Ploiești, Alba Iulia. De asemenea, în multe alte județe asemenea organizații sindicale sînt bine dezvoltate și vor trebui să se constituie în filiale pînă pe 10 martie cînd va avea loc prima ședință a Consiliului de Conducere al Sindicatului Șoferilor din România. În același timp s-a dezvoltat și activitatea de organizare financiară a sindicatului, s-au deschis conturile necesare, au fost angajați avocații necesari reprezentării juridice a sindicatului și a membrilor săi atît în ceea ce privește activitatea lor sindicală cît și cea profesională. Tot în această perioadă, mai exact — pe 25 ianuarie, odată cu ocuparea sediului fostului Comitet Sindical al Municipiului București, în urma aprobării date de domnul doctor Dan Predescu, primarul Capitalei, ocupare care n-a decurs deloc pașnic deoarece vechii ugesceriști n-au vrut să cedeze acest sediu a apărut necesitatea formării unei confederații naționale a mai multor sindicate; și deoarece în cursul acestei acțiuni, cîștit să spun, senza ne-a adus alături de cel din sindicatul de la „Policolor”, invitîndu-l ulterior și pe cel de la „Aviația” și pe cel de la „1 Mai” Ploiești, singurii de care știam noi din cei constituiți la vremea respectivă, am pus bazele Confederației Naționale „Frăția”.

Cine se organizează de sus în jos

Între timp, datorită activității desfășurate de această confederație în vederea îndeplinirii principalei sale sarcini — aceea de a organiza și îndruma sindicatele din toate domeniile, fără a condiționa afilierea acestora la confederație — acest lucru urmînd să-l decidă sindicatele singure după ce se vor fi înființat, au apărut numeroase organizații de acest tip care ni s-au alăturat sau cu care tratativele în acest sens sînt în curs; mă refer la I.M.G.B., Întreprinderea de bere „Habova”, Sindicatul medicilor, Sindicatul prosei, „23 August” și multe, multe altele. Dar, deoarece „Frăția” nu vrea să fie un monopol al sindicatului în România, ci numai o formă între cele care vor apare, bineînțeles că s-au încheiat acorduri de colaborare cu celelalte sindicate pe care noi le considerăm independente sau, mai corect spus, democratice în România și mă refer, printre altele, la Mișcarea „15 noiembrie” Brașov, Confederația sindicală „Bănățeană”, la București avem foarte strîns legături cu Sindicatul „Unitatea” din „23 August”, cu sindicatul din „Republica”, cu cel de la Întreprinderea de Medicament — mă rog, pot nominaliza de pe o listă destul de lungă. Pentru ca această conlucrare să capete un caracter concret, pe 2 martie, la sediul Confederației „Frăția”, a avut loc o constituire la care s-au prezentat 26 de reprezentanți ai unor astfel de sindicate, cu care ocazie s-a întocmit un plan de lucru concretizat într-o petiție adresată C.P.U.N. care menționează unele din principalele probleme care ne frămîntă la ora actuală.

Un lucru foarte important de care noi ne lovim nu foarte vizibil pentru public în momentul de față, care poate deveni un factor posibil de destabilizare a economiei naționale, este apariția acestui Comitet național provizoriu de

organizare a sindicatelor, format din foști activiști U.G.S.R., care, profitînd de neștiința liderilor unor sindicate mai mici, ademenindu-l cu sedii, fonduri, posibilități publicitare și așa mai departe, au creat o mișcare sindicală absolut nedemocratică, deoarece organizarea a avut loc de sus în jos. Această confruntare, care acum a devenit acută, între sindicatele strîns în jurul „Frăției” și cele din subordinea acestui comitet, poate duce la rezultate periculoase pentru economie. Vreau să atrag atenția că, de fapt, acesta este un fals conflict — nu este motivat de un conflict între interesele membrilor celor două direcții de organizare, interese care sînt identice. Însă faptul că aceste sindicate s-au afiliat și sînt, de fapt, conduse de către acești foști, actuali și viitori ceaușisti, a căror experiență în materie de sindicate nu poate fi decît una tristă, deoarece au avut o activitate tristă, de care noi nu dorim să beneficiem, căci nu dorim să învățăm cum să facem răul pe care l-au făcut ei, acest fapt, deci, poate duce la acest fals conflict numai și numai pentru că ei nu vor să-și părăsească pozițiile foarte căldute, cu salarii foarte frumoase și cu muncă puțină. Toți cei care conduc această activitate, Călinescu, Nagy, Tomescu și mulți alții, care au salarii și la ora actuală, nu muncesc efectiv într-o unitate productivă, în timp ce noi desfășurăm această activitate în condiții fără plată sau de edincă, iar alții au fost dați afară din cauza acestora. Nu vor să cedeze și nu vor ceda „puterea sindicală” — cum vor ei s-o numescă — noțiune care trebuie să dispară, deoarece viața sindicală trebuie să se îndrepte spre noi direcții, către o comuniune de interese a sindicatelor și nu către o subordonare a acestora, către o confederație în cadrul căreia să se păstreze independența statutară a fiecăruia în parte.

Acțiunile pe care le întreprindem în acest sens sînt foarte clare. Am introdus în instanță o atenționare că acest comitet nu are personalitate juridică și contravine legii 52/1945 — sîntem foarte mirați că Procuratura nu a luat nici-o măsură în conformitate cu această lege care reglementează activitatea sindicatelor în România și prevede clar măsurile care trebuie luate împotriva acestor tovarăși. De asemenea, am înaintat o petiție către C.P.U.N. și facem public pe cît putem — și vă dați seama că nu ne putem compara din punct de vedere financiar cu acest colos ugescerișt — activitatea trecută a tovarășilor cu pricina. În petiție cerem ca aceștia să îmbrace haina muncitorului și să lase la muncă, să li se desfășoare contractele de muncă conform procedurii utilizate în cazul activiștilor de partid; cerem ca toate banurile U.G.S.R. să fie luate de sub controlul acestuia și să aibă dreptul toate sindicatele să apeleze la ele, nu numai cele afiliate la U.G.S.R., căci nu este normal; cerem ca Nagy și Călinescu să nu se mai prezinte în C.P.U.N. ca reprezentanți ai sindicatelor libere, deoarece compromit ideea de sindicat-liber; cerem și am hotărît înființarea unui birou permanent de colaborare între sindicate; cerem sedii pentru sindicatele nou înființate, care au împreună sute de mii de membri și care își desfășoară activitatea aproape în stradă. Fiecare și-a ocupat sediul cum a putut. Noi am fost mai operativi, i-am aruncat în stradă pe cei de la fostul C.S.M.B. și le-am luat clădira, dar doctorii, fiind mai puțin războinici și organizîndu-se mai tîrziu, n-au mai găsit pe cine să arunce în stradă. Se constată că foarte multe clădiri ale fostului U.G.S.R., care ar trebui să fie în patrimoniul sindicatelor la ora actuală, sînt folosite de alte întreprinderi.

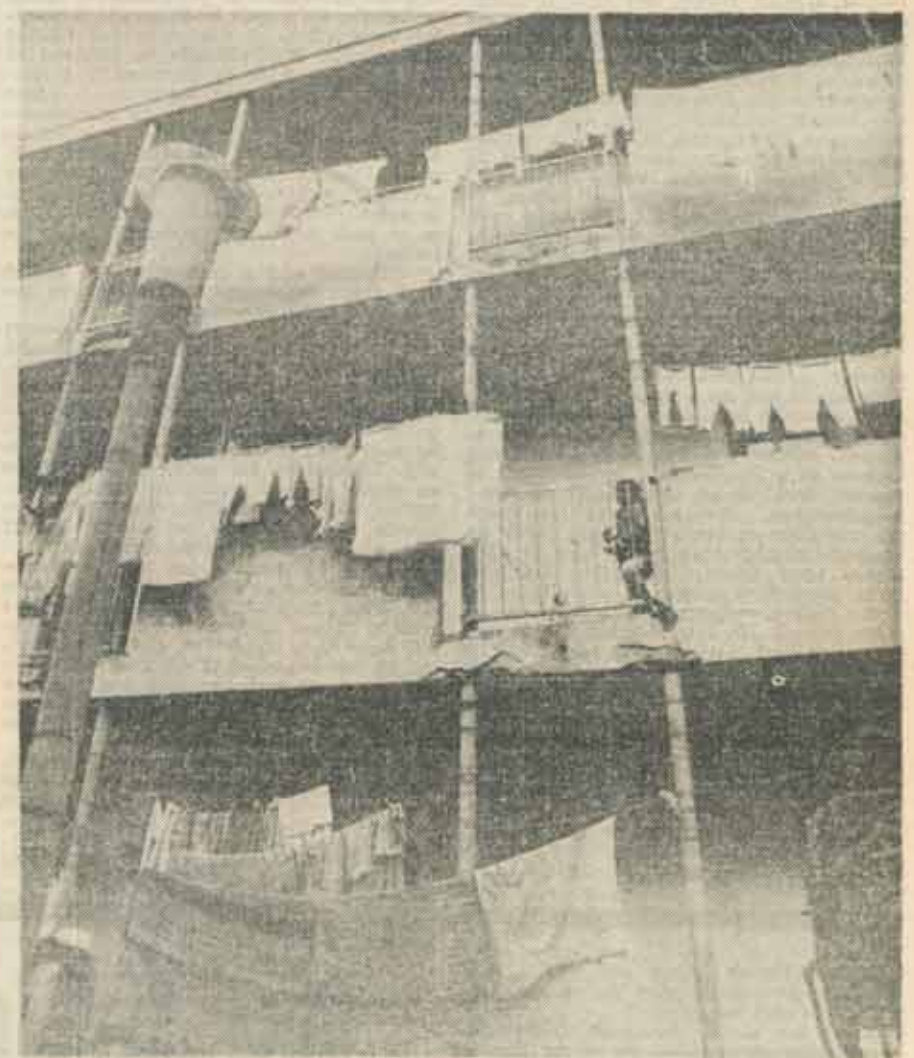
Vor ieși frumușel la pensie

O altă problemă foarte importantă de care ne izbiră la ora actuală și asupra căreia stragem atenția cît putem de des este faptul că în funcții de conducere au rămas foști directori, foști miniștri. Ni s-a spus tot timpul, s-a spus în presă, la televiziune, de către conducătorii actuali ai României, ideologul României — domnul Brucan în speță — că România nu are oameni care să conducă țara, trebuie folosiți cei vechi, să profităm de experiența lor. Este o afirmație extraordinară de periculoasă. Experiența acestor tovarăși nu poate fi decît foarte proastă, nu au doctit experiența unei activități într-un regim totalitar. Ei vor fi primele și sînt primele piedici în calea democratizării României. Trebuie să înțelegem foarte clar: din moment ce dinși au fost învățați, de fapt, cu un sistem de lipsă a responsabilității, nu este posibil ca, ajunși la o vîrstă destul de înaintată, să mai poată fi învățați sau să învețe singuri democrația. Un bun exemplu am în Ministerul Agriculturii, dacă doriți. Există vîndinta ca fostele baze materiale de transporturi să fie redistribuite către întreprinderile de construcții. Acest lucru s-a mai făcut o dată, în urmă cu șapte ani, cînd foștii

trusți T.C.I.F. a fost desființat și s-au înființat I.L.L.F.-urile. Constructorii au preluat mașinile. Oricine poate merge acum să vadă niște mașinări de fier, care reprezintă tot ce a rămas din parcurile de mașini și utilaje preluate de aceștia, datorită unui lucru foarte clar: sînt incompetenți, nu sînt de meserie ca să rezolve aceste probleme. Domnul ministru, care a dat atunci dispoziția asta, este la pensie, și nu-l interesează că noi acum ne batem și am rămas să cărăm acest balast în spatele nostru. Această situație se va repeta în mod sigur. Cei care sînt acum în conducerea ministerelor vor lua hotărîri așa cum au fost învățați, fără nici-un pic de responsabilitate. În cazul în care treaba iese prost, ei vor ieși frumușel la pensie și cei liniți și cu muncitorii vor rămîne să scoată țara dintr-un dezastru economic poate și mai adînc. Trebuie să ne fie clar: în dezastru economic țara n-a fost împinsă numai de ceaușescu. Ceaușescu a fost doar o singură persoană. A fost un exponent al unui in-

terrog sistem, pe care l-a creat și condus, dar care n-a fost format numai din el. Și a păstrat în funcții de conducere oameni care au lucrat și au muncit din greu pentru distrugerea economiei naționale nu ne va face să ajungem decît de unde am plecat. Democratizarea țării este la fel de necesară și în economie — poate în primul rînd în economie, căci factorul economic este la baza vieții noastre. Și dacă nu democratizăm economia și o păstrăm centralizată se va înmulți exact același lucru ca și pînă acum. La Ministerul Chimiei, de pildă, se face o nouă centrală de transporturi auto. Se string întreprinderile de transporturi din nou într-o centrală. Adică noi centralizăm în loc să descentralizăm. Și asta este o situație care se repeta în foarte multe domenii de activitate, cu am dat doar niște exemple care privesc direct sindicatul pe care îl reprezint. Avem multe, foarte multe lucruri de pus la punct.

LUCIAN BRANEA

Fals conflict

La ora actuală în România se dezvoltă în paralel două forme de activități sindicale.

Sindicatele independente, democratice formate de jos în sus, cu lideri aleși și sindicatele afiliate la o organizație de sus în jos, cu evidentă tentă comunistă conduse și îndrumate de foștii activiști U.G.S.R.

Prima grupă, a sindicatelor democratice cuprinde sindicate ca: Sindicatul Șoferilor din România; Sindicatul liber „1 Mai” Ploiești, Sindicatul liber Independent „Policolor” București, Sindicatul liber I.M.G.B., Sindicatul „UNITATEA” 23 August, Sindicatul Medicilor, Mișcarea 15 Noiembrie Brașov, Sindicatul DERO — Ploiești etc.

O parte din aceste sindicate s-au reunii într-o Confederație „FRĂȚIA”, care are un evident caracter democratic, prin faptul că sindicatele componente se bucură de autonomie absolută în cadrul confederației.

A doua grupă de sindicate sînt cele afiliate și subordonate Comitetului Național Provizoriu de Organizare a Sindicatelor Libere, alfel spus fostul U.G.S.R. cu altă haină.

Caracterul antidemocratic al acestui comitet este evident prin faptul că a fost format la nivel național, județean, din foști activiști U.G.S.R., abia după aceea trecînd la afilierea de sindicate. Sindicatele afiliate și subordonate CNPOSL sînt la rîndul lor de două tipuri.

Prima, cei formați în întreprinderi de foști activiști sindicali; al doilea tip cuprinzînd sindicate democratice constituite și afiliate lor, la CNPOSL de liderii lor, indusi în eroare sau tentați de avantajele materiale oferite de CNPOSL, care deține, evident ilegal, tot patrimoniul fostului U.G.S.R., patrimoniul care este de fapt al tuturor oamenilor muncii din România.

Altă deosebire evidentă dintre cele două mișcări sindicale este faptul că în timp ce sindicatele strîns în jurul Frăției sînt într-un conflict constructiv și evident ne-

cesar cu administrațiile, pentru îmbunătățirea activității economice, a condițiilor de muncă și sociale, CNPOSL are o politică clară de pace cu administrațiile, o activitate evidentă și caracteristică pentru sindicatele antidemocratice, de tip comunist.

Astfel apare un conflict acut între cele două mișcări sindicale, conflict care de fapt este fals, deoarece în fond, interesele membrilor de sindicat sînt aceiași, indiferent de afiliere.

Conflictul este dat doar de existența în CNPOSL a activiștilor fostului U.G.S.R., care nu reprezintă interesele membrilor sindicatelor afiliate, ci doar ale lor personale, de rămînere în funcția bine cunoscută.

Această stare de fapt nu este vizibilă la nivelul membrilor de sindicat, și în cazul atacării poziției acestor activiști, ei pot flutura în fața sindicatelor afiliate diferite revendicări, în fond reale, și provoca la acțiuni de protest și grevă pentru apărarea propriilor interese.

Astfel, intrarea lor personală în conflict cu sindicatele strîns în jurul Frăției, care cer onorarea de urgență a activității sindicale prin îndepărtarea acestor elemente ceaușiste ale fostului P.C.R., poate fi transformată de acești tovarăși într-o falsă luptă între sindicate, foarte dăunătoare stabilității economice, atît de necesară României contemporane.

Soluția urgentă necesară pentru îndeplinirea acestei perspective dăruitoare este îndepărtarea de urgență a acestor tovarăși foști activiști U.G.S.R. cu experiență otrăvită.

Activiștii de sindicat trebuie să aibă aceeași soartă ca și cei ai PCR-ului, fiind frații lor buni, deoarece o democrație reală se sprijină necesar pe sindicate democratice, independente, create fără indicații, la dăruirea oamenilor muncii.

MIRON MITREA

Președintele Sindicatului Șoferilor

PAVEL CĂMPEANU

Producător, proprietar, beneficiar

„Producător, proprietar, beneficiar” era sloganul prin care versiunea ceașistă a stalinismului definea pretinsul triplu rol al clasei muncitoare în acest tip de organizație socială. Înainte de a fi socialmente fals, sloganul era, logic vorbind, redundant: într-un fel sau altul, atributul beneficiului este inseparabil de cel al proprietății.

Ca și țărănul cooperativist, muncitorul industrial nu putea fi beneficiarul propriei lui activități, întrucât nu era proprietarul mijloacelor de producție cu ajutorul cărora aceasta era desfășurată. Legea îi confera anumite atribuții de proprietar pe care însă o putere mai presus de lege îi impunea să le exercite. El nu era proprietar pentru că nu avea nici o influență asupra orientării viitoare a activității din unitatea căreia îi aparținea; pentru că partea lui din plusprodusul social nu era obținută pe calea apropierei, ci pe cea a unei redistribuții centralizate, bazată pe constrângerea extracorporeală, sub forma clasică a salariului — mă refer, evident, la industrie — botezat ad-hoc „retribuție”; și pentru că în întregime subordonat ierarhiei birocratice dinăuntrul și dinafara unității, nu avea nici un mijloc legalmente conștient de a influența condițiile vânzării și utilizării forței sale de muncă. Această tiranie care îl reducea pe muncitor la funcția de producător îl împiedica practic să și-o îndepărteze, și aceasta prin diferite modalități: impunerea centralizată a unor sarcini de producție, realizabile sub aspect tehnologic sau ilegalitate sub aspect economic; blocarea frecventă în asigurarea centralizată a resurselor; un control birocratic înăbușitor; degradarea concomitentă a condițiilor de desfășurare a procesului de muncă și a reproducției forței de muncă (aprovisionarea deficitară cu alimente, protecția muncii, asistența sanitară, hipotermia, regresul învățământului profesional etc.); iar ca un rezultat de ansamblu, scăderea interesului economic și psihologic al producătorilor față de propria lor muncă.

Adevăratul rol al producătorului rămânea în aceste împrejurări cel de furnizor al unei cantități cât mai mari de supra-muncă materializată într-o cantitate cât mai mare de mijloace de producție menite să accelereze industrializarea. Com-

pieta lui subordonare socială era premisa incontrolabilă lui exploatarea economică, iar exploatarea lui economică era principala sursă de acumulare indispensabilă acelei industrializării frenetice, împovăraătoare, improductive și necompetitive cu care dictatura ne pretindea să ne nădărm.

Întă, în continuare, câteva pasagi legate de această temă din manuscrisul lucrării mele „Exit”, redactat în București în 1986-1987, care urma să apară peste câteva luni în Statele Unite și în România.

Orice industrializare se alimentează în ultimă instanță din supramunca producătorilor. Din acest punct de vedere, ceea ce stalinismul aduce nou în materie de acumulare nu reprezintă o nouă sursă, ci o modalitate nouă de întrobunțare a celei vechi. Principalele lui inovații pe acest plan pot fi reduse la

premisele psihologice și instituționale pentru prioritatea socială a raporturilor de subordonare; ea conferă un caracter centralizat, organizat, legitimat în termenii politicii și doctrinarii, separării violente a micului producător de mijloacele lui de producție; forțând exodul în masă al țărânilor, ea are implicit o contribuție substanțială la declanșarea mobilității sociale și, implicit, la constituirea noului forțe de muncă la fel de indispensabilă industrializării și statornicirii noului organizării a societății. Prin reprimerea de masă centralizată, regulatorul global în curs de formare îndeplinește una dintre acțiunile sale majore — redistribuirea forței de muncă și, totodată, constituirea unei forțe de muncă industriale pe care teama repetării reprimărilor și speranța individuală de a le evita o pregătesc din punct de vedere psihologic pentru adaptarea la condiția aservirii.

Rolul clasei muncitoare în societăți de tip stalinist

două mecanisme specifice: de o parte mecanismul care definește dimensiunea supramuncii, și de alta mecanismul care determină forța de muncă să accepte această definire. Așa cum menționam mai înainte, primul mecanism este regulatorul global — asumarea de către putere a unei funcții de reglare globală a activității sociale, funcție care include și definirea prin mijlocul constrângerii extracorporeale a proporțiilor supramuncii. Al doilea mecanism constă în raporturile de subordonare, mai precis în generalizarea și ridicarea lor la rangul de raport social fundamental. Multumită prevalenței sociale a acestor raporturi, forța de muncă este pusă într-o situație specială. Dintr-o clasă socială exploantată care, în capitalism, opune o rezistență crescândă acestei exploatare, ea este transformată de această exploatare într-o clasă aservită, lipsită de putința de a se opune acestei aserviri altfel decât prin scăzuta productivitate a muncii pe care o prestează.

Printre mijloacele folosite pentru a sili forța de muncă să se adapteze acestei condiții înrobitoare subliniez reprimerea de masă, mistificarea funcțională a organizațiilor de clasă și imaginea ideologică a regulatorului global.

Pentru stalinismul născind, aflat în pragul industrializării, reprimerea reprezintă un instrument cardinal, polifuncțional în raport cu edificarea noului organizații sociale. Reprimerea pune temelia supremației regulatorului global; ea oferă

Puterea atribuite producătorilor co-proprietatea mijloacelor de producție investindu-i cu acest titlu legal, și îi împiedică să o exercite expropriindu-i de organizațiile lor specifice, singurele în stare să le apere interesele. În felul acesta, anti-capitalismul de tip stalinist impune în primul rând clasei muncitoare o dublă expropriere a cărei semnificație depășește cu mult o simplă deposedare. De pildă, organizațiile respective nu sînt pur și simplu pierdute — lichidate, ca în fascism — ci sînt absorbite de către aparatul reglării globale centralizate. Anticapitalismul stalinist generează astfel un proletariat cu totul dezarmat: organizațiile menite apărării sale sînt transformate în organizații ale subordonării sale. Premisele psihologice îi se adaugă premisele organizaționale ale subordonării.

Desfășurarea acestui proces este profund marcată de reprezentarea lui ideologică. Axul acestei reprezentări îl constituie propoziția conform căreia industrializarea anti-capitalistă ar fi procesul istoric al edificării societății socialiste. Aberanță sub aspect teoretic, ideologia stalinistă a industrializării anti-capitaliste a exercitat, mai ales la începutul procesului, un impact considerabil.

Toate repercele menționate se concretizează asupra aceluiași punct: inducerea forței de muncă necesare acestei industrializării într-o stare de cât mai completă subordonare. Asemeni instituirii regulatorului global, subordonarea clasei muncitoare nu reprezintă un scop în sine, ci condiția angajării ei multilaterale și forțate în acest gen de industrializare. Beneficia la multilateralitate are în vedere, înainte de orice, discreditația instituționalizată a clasei de a aspira la orice formă de gestiune, inclusiv gestiunea vânzării și utilizării propriei sale forțe de muncă. Tendința de a reduce așa-zisa clasă conducătoare la neputință socială întregte să o acomodeze la condiția paradoxală care îi pretinde în același timp maximum de prolificitate în calitate de producător și

maximum de austeritate în calitate de consumator.

Această tendință stabilizată a industrializării staliniste nu este decît tranzitorie în industrializarea capitalistă. Abia forțind din faza acumulării primitive, capitalul descoperă avantajele economice ale unui producător care să devină activ și în calitate de consumator. Folositoare profitului maximal urmărit de capital, consumația producătorilor se dovedește stinjenitoare pentru producția maximală de mijloace de producție urmărită de stalinism. Pentru acest gen de industrializare, forța de muncă este la fel de utilă prin amploarea producției sale și prin modestitatea consumului său. Adâncirea abisului deschis între aceste două repere este stabilită, în fapt, de către regulatorul global. (De neamărate ori, tiranul s-a autoolegizat pentru hotărîrea de a afecta acumulării peste o treime din produsul social — o cifră pe care, desigur, realitatea o depășea sensibil.) Cu cît mai adînc este abisul dintre producție și consum, cu atît mai abundentă este contribuția clasei muncitoare la această formă de acumulare primitivă perpetuată, o acumulare care se nutrește mai puțin din producție, cît din reprimarea nevoilor producătorilor. În aceste împrejurări, consumul producătorilor se transformă din scop natural al procesului productiv în principala sursă obstacol. Întreținut de o acumulare forțată, procesul dobîndește în ansamblu sau caracteristicile unei industrializări forțate. Multiplicarea relativ rapidă a mijloacelor de muncă se bazează în primul rînd pe sacrificarea forței de muncă. A impune acest sacrificiu, a-i asigura continuitatea, a-i determina dimensiunile și a-i converti în impulsivitate industrializantă — acestea sînt momentele-cheie în acțiunea regulatorului global, întemeiate pe inflexiunea absolută a raporturilor de subordonare. Acționînd în acest fel, regulatorul global se afirmă ca promotor și garant al inferiorității sociale a producătorilor față de mijloacele de producție.

Cu o tehnologie care înaintea către stagiul său industrial și cu relații sociale care lunecă înapoi către erole pre-industriale, stalinismul încorporează o desincronizare istorică a cărei persistență duce la destructurarea societății. Toate dereglările care urmează indică în ultimă analiză incapacitatea unei societăți premoderne de a asimila o tehnologie modernă. Intemeiată pe această antinomie, prima industrializare anti-capitalistă devine totodată prima industrializare anti-modernă. Opera istorică a regulatorului global nu constă, prin urmare, într-o simplă industrializare sau într-o industrializare anti-capitalistă, ci într-o industrializare retrogradă.

Punînd la temelia sa raportul anacronic de subordonare, industrializarea stalinistă izbuteste pentru un scurt interval să împingă forțele de producție înapoi, dar cu prețul precipitării ireversibile a societății înapoi. Ea dă naștere unei formule istorice de anti-capitalism care nu este o depășire a capitalismului. Prin evoluția pe care o imprimă inițial forțelor de producție, ea se apropie de capitalism, iar prin generalizarea raporturilor de subordonare ea se îndepărtează de capitalism spre o direcție care nu este aceea a post, ci a pre-capitalismului. Această orinduire socio-economică de tip pre-capitalist nu va putea asimila decît cu totul parțial tehnologia pe care o dezvoltă o capitalismul și nu va avea nici o șansă să devină pionierul unei tehnologii post-capitaliste sau post-industriale.

Prevalența socială a raporturilor de subordonare care face posibil demarșul acestei industrializări devine principala obstacol al dezvoltării ei. Antinomia societății este interiorizată de indivizii care o compun. Ea afectează nu numai rolurile ideologice atribuite clasei muncitoare, ci și rolul ei esențial: producătorul subordonat nu poate fi un producător productiv. Democrația nu înseamnă pentru clasa noastră muncitoare numai libertatea de a-și apăra interesele economice, ci și posibilitatea de a-și reînnoi muncă, de a-și realiza, spre binele societății, întregul potențial productiv.

DEMOCRAȚIA TIRAJELOR

Adevărul, în două articole — desemnate — de primă pagină: Tirajele ziarelor pot fi decise numai de cititori (joi 1 martie 1990). Cu speranța la dulapuri fără broaște (sîmbătă, 3 martie 1990), cere insistență să-și mențină supremația în tiraj și abonamente față de toate celelalte cotidiane, în special față de România liberă. La rîndul ei, România liberă a răspuns, în articolul „Adevărul bate cu pumnul în masă” (vineri, 2 martie 1990).

● Cu ce ascunde în spațiile polemicii? Informarea opiniei publice nu este numai o problemă de cifre, ci și de punere în discuție a libertății și democrației. Democratizarea informației înseamnă nu numai accesul neîngrădit al cititorilor la surse, ci și posibilitatea cititorului de a primi fără discriminare informația.

● După revoluție s-a produs o explozie a interesului pentru ziare. Tirajele au crescut brusc, ca și numărul noilor publicații. Dar cantitatea de hîrtie și capacitatea tipografiilor au rămas aceleași. A izbucnit, astfel, un conflict avînd ca principalii parteneri Adevărul și România liberă. Care este însă fondul chestiunii? Adevărul (fosta Știința) a moștenit un număr de peste 600 000 de abonamente, făcute la începutul lunii decembrie prin sarcini p.c.r. la nivel de județe, la care s-au mai adăugat un număr egal de abonamente noi (total 1.300 000). În timp ce România liberă are în prezent 800 000 de abonamente noi. Prin decizia domnului ministru al culturii, Andrei Pleșu, s-a stabilit un tiraj egal celor două cotidiane: cîte 1.500 000. Prin urmare, Adevărul are spre vânzare liberă 200 000, iar România liberă 700 000 de exemplare. Cel de la Adevărul solicită mărirea tirajului cu 500 000, pentru a egala — spun ei — vânzarea liberă. El nu au înteles însă că socotesc drept valabile abonamentele moștenite de la începutul lunii decembrie și nu și pot menține tirajul și abonamentele privilegiate ale fostului organ de propagandă comunistă.

● Ziariștii de la Adevărul au spus și un lucru just: „E dreptul cititorilor să decidă”. Bine ar fi fost să-i susțină și înainte de revoluție. Cititorii trebuie să decidă singuri, dar numai pe principiul interesului lor față de o anumită publicație.

Realizarea tirajelor și abonamentelor este o problemă acută pentru toate publicațiile, însă ea nu poate fi rezolvată prin metodele vechii propagande comuniste, pe care le credeam repașate. Singurul lucru onest, deocamdată, este reînnoirea abonamentelor pe luna aprilie și o discuție de principiu, la masa rotundă, la care să participe reprezentanții ai tuturor publicațiilor care tipăresc prin editura „Presă liberă”, ai Comitetului Poligrafic București, ai fabricilor de hîrtie și ministerului de resort, precum și ai Ministerului Culturii.

SILVIU ALUPEI

In primă urgență: elaborarea unei noi legi a sindicatelor

Trăim momente de adinci prefaceri politice, economice, sociale și culturale, urmare a revoluției ce a răsturnat monstruosul regim dictatorial și a spulberat mecanismul și structurile ce l-au nutrit și consolidat. O rolă a acestui mecanism deveniseră în timp și sindicatele grupate în U.G.S.R. Deturnate încet-încet de la menirea lor firească, ele au fost transformate de regimul comunist, conform cunoscutelor teorii staliniste, care le definea drept „curea de transmisie”, într-un instrument complementar al puterii, pentru înăbușirea în fașă a oricărei încercări a maseilor de muncitori de a-și revendica drepturile, de a se opune cruntel exploatari la care erau supuse. Și știm prea bine — deși orice încercare de a exprima fâșii acest adevăr era reprimată cu înspăimântătoare brutalitate — că oamenii muncii, în numele cărora era exercitată dictatura proletarietului și care erau îmbătăți cu iluzorii titluri de proprietari, producători și beneficiari ai bunurilor materiale, constituiau de fapt categoria socială cea mai dur exploatăată și umilită.

Ieșiți acum din toropeală, eliberați de frică, încrezători în forțele proprii, ne îndreptăm cu toții privirile spre viitor. Libertatea cucerită cu atâtea jertfe trebuie să o consolidăm, să-i dăruim temele puternice ce să nu mai poată fi surpate de nimeni și nimic.

În acest proces complex, un rol dinamic, de o importanță majoră, poate și trebuie să revină SINDICATELOR, ca principală organizație profesională a celor ce muncesc cu brațele sau mintea în calitate de salariați, fără deosebire de sex, naționalitate sau religie și care alcătuiesc contingentul cel mai numeros al populației active a țării. Eforturile lor, animate de vântul de libertate pe care îl aspiră acum cu nesat reprezintă o forță hotărâtoare pentru ridicarea rapidă a țării din marasmul economic și social în care a fost cufundată în cei peste 40 de ani de regim comunist. Ca atare, ei sînt îndreptățiți moral și legal să-și făurească acum adevărate sindicate, autonome, eliberate de orice tutuță a statului sau partidelor politice, care să-i reprezinte, să le apere interesele profesionale, economice și sociale, să lupte pentru a le promova aspirațiile spre muncă mai bune condiții de muncă și viață.

De altfel, imediat după adoptarea Platformei-program a C.F.S.N. care proclamă și dreptul de asociere, peste tot, în întreprinderi și instituții, pe șantiere sau în laboratoare, oamenii nu și păsă la înființarea unor noi sindicate, pe care le-au denumit „libere”, spre a marca și astfel distincția față de compromisele structuri sindicale din trecut. Statutele provizorii adoptate reflectă pregnant diferența de esență, dorința de a ridica noua organizație sindicală la nivelul european, al standardelor înscrise în convențiile și recomandările Organizației Internaționale a Muncii (O.I.M.). Este un proces în plină și grabnică desfășurare.

O privire asupra prevederilor statutelor provizorii adoptate de sindicatele nou create în multe unități pune în evidență, însă, și existența unor ezitări, confuzii și chiar contradicții datorate lipsei de experiență și necunoașterii formelor de organizare și de acțiune a sindicatelor din alte țări cu tradiție în acest domeniu. Se remarcă îndeosebi tendința de a înscrive în statut obiective ce depășesc aria specifică a activității sindicale, intrind în sfera politicului sau administrativului. Pe de altă parte, sînt omise domenii de importanță prioritară, cum de pildă ar fi negocierile, încheierea și controlul executării contractului

colectiv de muncă, protecția și securitatea muncii etc. Chiar în ce privește mijloacele de luptă se manifestă impulsul de reducere a acestora la grevă, omitându-se etape esențiale în cazul unui conflict de muncă, cum ar fi: petiția, protestul și îndeosebi negocierile. În sfârșit, se conturează lipsa unui concept unitar în organizarea sindicatului, recurgându-se la formule diferite: grupare pe profesii, pe locuri de muncă, pe unități etc., ceea ce ar putea conduce la fragmentarea mișcării sindicale, diminuându-i astfel forța. Pentru că, trebuie spus, eficacitatea acțiunii sindicale constă nu numai, ori, mai corect spus, nu sînt în puterea de influențare a unui sindicat sau altul, ci mai cu seamă în presunța pe care o poate exercita forța unită a tuturor organizațiilor sindicale, la nivelul ramurilor sau pe plan național.

Întă de ce mi se pare că este foarte necesară, acum, o acțiune de largă explicare a mecanismului sindical sub toate fețele lui, pentru a-i ajuta astfel conștient pe militanții sindicali să-și formuleze opțiunile în cunoștință de cauză și să adopte modalitățile cele mai eficiente pentru activitatea de viitor. Se cunosc de asemenea că în acest demers „Grupul pentru Dialog Social”, precum și gazeta sa, „22”, pot aduce o contribuție importantă îndeosebi prin inițierea unui amplu dialog pe problemele esențiale cu care se confruntă noile sindicate în procesul de constituire, organizare a structurilor și definire a obiectivelor. Ar fi binevenită chiar organizarea unui centru de documentare unde cei interesați să poată lua cunoștință de experiența unor sindicate care s-au constituit deja în noi și, de ce nu? de experiența sindicatelor din alte țări.

Înainte de toate, socotese însă că împlinirea procesului de organizare a noilor sindicate și mai cu seamă înființarea rolului pe care ele trebuie să-l joace în societatea democratică pe care vrem să o clădim reclamă de urgență un cadru legislativ corespunzător. Mă refer la elaborarea unei noi legi a sindicatelor. Spus „nouă”, pentru că teoretic există încă în vigoare Legea asupra sindicatelor din 1945. Prevederile — oricum depășite de evoluția spectaculoasă a mișcării sindicale în perioada postbelică — au fost și ele amputate treptat și goale de conținut pentru a răpi astfel sindicatelor autonomia și a facilita subordonarea lor totală partidului și statului comunist și intereselor lor. Noua lege va trebui să statuteze cadrul juridic în care sindicatele să-și poată desfășura activitatea conform menirii lor și a obiectivelor înscrise în statut. De asemenea garanții legale vizînd exercitarea liberă a dreptului de asociere în sindicate, cit și de apărare a acestora împotriva oricărei îngrădiri, presiuni și imixțiuni din partea autorităților publice, a conducătorilor unităților ori a partidelor politice. Și nu în ultimul rînd, vor trebui statornice norme clare pentru protecția militanților sindicali împotriva măsurilor ce ar putea să le aducă prejudicii. În această privință este necesar ca legea să aibă în vedere prevederile Convențiilor nr. 87/1948 și nr. 135/1971 ale Organizației Internaționale a Muncii, la care țara noastră a aderat, dar care pînă acum nu au fost traduse în viață.

Cred că adoptarea noii legi va asigura mișcarea sindicală din țara noastră pe o bază solidă, facilitînd sindicatelor asumarea responsabilităților ce trebuie să le revină într-o societate de drept, modernă și democratică.

CONSTANTIN FUGARU

Muncitorii și intelectualii...

(Urmare din pag. 15)

ultima vreme muncitorii cu privire la studenți și intelectuali. Imagine care s-ar putea explica și printr-o prezentă — de ce n-am recunoaște-o? — din cele mai „mediate”, transformîndu-i pentru moment pe studenți și intelectuali în adevărați beneficiari ai unor transformări cu — deocamdată — pronunțat iz de „perestroikă”. Idealismul și puritatea, o anumită disponibilitate sau poate chiar și provizoriul unui statut social, dar mai cu seamă sinceritatea angajării li vor transforma — astăzi — pe studenții în apărătorii cel mai înfocărați ai idealurilor revoluției, ai unei libertăți aută de seamp plătită. Acești studenți sînt urmași legitimi ai celor care în 1956, 1968 sau mai ales în februarie 1988 au culezai să-și spună cuvîntul, să se facă auziți. Intelectuali, în schimb, ne apar astăzi în chip de cîștigători și cîștigătoare. Ei sînt și vor rămîne conștința națiunii. Prin maturitatea lor au fost cu adevărat în măsură să-și atoașă conduceri reprezentative, să-și exercite cu strălucire meseria și vocația, să se facă înțeles, auziți. Să fie prezenti. Ministerul culturii, uniunile de creație, editurile și revistele sînt conduse actualmente de personalități grei — dacă nu imposibile — de contestat. „Triumful” lor li corespunde, însă, undeva — simetric — viața grea, neșchimbată, de fapt, a muncitorilor. Sperietura pomenită a șomajului nu va face decât să agraveze temerile și revolta pe care îmbunătățirile, cel mult, precare ale vieții de zi cu zi, tăiențele unor sindicate aflate la începutul, împreună cu realitatea tenace a vechilor structuri le justifică pe deplin, reacțiile muncitorilor dezorientați și dezamăgiți pînă deveni din nou imprevizibile. Imaginile de cosmar, de „fabrică a morții” pe care ni le-au oferit bătăle de la Comsa-Mică sau „Acumulatorul”, reacțiile vehemente ale minerilor ieșiți din infernalul galeriilor subpămîntice trebuie să ne dea de gîndit. Ce-i de făcut?

Întă-ate pîrți, în asemenea condiții, intelectualii s-au încumutat să „coboare” în lăudul producției, luînd cu hotărîre partea muncitorilor. Simone Weil sau Robert Lănhart, în Franța, sau cunoscutul nominalist „viata” de-a lungul benzii rulante, ungarul Miklos Haraszti au încercat pe pielea lui delicate „salariului cu bucată”, iar polonezii — din nou KORB-ul! — în condiții mult mai grele, mult mai riscante, au participat direct la procesele

intelectuale muncitorilor arestați, le-au asigurat apărarea, stringînd și distribuid ajutoare familiilor celor aruncați în închisori. Iar cînd imi amintesc cum sîndicatul „Solidarnosc”, intrat în tratative cu guvernul, a cerut și a obținut — imediat!!! — sprijinul, angajarea directă de partea sa a unor intelectuali de talia lui Geremek, Mazowiecki, Jacek Kuron sau Michnik, cred a visa...

Sînt de părere că — și la noi! — rolul intelectualilor și mai cu seamă al „Grupului pentru Dialog Social” ar sta într-o apropiere și deschidere totală față de muncitorii, într-un fel de acțiune de (re-)sintimpizare. Este necesară, în acest sens, mai mult ca oricînd o angajare — ar zice — afectivă, o participare cu toată ființa.

Din păcate, Gabriel Lăncănu, vorbind despre muncitori, nu a găsit formulările cele mai fericite. Poate că, de acum, va fi rîndul unui Alin Teodoroscu să intre în acțiune. „Dialogul grupului” trebuie să devină cu adevărat social. Echipe de sociologi ar trebui să meargă în ateliere și uzine, să calce pragul locuințelor muncitorilor, să încerce să afie, să cunoască adevărul, să găsească o cale spre sufletele lor, să le asculte păsurile, să provoace (chiar) unele reacții, pe care — în cea mai veșnică vreme — să le facă publice. Avem cu toții nevoia, așteptăm cu toții adevărul despre muncitori, despre cum trăiesc, ce vor, ce spun, de ce anume se tem și — în măsura posibilului — la ce visează. Ar fi, poate, și prilejul cel mai nimerit să spulberăm mitul dictatorial proletarietului, al atit de mult-trîmbătatului rol conducător al clasei muncitoare, redînd acestei clase un statut firesc, pe deplin justificat, redîndu-i o atit de necesară încredere în sine, într-un viitor „cu puțină”. Televiziunea și presa vor trebui să găzduiască, să mijlocească o prezență autentică, detoc idilică și cu nimic înfrumusețată a acestor muncitori. Ideal ar fi ca tocmii ai, muncitorii, să se poată astfel recunoaște, să se poată redescoperi în acest „portret”, să creadă — în sfârșit — în cei care nu le-au lăsat în întimpinare.

Un același dialog, o aceeași deschidere, un același „portret” le vedem și le simțim la fel de necesare, de arzătoare în cazul marilor absenți ai acestor zile: țărani.

Soluții, sper, mult mai limpez nu vor întârzia să apară.

Cluj, 20 februarie, 1990

Clasa muncitoare merge în paradis?

(Urmare din pag. 11)

(față de 17 condamnați — medie anuală în timpul țării) — 1 000 de persoane lunare și au inaugurat primele cimpuri de concentrare și de muncă.

În ianuarie 1918, Lenin a pus capăt rapid și brutal democrației parlamentare, dizolvînd Adunarea Constituantă, aleasă în noiembrie 1917, și înlocuind-o cu Sovietele de muncitori și țărani. În 1921—1922, Ucraina — cu resursele ei cerealiere vitale supraviețuirii regimului — a fost obligată să accepte „autodeterminarea proletară”, după care a urmat proletariizarea celorlalte „republici”. Încă din ianuarie 1918, regimul bolșevic a luat sub control sindicatele (zdrobind cu mîna de fier opoziții), angajînd șefii sindicali în „funcții” guvernamentale și transformînd sindicatele în organe ale puterii statului socialist. Bineînțeles, grevele au fost interzise, iar scopul sindicatelor nu a mai fost apărarea intereselor muncitorilor, ci mărirea productivității socialiste, păstrarea disciplinei muncii și efectuarea poliției industriale.

Consider paranteza edificatoare pentru înțelegerea fundamentelor dictaturii proletarietului și a legitimității sale istorice.

Noua societate civilă

Revoluția anticomunistă a eliberat toate categoriile sociale, oferindu-le posibilitatea afirmării (sperăm) nelimitate în societatea civilă. Dacă țărani vor căpăta pămînt suficient, dacă intelectualitatea tehnică și cea umanistă vor avea posibilitatea de a pune pe picioare știința, tehnica, arta, cultura, dacă persoanele cu inițiativă vor dinamiza piața liberă, ce se va întimpla cu proletariatul? Unii cunosc deja răspunsul. În condițiile automatizării, cibernetizării și informatizării (termeni tabu pentru propaganda vechiului regim, întrucît puneau la îndoială tocmă teza rolului conducător al clasei muncitoare), ale privatizării industriei și organizării ei pe principii eficiente, vor interveni mutații cruciale în statutul rînd social al proletariilor. În primul rînd, o mare parte din forța de muncă va fi eliberată din industrie. Asta nu trebuie să ne îngrijoreze, deoarece mulți muncitori vor reveni în mediul rural, iar restul vor fi dirijați spre mica industrie particulară, servicii, comerț și informatică. Pe de altă parte, teama muncitorilor de privatizare nu este justificată, întrucît o mare parte din capitalul privat se va constitui pe baze naționale. Iar

una dintre formele cele mai eficiente de formare a capitalului autohton va fi chiar participarea muncitorilor la investiții (la început cu ajutorul creditelor, apoi pe baza rentabilizării producției și a ridicării cotei-parie de participare la beneficii).

Din punct de vedere politic, rolul muncitorilor se va diminua treptat. În schimb, va crește ulivul forța sindicatelor (cu condiția să fie libere). Or, sindicatele au funcții economice, sociale și chiar culturale. Muncitorii vor avea posibilitatea de a opta pentru oricare dintre partidele ce vor supraviețui în viața politică, unde vor căpăta o educație politică democratică, alături de alte categorii sociale.

În măsura în care guvernările nu vor înteleze tendințele de dizolvare ale dictaturii proletarietului, problemele apărute ca urmare a acestui fapt nu vor putea fi nicîi măcar percepute. Cîă vreme puterea politică se va crampona și crește muncitorilor iluzia puterii, economice și politice, democrația este amenințată. Există o anumă consonanță între pseudoteoriile emise de teoreticienii cu susținere ideologică (de pildă, cele care susțin că muncitorii sînt proști — stupid people) și anechetele de opinie ale televiziunii, radioului și presei (libere?), care par a fi simple ilustrații ale primelor. Dacă s-ar fi dus în fabrici și uzine, manipulatorii de opinie ar fi văzut nivelul intelectual real al muncitorilor (diferit de al provocatorilor ce strigau studenților și intelectualilor „Noi muncim, nu glădim”), iar manipulatorii fesenști de multum nu și-au dat seama că prin scoaterea în stradă a maseilor vor spulbera celor lucizi orice îndoială cu privire la substanța comunistă a ideologiei liderilor F.S.N.-ului. În scurtă vreme, cînd se vor convinge de incapacitatea structurală a F.S.N.-ului de a rezolva problemele muncitorilor, aceștia vor ajunge la concluzia că liderii pe care i-au scandat nu erau pregătiți pentru o revoluție, ci pentru o restructurare a partidului comunist, pentru o redistribuire a posturilor și privilegiilor de putere comunistă. În acel ceas al demitizării, românii vor întelece că îndemnul la dărîmarea statului lui Lenin din Piața „Presă Liberă” (fosta Piața Ștefăni) trebuie înlocuit cu cel de a transforma-o în statula lui Caragiale, așa cum s-a întimplat și cu statula din curtea Editurii „Cartea Românească”. Vom înlocui astfel ideologii străine, considerat Mintuitorul omenirii și părintele popoarelor socialiste cu scriitorul român, profetul etern al vieții noastre politice.

Un posibil scenariu economic românesc

MOTTO:
„Nu există sisteme social-economice bune sau rele, ci suportabile și insuportabile”.

LA ROCHEFOUCAULD

Pretenția economică a României nu are precedent istoric și vizează producerea unei rapide transformări dintr-o economie socialistă planificată (de comandă), care a suferit un eșec total (amplificat și de „amprenta” proprie a elanului Ceaușescu), într-o economie de piață.

Mulți români se îndoiesc că tranziția poate fi realizată. Scepticii menționează că a fost mult mai ușor de distrus economia de piață antebelică decât va fi recreearea unei economii de piață viabile, fără distorsiuni coplesitoare. Circulă și alte păreri de nuanță sarenastică și anume că „armăsarul poate fi și castrat”, dar trebuie recunoscut faptul că este foarte greu de stopat un proces care pare ireversibil.

Peșismul poate fi justificat de cel puțin următoarele tensiuni create sau dobândite:

1. actualele structuri economice și organizatorice lipsite de suplete;

2. infrastructura arhaică existentă în toate domeniile (raportată la nivelul mondial);

3. statistici incerte, generatoare de mari confuzii, privind stadiul actual, la care se adaugă inexistența sistemelor de evaluare coerentă a situației pe fiecare domeniu;

4. problema resurselor, în special a celor financiare, ce provoacă și va măări tensiunile bugetare datorită:

a) — necesității reconstrucției și reparării edificiilor distruse sau avariate în timpul revoluției;

b) — ajutoarelor financiare necesare familiilor eroilor revoluției;

c) — măririlor de pensii și alocațiilor pentru copiii lucrătorilor din mediul rural;

d) — asigurării retribuțiilor tarifare tuturor muncitorilor;

e) — creșterii masive a cheltuielilor bugetare cu pensii prin mărirea numărului celor pensionați din fostul aparat de partid și securitate și prin reducerea temporară a limitelor de vîrstă pentru pensionare;

f) — măririi alocațiilor bugetare pentru Ministerul Sănătății;

g) — măririi alocațiilor bugetare pentru M.Ap.N., Justiție, Procuratură;

h) — măririi alocațiilor bugetare pentru Ministerul Culturii, Radioteleviziunea Română Liberă;

i) — măririi alocațiilor bugetare pentru Ministerul Învățămîntului Public, prin: angajarea de personal didactic, prin micșorarea normelor; mărirea salariilor solicitate de toate cadrele didactice din învățămîntul primar, gimnazial, liceal și superior; asigurarea unei baze materiale moderne;

j) — măririi alocațiilor bugetare pentru Ministerul Cultelor, Ministerul Sporturilor etc.;

k) — măririi resurselor valutare pentru asigurarea punerii în practică a deplasării libere în străinătate a cetățenilor țării;

l) — asigurării importului de resurse energetice și materii prime, de produse alimentare, de piese de schimb pentru producție etc.

5. la aceste tensiuni bugetare se adaugă cele care au și reflexe sociale, cum ar fi:

— productivitatea muncii foarte redusă;

— absenteismul acut de la muncă generat de manifestări ale simpatizilor politice;

— dezorganizarea structurilor administrative prin alegeri și realegeri interminabile ale cadrelor de conducere;

— demotivarea lucrătorilor, generată de starea de confuzie din țară;

— lipsa de finalitate a producției (multe unități economice productive și de cercetare-proiectare fiind orientate spre fabricarea unor produse destinate parțial sau total obiectivelor faraonice ale dictatorului, pînă în acest moment neexistînd strategii concrete de reconverșia a producției acestora);

— existența unei masive forțe de muncă disponibilizate de la obiectivele mai sus amintite, care se adaugă la masa șomerilor existentă pînă la Revoluție.

Evident că există și unele elemente de aceeași natură care balansează sau pot balansa peisajul dramatic descris:

1) — creditele acordate înainte de Revoluție de România (cca. 3 mld. dolari), care sînt urmărirea a se încasa și chiar o parte au fost recuperate;

2) — ajutoarele materiale și financiare străine primite post-Revoluție;

3) — fondurile adunate în contul „Liberătații”;

4) — conturile dictatorului din străinătate;

5) — disponibilitățile valutare realizate prin exporturile și operațiunile neșupuse restricțiilor (pentru toate acestea fiind necesare informări publice).

Dar perspectiva interesează cel mai mult. Astfel, o posibilă stare de optimism ar fi realizată dacă s-ar consen-

tiza la nivelul societății necesitatea unui anumit scop ce trebuie atins. Totuși confuzia persistă și aici. Circulă păreri de genul „Nu ne vindem țara străinilor” de sorginte F.S.N.-istă, dar și „F.S.N.—P.C.R.”, ceea ce ar însemna „aceeași politică economică ca și mai-nainte, altfel coafată”.

Deci, o primă posibilitate de clarificare ar putea veni de la stabilirea scopului care nu are decît două variante posibile: economia de comandă (planificată) sau economia de piață.

Pentru realizarea unei economii de piață s-ar putea imagina mai multe căi: — o economie mixtă (planificată) pentru o bună parte a obiectivelor mari industriale și asimilate și privată pentru anumite sectoare (activități meșteșugărești, turism, alimentație publică etc.);

— o economie de piață pură imprimată de la început, pornind de la recunoașterea faptului că mulți români sînt însetați a îmbrățișa un model economic probat în atîtea societăți dezvoltate.

În al doilea rînd, situația economică socială a românilor este atît de deteriorată și deteriorabilă, încît s-ar putea avea (dacă nu s-a avut deja) revelația existenței unei enorme dorințe pentru îmbunătățiri veritabile. Salariul mediu al muncitorilor calificați din România la rata de schimb a pietei negre este de cca. 30 de dolari/lună. Aceste salarii foarte scăzute nu reflectă nivelul de calificare a muncitorilor români, ci demonstrează gama largă de măsuri restrictive luate în vechiul regim care a penalizat în mod sistematic eficiența activității economice.

Cu un program de reforme reale și profunde și o economie cu un grad ridicat de integrare cu țările C.E.E., S.U.A., Japonia și țările Est-europene, România s-ar putea bucura de o semnificativă creștere a salariilor reale și deci a standardului de viață pentru anii următori.

În al treilea rînd, nu trebuie uitat faptul că semnele economiei de piață la noi au fost practic inexistente — sectorul privat cuprinde aprox. 400 000 oameni — incomparabil cu cel al Poloniei, în care mai mult de 4 milioane de lucrători, din 17 milioane cit reprezintă forța de muncă activă poloneză, lucrează deja în sistemul privat (din cele 4 mil. aproape 2 mil. de polonezi lucrează în agricultura privată).

Prin legea privind organizarea și desfășurarea unor activități economice pe baza liberelor inițiative recent emisă, se poate oferi cadrul necesar creării capitalului în lei și în valută în condițiile în care și sistemele de impozitare, taxare, creditare internă și externă, posibilitățile de export, asigurări, aprovizionarea cu materii prime — materiale, sisteme de transport, telecomunicații, asigurări sociale nu sînt gândite restrictiv în așa fel încît să demobilizeze în scurt timp toți întreprinzătorii.

În al patrulea rînd, trebuie înțeles că miza presupusă de situația României este în mod cert prea mare pentru ca Vestul să o ignore. Situația creată în urma Revoluției în România, rejecția organică creată românilor de un sistem economic-social totalitar, crearea unei baze reale a democrației pluripartite și orientarea tuturor acestor partide către o strategie economică (nedefinită încă), dar îmbrățișînd în mod evident ideea unei economii de piață vor fi tot atîtea argumente pentru a crea o excelență sanșă de a primi asistență financiară (credite), esențială pentru perioada ce urmează. Bineînțeles, că riscurile reformelor economico-sociale în România sînt reale. Populația este și va fi încă mult timp adînc nemulțumită după ani de declin economic și chiar puternice aderente (hănuțită) a F.S.N.-ului în rîndurile populației ar putea fi insuficiență pentru a limita conflictele sociale, pentru a zădărnici neînșirîte populației și chiar forme de violență.

Asemenea cazurilor din țările Americii Latine din anul '80, țările care au emers din regimuri totalitare intrînd în crize economice profunde au cunoscut un climat fertil pentru demagogia populară.

Politicienii irresponsabili din România ar putea urmări să convingă publicul că există căi facile de iesire din criză cum ar fi înghețarea preturilor cu amputarea fenomenelor inflaționiste sau o creștere masivă a salariilor în scopul creșterii nivelului de trai, prin această subminîndu-se suportul politic pentru luarea unor măsuri profesionale în cadrul unor reforme economice reale.

Pe lîngă riscurile politice, vor coexista profunde confuzii conceptuale privind momentul prosiec al reformelor economice. Programe privind aplicarea graduală a reformelor în Europa de Est, în special în Polonia și Ungaria, au arătat limitele severe ale strategiei fragmentării reformelor.

O părere care a cîștigat tot mai mult teren în Europa de Est a fost aceea că tranziția necesită un salt direct și decis către o economie de piață în sensul unui program complex de schimbări simultane și concertate, care vizează întregul sistem economic și social (instituțional, finan-

ciar, legislativ etc.). Justificarea empirică a acestui program ar fi aceea că nu se poate sări o grămadă din doi pași!

Într-o economie distorsionată profund, reformele graduale, realizate într-un anumit spațiu structural-economic, ar putea ușor larăuțăți situația întregii economii.

Se pot oferi în acest sens cîteva exemple de eșecuri:

— în Polonia, prin relaxarea unor condiții în ceea ce privește deținerea de valută și schimbul acestuia, s-a creat posibilitatea creșterii transferurilor de capital, contribuind la un salt masiv al ratei inflației;

— în mod similar, cînd întreprinzătorilor de stat li s-a oferit o independență mai mare în ultimii ani, unul din rezultate a fost explozia salariilor.

Astfel de consecințe neintenționate de guvern și uneori dezastruoase au fost remarcate și în programul de reforme gradual și improvisat al U.R.S.S. Soluțiile, respectiv strategiile iesirii din criză, pot fi foarte variate. Esențial pentru guvernul care fundamentează și aplică strategia este stabilirea clară a scopului care nu poate fi decît economia de piață, făcînd prin aceasta dovada eliminării oricărei preconcepții ideologice referitoare la sectorul privat.

Difficultățile în schimbarea mentalităților tin nu numai de ideologie ci și de enorma putere remanentă a birocratilor din întreprinderi și instituții crescută la școala comunistă. Aceștia vor conduce rezistența împotriva eruziunii autorităților lor și în cazul aplicării reformelor vînzînd o economie de piață.

Evident că o reformă radicală va avea avea efecte graduale, dar este preferabilă unor reforme graduale cu efecte absolut inverse sau întinse pe perioade de timp

extrem de mari (parcă mai știm noi pe cineva care ne proiecta mercur o față morgana!).

Întreprinderile de stat vor necesita schimbări severe înainte ca ele să opereze valabil ca firme competitive într-o economie de piață. Multe ramuri industriale sînt organizate în prezent în unități productive ce dețin monopolul producției respective, apărînd necesitatea demonopolizării și restructurării într-o formă corporatistă, un pas care va solicita schimbări semnificative și în legislația organizațională.

Următor, acțiunile corporațiilor rezultate vor fi vîndute sau transferate sectorului privat. În același timp trebuie organizat un sistem financiar nou care să asigure creditarea privatizării și să susțină restructurarea industriei. Va apărea necesitatea creării rapide a unor instituții ale forței de muncă cum ar fi asigurările de somaj și centre de re-formare a cadrelor, pentru a susține re-locarea forței de muncă (incluzînd o tranzitorie creștere a șomajului, care va rezulta în mod inevitabil din faptul că economia este supusă forței relațiilor de piață).

O altă posibilă dificultate a reformelor va fi falimentul virtual al economiei (încă) de comandă. Un exemplu în acest sens ni-l oferă tot experiența Poloniei. Astfel în anul '70, guvernul polonez a procedat la o recesalonare a datoriei sale externe pentru a menține în funcțiune o economie planificată scîrbind din toate incheieturile. Rezultatul a fost o creștere a datoriei externe a Poloniei egală cu de 6 ori încasările anuale din exporturi ale acestuia, determinînd o creștere a ratei datoriei externe mult superioară celor ale Braziliei și Mexicului. În ce privește România, lucrurile au stat altfel ca proces, dar tot pe fondul unei economii planificate în degringoladă, deoarece citîndu-l pe președintele B.R.C.E., dl. Vasile Voloșniuc: „...dacă s-ar fi amînat rambursarea cu 1-2 ani a datoriei externe, s-ar fi obținut economii suplimentare de 100-150 milioane dolari, alte zeci de milioane de dolari pierzîndu-se datorită rambursării cu anticipație a unor credite însoțite de dobîndă preferențială (7,75%-8,37%) din Marea Britanie, Canada, S.U.A., Italia, în timp ce dobînda pietii la care puteau fi fructificate fondurile pentru utilizarea lor înainte de termen era de 8,5%-14%”.

În cazul Poloniei, la preseala cu efecte dezastruoase amintită s-a adăugat și faptul că, ulterior, întreprinderile de stat au trecut la creșteri mari de salarii în efortul de a potoli muncitorii. Simultan, guvernul comunist, deșil și nepopular, în scopul menținerii cu orice preț la putere, n-a luat o măsură care ar fi echivalat cu debarcarea în contextul impopularității sale: aceea de a reduce subsidiile în mod drastic în toate sectoarele economiei naționale. Consecința a fost imediată, guvernul fiind nevoit să apeleze la ultimul său mijloc valabil și anume emisiunea de bani. Inflația a explodat în vara anului 1989 la niveluri hipertrofiate. În acest context venind la putere Solidaritatea.

Evident că acest exemplu trebuie să dea de gînd guvernului român de orice coloratură ar fi, în conturarea strategiei sale economice.

D.D. POPESCU

Spre o confederație a tuturor sindicatelor independente?

Încă de la începutul lunii ianuarie un personaj curios insistă pe lîngă reprezentanții CFSN de la județe — înaintea ședințelor vechiului Consiliu — să anunțe la întreprinderi formarea unor sindicate pe scară națională. Libere! Nu a fost nici o greutate să află că harnicul activist era un membru din fosta conducere UGSR. Și pentru că meritele sale față de Revoluție or fi fost cum or fi fost, atunci cînd a murit Consiliul FSN a devenit membru al noului Consiliu PUN, preocupările propagandistice mutîndu-și cadrul în clădirea Marii Adunări Naționale. UGSR-ul în acțiune, recuperînd vechile structuri? Exact, dar oricît i-ar repugna cuiva astfel de inițiative ar trebui totuși să recunoască că ele sînt un act cit se poate de legal.

Legal sînt însă efectele. Semnele unor presiuni asupra celor care participă la înființarea de sindicate independente au început să se înmulțească. Fie că amenințările au în vedere pe vechii și minunații luptători sindicali de la Zărnești, fie pe ultimii inserși în sindicatul SANITAS, ele atrag atenția asupra aceluiași surse anexioniste, agresive: fostele structuri de mistificare socială. Dacă se va lor rămîne inselăciunea, indiferența, compromisul, credulitatea, inerția, fatalismul, deci ceea ce este o lipsă, o neîmplinire în om și societate, au ele oare, în perspectivă, vreo șansă?

Vineri, 23 februarie, la sediul Grupului de Dialog Social s-au întîlnit reprezentanți ai Sindicatului soferilor, ai Sindicatului medicilor, ai cadrelor medii sanitare (SANITAS), de la sindicatul UNIREA (23 August) și de la Confederația FRA-TIA. Sindicate independente, s-au grăbit toți să spună — alt cuvînt, libere, fiind deja confiscate.

Independența a fost și prima chestiune discutată: cum recunoaștem, cum dăm identitate unui sindicat cu adevărat independent? A existat un consens asupra a trei criterii:

— reprezentanții sindicali sînt eligibili în orice nivel, ceea ce asigură constituirea acestor structuri de jos în sus;

— conducerea instituțiilor (întreprinderilor) nu poate face parte din conducerea sindicatelor;

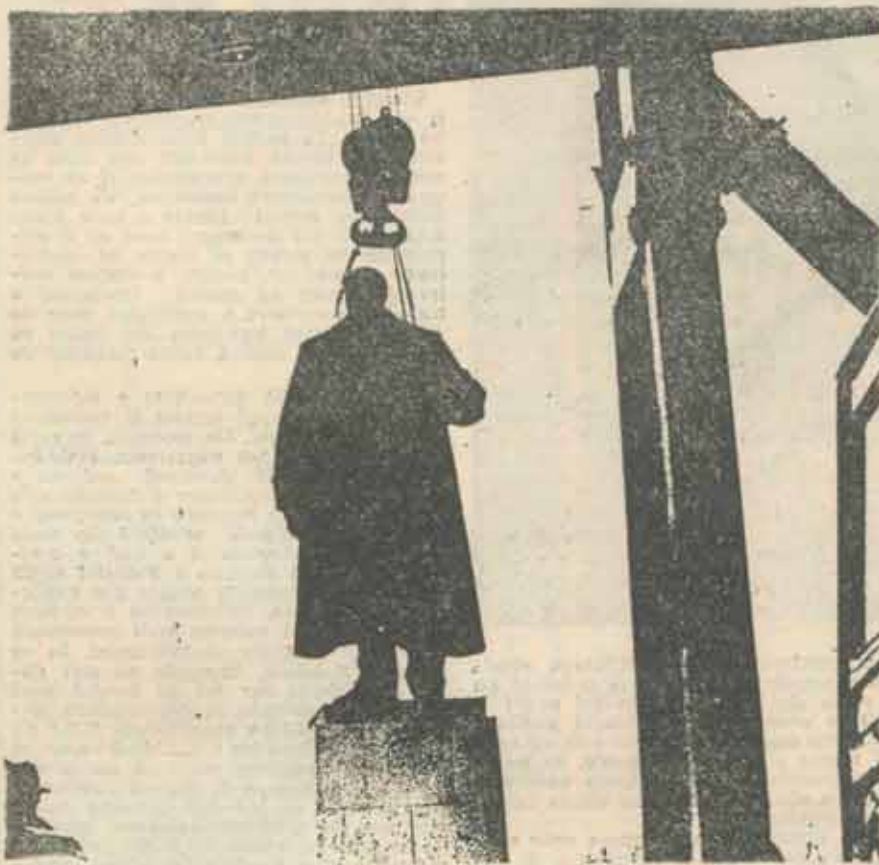
— foștii activiști, lideri de partid și lideri sindicali nu sînt acceptați în funcții de decizie.

Recunoașterea reciprocă a sindicatelor independente nu este totuși decît primul pas, al doilea pas va fi cooperarea, unirea acestor oameni bine motivați, hotărîți, activi. Și atunci, cum să mai aibă cellații, vreo șansă?

GABRIEL ANDRESCU

„Plecat-am, dragi tovarăși și pretini...”

Statuia

S-a dat jos de pe soclu statuia lui Vladimir Ilieci Lenin din fața Casei Științei (actualmente „Casa Presei Libere”); nu puține voci au solicitat topirea chiar a statuii, iar din bronzul astfel rezultat să se toarne, simbolice, un clopot (bisericește sau dintr-acelea numite „ale Libertății”).

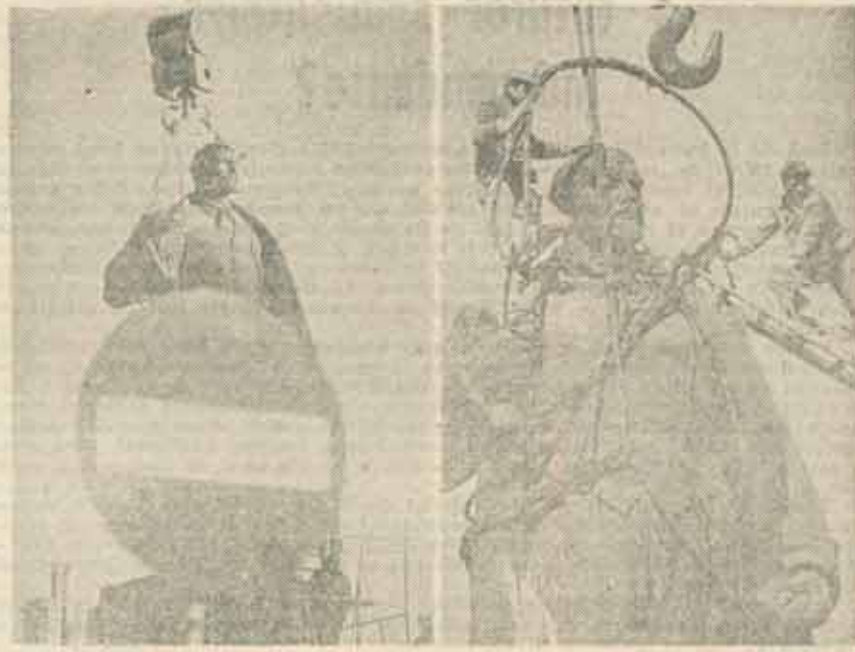
În ceea ce mă privește, eu aș fi lăsat-o acolo, în fața Casei Științei: acolo era locul ei, alături de clădirea, ambele moștenire ale epocii staliniste, se potrivește de minune. Dacă a dispărut statuia, corect ar fi să se demoleze și Casa Științei, ceea ce nu mi se pare rezonabil. Apoi, dărâmarea unei statui e un semn de barbarie, chiar dacă nu-i întoalcauna vorba de capodopere ale artei plastice. Statuia lui Lenin, după părerea mea, trebuia să rămână, măcar pentru a exista un punct de reper în București pentru viitoare manifestații anti-comuniste (sau, cine știe, în viitor chiar pro-comuniste, de așteptat într-o democra-

ție...). Mărturisesc faptul că, acum, aproape regret că, după cîțiva ani de la moartea lui Stalin, a fost dată jos statuia lui Iosif Visarionovici de la intrarea în parcul Herăstrău. Să fi rămas statuia lui Lenin în fața Casei Științei — ea o mărturie acuzatoare și un memento. După cum drapelul noii României s-ar fi convenit să rămână cel adoptat spontan în zilele revoluției: cu stema decupată, cu gaura în mijlocul galbenului.

Cu statuia lui Petru Groza, cea de lângă Facultatea de Medicină, alta este situația: ea reprezintă un fel de rușine națională (iar din punct de vedere plastic e o guguimă).

Ar fi o gravă greșală politică și plastică să se așeze în fața Casei Științei altceva (statuia lui Eminescu, o cruce etc.); orice s-ar pune în loc, va fi o impietate. Cum necuvîntos mi se pare că, actualmente, cel dinău monument (aflat în linie dreaptă și nu la prea mare distanță de Casa Științei) este tocmal Arcul de Triumf.

DAN OPRESCU

Împrejurări și stînga-împrejururi

Se zice că ar fi fost dărîmată *) statuia lui Lenin din Piața devenită de curînd a Presei Libere (părerea lui Vladimir Ilieci despre presa liberă s-au schimbat mult după 1917). Spun „se zice”, fiindcă n-am fost să văd, dar se pare că eforturile de a o disloca fuseseră pînă azi dimineață zadarnice. Ce simbol al înrădăcinării sistemului pe care l-a creat primul revoluționar de profesie! Nu m-am dus la fața locului, fiindcă nu-mi place să casc gura la un asemenea spectacol. Ar fi mai bine ca statuile să fi inamovibile decît să aibă pe rînd aceeași soartă.

Singura amintire de acest fel mi-a rămas din anul copilăriei (1955 ?), cînd a fost smulsă de pe soclu ei din Piața Romană statuia lui Lascăr Catargi. Bronzul în care se înfrupta relativă nemurire a omului de stat conservator era, dacă nu mă înșel, opera unui sculptor francez academicist și avea numai calitatea de a reproduce foarte exact, după fotografii, aparența unui gentleman de la sfîrșitul veacului trecut.

Acum, cu capul turtit din cădere, așteptă într-un țarc plin de monumente leșite din uz, ca depositul care se poate vedea în primele scene ale filmului lui Wajda, *Omul de piatră*. Mai norocos, contemporanul, colegul său în cîteva guverne și confrate în același crez politic, Alexandru Labovary domină încă semet o piață vecină, al cărui nume, modernizat de la Dorobanți la Cosmonauți este expresia marilor ambiții ale unui regim „roșu”, cum i-ar fi zis bătrînii. În schimb, grandilocventă statuie a lui Take Ionescu, pe al cărui piedestal o inscripție declara: „Cred în victoria Alianței așa cum cred în lumina soarelui”, a fost și ea sacrificată, ultima dintre aceste victime ale masacrelor statuiilor. El avea să fie urmat de masacrul caselor (Malorescu, Simu, Macedonski, Iorga). În același scop de a șterge din memoria generațiilor viitoare adevărul că acest popor a avut un stat cu conducătorii săi, cu profesorii, cu scriitorii și cu colecționarii săi de artă, înainte de a începe Epoca Ultimei.

Am auzit însă că printre aceia care l-au luat cu asalt pe Lenin era și un proef de la Rosiori de Vede care făcea greva foamei pentru a îndupleca autoritățile să consimtă la înlăturarea monumentului. Autoritățile nu s-au lăsat mult rugate. Acum, Sînta Sa, în loc să se întoarcă în parohia unde e nevoie de dînsul, și-a aranjat intenția de a aplica aceeași metodă cu statua lui Petru Groza. Dar, fiind vorba de o sculptură a lui Ladea, nimeni nu va admite să fie tratată cu „metal de clopot”, ceea ce ar semăna cu fărîdeleaga celor care, în 1948, au trimis la topit călăreții lui Meșterovic. Apoi, rolul lui Petru Groza n-a fost încă judecat cu obiectivitatea necesară, pentru care istoricii cer documente și răgaz. O să vedem acum statuile Capitalistei doborîte ca porciocle dacă părințele de la Rosiori sau oricine altcineva e dispus să ia inițiativa ?

Cunosc și eu, într-un colț discret al orașului, înconjurat de băneli pentru pensionari și alții pe care se joacă copiii și cîinii, un bust al lui Ilie Pintilie, care a luat locul lui Bălcescu, care-l înlocuise și el pe I.I.C. Brătianu. Nu-l denunț vindicte publice. De ce stîta grabă? Istoria statuiilor bucureștene nu e lungă, dar e oglindă frămîntărilor prin care a trecut această societate în ultimul secol. Există undeva, peste drum de Gara de Nord, un postament rezervat pentru un monument al coterietilor de la Grivita care nu s-a mai înălțat niciodată. Între-o curte, ferite de vîzual lumii și aruncate cîle peste grîmădă, am descoperit anul trecut pietre de mormînt cu steme sfîrșinate și busturile Ghiculiștilor de la Pantelimon (de Siorck), alături de plăci comemorative pentru o redacție clandestină a „Științei” sau pentru A. Toma: relieve ale unor epoci care se încăleacă în goana istoriei românești, dar și simbol al zădărniciei umane.

*) A fost dărîmată (n. red. 5 martie 1990)

ANDREI PIPPIDI

Statuia lui Lenin, lucrare de Boris Caragea (1960), a fost transportată în depozitul Combinatului Fondului Plastic.